

Ds 2014:4

Våldsbejakande extremism i Sverige

– nuläge och tendenser

REGERINGSKANSLIET

Justitiedepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2014

ISBN 978-91-38-24065-6
ISSN 0284-6012

Förord

Genom beslut den 11 juni 2013 av statsrådet Birgitta Ohlsson vid Justitiedepartementet, uppdrogs åt Doris Högne Rydheim, rektor vid Polishögskolan, att biträda departementet med att sammanställa en rapport om våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige. Enligt uppdraget skulle två tidigare rapporter om våldsbejakande politisk extremism respektive våldsbejakande islamistisk extremism uppdateras. Utredaren fick också i uppdrag att beskriva de tendenser som kan påverka den framtida utvecklingen av våldsbejakande extremistmiljöer.

Den 20 augusti 2013 anställdes kriminologen Agnes Alm för att arbeta som sekreterare inom ramen för uppdraget.

Med denna promemoria är uppdraget slutfört.

Stockholm i januari 2014

Doris Högne Rydheim

/Agnes Alm

Innehåll

Sammanfattning	9
Summary	13
1 Inledning	17
1.1 Uppdraget.....	19
1.2 Definitioner.....	20
1.3 Avgränsningar	23
1.4 Syfte och frågeställningar	24
1.5 Metod.....	25
1.6 Disposition	28
2 Ideologierna bakom våldsbejakande extremism	29
2.1 Autonoma miljön.....	30
2.2 Vit makt-miljön.....	33
2.3 Islamistiska extremistiska miljön	35
2.4 Extremistmiljöerna i några andra europeiska länder.....	37
2.5 Likheter mellan olika extremistiska miljöer	40

3	Extremism – ett fenomen med främst sociala förklaringar?	45
3.1	Vägar till radikaliseringsprocessen	47
3.1.1	Utagerarens väg	48
3.1.2	Grubblarens väg	48
3.1.3	Familjens väg	49
3.1.4	Kontaktsökarens väg	49
3.2	Radikaliseringsprocessen	50
3.3	Ett ungdomsfenomen?	52
3.4	Ideologins betydelse	56
3.4.1	Psykisk ohälsa som förklaring	56
4	Extremistmiljöer i Sverige i dag	61
4.1	Brottsligheten inom extremistmiljöerna	62
4.1.1	Brottsligheten inom den autonoma miljön	63
4.1.2	Brottsligheten inom vit makt-miljön	67
4.1.3	Brottsligheten inom islamistiska extremistiska miljön	71
4.2	Extremistmiljöernas verksamhet och sammanslutningar	73
4.2.1	Verksamheter och sammanslutningar inom den autonoma miljön	74
4.2.2	Verksamheter och sammanslutningar inom vit makt-miljön	78
4.2.3	Verksamheter och sammanslutningar inom våldsbejakande islamistiska extremistmiljön	82
4.3	Extremistmiljöernas geografiska utbredning	87
4.4	Hotet från våldsbejakande extremism	89
4.4.1	Hotet från autonoma miljön	90

4.4.2	Hotet från vit makt-miljön	92
4.4.3	Hotet från islamistiska extremistmiljön.....	94
4.5	Hotet från ensamagerande som självradikaliseras.....	97
4.6	Radikalisering och kontaktskapande via internet	100
4.7	Jämförelse med miljöerna i några andra europeiska länder	102
4.7.1	Norge.....	105
4.7.2	Danmark.....	107
4.7.3	Tyskland.....	108
4.7.4	Storbritannien	109
4.7.5	Nederländerna.....	110
5	Tendenser och utveckling på två års sikt.....	113
5.1	Förändring av mål eller avsikt	113
5.1.1	Våldsbejakande politisk extremism	113
5.1.2	Våldsbejakande islamistisk extremism	114
5.1.3	Counter jihad – en anti-demokratisk rörelse som inspirerat till våld	116
5.2	Förändring av strategier och förmåga.....	120
5.2.1	Förändring av kommunikationsplattformar	123
5.3	Påverkan från samhällsfaktorer	125
5.3.1	Faktorer som kan påverka utvecklingen inom extremistmiljöerna.....	128
5.4	Inspirerar genomförda extremistattentat andra?	130
5.5	Utvecklingen på två års sikt	131
6	Referenser.....	135

Sammanfattning

Föreliggande rapport är en uppdatering av två tidigare kartläggningar om våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige, en avseende våldsbejakande politisk extremism och en avseende våldsbejakande islamistisk extremism (rapporterna *Våldsamt politisk extremism* från år 2009 respektive *Våldsbejakande islamistisk extremism* i Sverige från år 2010). I föreliggande rapport beskrivs också tendenser som kan påverka den framtida utvecklingen av våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige. Liksom vid tidpunkten för de tidigare kartläggningarna är det den autonoma miljön, vit makt-miljön och den islamistiska extremistiska miljön som förespråkar hot eller våld för att förändra statskicket. Inom de våldsbejakande extremistmiljöerna finns personer som agerar mot demokratiska systemets grundläggande funktioner, som planerar terrorattentat och som utgör ett hot mot enskilda personers demokratiska rättigheter. Sedan oktober 2010 är bedömningen av terrorhotnivån för Sverige klassad som förhöjd, från att tidigare ha bedöms som låg.

Inom de våldsbejakande extremistmiljöerna har det sedan de tidigare kartläggningarna skett vissa förändringar, främst inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. De ideologiska referensramarna är fortfarande desamma inom samtliga våldsbejakande extremistmiljöer, men inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön har det de senaste åren iakttagits en tendens att det utvecklats en attentatsavsikt mot Sverige, till skillnad från tidigare då fokus primärt låg på mål i utlandet. Motivet till att Sverige betraktas som önskvärt attentatsmål är främst upplevda kränkningar av islam. En annan viktig tendens

som iakttagits inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön är ett kraftigt ökat resande av personer från Sverige till Syrien. Personer reser med syftet att delta i strider eller träna för detsamma. Attentatshotet från våldsbejakande islamistiska extremistmiljön kommer dels från personer som återvänder från sådana resor med erfarenheter och kunskaper om våldsutövande, dels från personer som befinner sig i Sverige och som kan agera på de uppmaningar till attentat i europeiska länder som internationellt förmedlats inom den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön de senaste åren. Enligt Säkerhetspolisens bedömning kan antalet attentatsförberedelser mot mål i Sverige komma att öka under de närmsta åren, men det rör sig fortfarande om ett fåtal fall.

Det finns i Sverige i dag, utöver från den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön, även ett attentatshot från den autonoma miljön och vit makt-miljön. Ingen av miljöerna utgör ett hot mot det demokratiska statsskicket men den autonoma miljön utgör ett hot mot delar av det demokratiska systemets grundläggande funktioner. Det finns inom miljön också en förmåga att agera samordnat och systematiskt. Angreppen från den autonoma miljön sker genom otillåten påverkan, riktat mot bland andra myndighetspersoner, förtroendevalda, politiskt aktiva och enskilda personer. Således utgör autonoma miljön även ett hot för enskilda personer. Vit makt-miljön bedöms sakna både direkt avsikt och förmåga att agera mot det demokratiska systemets grundläggande funktioner, men personer inom miljön ägnar sig också åt otillåten påverkan och bedöms utgöra ett hot mot enskilda personer, ibland genom brott med hatmotiv. Säkerhetspolisen bedömer att hotet, både från autonoma miljön och vit makt-miljön, i dag är i nivå med hotbedömningen som gjordes år 2009. Det bedöms dock att valåret 2014 kommer innebära att otillåten påverkan, både från autonoma miljön och vit makt-miljön, kommer öka. Av erfarenhet är det känt att det finns en samvariation mellan den ökade mediala exponering av politiska sakfrågor och förtroendevalda som valår medför, och brottsnivån när det gäller otillåten påverkan.

Utöver de extremister som har kopplingar till etablerade våldsbejakande extremistnätverk, finns personer som kan utgöra ett hot mot demokratin genom att agera på egen hand. Händelser i vår närtid visar att det finns personer som inspireras av en ideologisk övertygelse utan att de är en del av ett nätverk eller annan sammanslutning kopplad till en våldsbejakande extremistisk miljö. I Sverige bedöms att det största hotet från ensamagerande våldsverkare kan tillskrivas våldsbejakande islamistisk extremism.

Utredningen har även beskrivit en ideologisk antidemokratisk miljö som inte behandlats i de rapporter som skulle uppdateras enligt uppdraget. Det finns i Sverige också en counter jihad-rörelse som utredaren menar kan bli en del av den våldsbejakande extremismen i Sverige i framtiden, om rörelsen utvecklar en avsikt att förändra statskicket och i likhet med utvecklingen i andra europeiska länder, börjar förespråka våld för att nå sina ideologiska mål.

Summary

This report has been produced as an update to two previous surveys on violence-promoting extremism in Sweden: one concerning violence-promoting political extremism and one concerning violence-promoting Islamist extremism. This report also describes trends that may influence future developments in violence-promoting extremist environments in Sweden. As was the case when the previous surveys were carried out, it is the autonomous movement, the White Power movement and the Islamist extremist movement that advocate threats or violence to change the form of government. Within these violence-promoting extremist environments there are people who act to undermine the fundamental functions of the democratic system, who plan terrorist attacks and who represent a threat to individuals' democratic rights. Since October 2010, Sweden's threat level from terrorism has been classed as heightened after having previously been classed as low.

Since the previous surveys certain changes have taken place within violence-promoting extremist environments, primarily in the violence-promoting Islamist extremist movement. The ideological references remain the same within all violence-promoting extremist movements, but in recent years it has been possible to observe a trend in the violence-promoting Islamist extremist movement towards an intention to carry out attacks against Sweden, whereas previously the focus was primarily on targets abroad. The reason why Sweden is seen as a desirable target for attacks is mainly because there is a feeling that Islam has been offended. Another important change that has been

observed in the violence-promoting Islamist extremist movement is a sharp increase in the number of people travelling from Sweden to Syria. These people are travelling with the intention to take part in fighting or to train for this fighting. The threat of attack from the violence-promoting Islamist extremist movement in Sweden comes from people who return from such trips with experience and knowledge of how to use violence and from people who are in Sweden and can act on the calls to carry out attacks in European countries that have been communicated internationally in recent years within the violence-promoting Islamist extremist movement. In the view of the Swedish Security Service, the number of cases in which preparations are made to attack targets in Sweden may increase in the coming years, although this number is small.

In Sweden today, aside from the threat from the violence-promoting Islamist extremist movement, there is also a threat of attack from the autonomous movement and the White Power movement. Neither of these movements represents a threat to the democratic form of government, but the autonomous movement is a threat to some of the fundamental functions of the democratic system. This movement also has the ability to act in a coordinated and systematic manner. Attacks from the autonomous movement occur through illicit influence targeting officials, elected representatives, people who are politically active and other individuals. The autonomous movement therefore also represents a threat to individuals. The White Power movement is currently considered to lack both the clear intention and ability to take action against fundamental functions of the democratic system, but people within this movement are also involved in illicit influence and are considered a threat to individuals, sometimes through hate crimes. The Security Service considers that the threat from both the autonomous movement and the White Power movement is currently at the same level as the threat assessment made in 2009. However, it is considered that the fact that 2014 is an election year will lead to an increase in illicit influence from both the autonomous movement and the

White Power movement. It is known from experience that there is a covariance between the increased media exposure of political issues and elected representatives in an election year and the level of crimes involving illicit influence.

Apart from extremists who have links to established violence-promoting extremist networks, there are also people who can be a threat to democracy by acting alone. Recent events have shown that there are people who are inspired by an ideological conviction without being part of a network or other organisation linked to a violence-promoting extremist environment. In Sweden, it is thought that the biggest threat from perpetrators of violence who act alone can be attributed to violence-promoting Islamist extremism.

The Inquiry has also described an ideological anti-democratic environment that is not dealt with in the reports that were to be updated under the remit. In Sweden, there is a counter-jihad movement that, in the view of the Inquiry Chair, may become a part of violence-promoting extremism in Sweden in the future if the movement develops the intention to change the form of government and – as in other European countries – begins to advocate violence to achieve its ideological goals.

1 Inledning

Våldsbejakande extremistmiljöer kan utgöra ett hot mot samhällets grundläggande struktur, dess styrelseskick eller de politiska företrädarna på olika nivåer. På så sätt kan våldsbejakande extremistmiljöer utgöra ett hot mot hela demokratin och dessutom ett allvarligt hot mot medborgares möjligheter att utöva sina demokratiska rättigheter. Den som inom en extremistisk miljö begår brott för sin sak, eller stödjer ett ideologiskt motiverade brott begås, har tagit sig rätten till tolkningsföreträde och anser sig agera med ett ärofyllt uppdrag där målet är det som de själva uppfattar är det bästa för samhället. Den demokratiska processen underkänns av extremisterna och de ser det därför som motiverat att ta till odemokratiska metoder i kampen för att uppnå det de uppfattar vara det ideala samhället. Målsättningen för de våldsbejakande extremistiska miljöerna i Sverige är att förändra statsskicket. De som medverkar i våldsbejakande extremistmiljöer utsätter bland andra förtroendevalda, politiskt aktiva och religiösa personer för hot, våld och trakasserier på grund av deras ideologiska uppfattningar. För den som uppfattar sig föra ett krig med ideologiska motiv kan meningsmotståndare eller den som inte anses bidra i kampen bli måltavla för brott med politiska eller religiösa förtecken.

Våldsbejakande extremistmiljöer förändras och utvecklas ständigt. De etableras på nya orter och avvecklas på andra. Extremistmiljöerna utvecklar sina strategier och metoder, deras förmåga att rekrytera individer som engagerar sig i, eller ekonomiskt stödjer, verksamheten kan öka eller minska över tid. Mål och avsikter kan förändras och det kan även tillkomma eller

försvinna våldsbejakande extremistiska miljöer med en viss ideologisk inriktning. Mot denna bakgrund är det angeläget att våldsbejakande extremistmiljöer granskas noga och att utvecklingen följs systematiskt över tid. Det behövs kunskap om extremistmiljöernas utveckling för att det förebyggande arbetet ska kunna riktas mot de delar av miljön där det har bäst effekt.

Säkerhetspolisen har i uppdrag att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet och att bekämpa terrorism. Det innebär att Säkerhetspolisen har ett ansvar att förhindra och förebygga, samt i förekommande fall, utreda brott som faller inom ansvarsområdet. Utöver Säkerhetspolisen är det många andra institutioner och funktioner i samhället som, om de har kunskaper om våldsbejakande extremism, kan arbeta för att bekämpa, förebygga och upptäcka ideologiskt motiverade brott. Det är därför viktigt att den kunskap som finns sprids till fler, främst yrkesgrupper som kan möta människor som genomgår en radikaliseringsprocess eller människor som stödjer, planerar, eller begår ideologiskt motiverade brott. Ett led i arbetet med att fler ska få relevant kunskap är utöver föreliggande rapport, de uppdrag och åtgärder som återfinns i regeringens handlingsplan mot våldsbejakande extremism.¹

Föreliggande rapport är skriven på uppdrag av Justitiedepartementet och utgör en uppdatering av tidigare redovisade lägesbilder avseende våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige. Rapportens huvudsakliga tyngdpunkt är en beskrivning av utvecklingen inom, och hotet från, våldsbejakande extremistiska miljöer i Sverige åren 2009–2012. I rapporten redovisas även en beskrivning av vilka tendenser som iakttagits inom extremistmiljöerna och en analys av den förväntade utvecklingen inom extremistmiljöerna de närmsta två åren, d.v.s. under åren 2014 och 2015.

¹ Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Skr. 2011/12:44.

1.1 Uppdraget

I uppdragsbeskrivningen framgår att regeringen prioriterar ett långsiktigt förebyggande arbete för att värna demokratin och att det är viktigt att regeringen, för att kunna vidareutveckla det förebyggande arbetet, har aktuell kunskap om våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige.

Regeringen har tidigare uppdragit åt Säkerhetspolisen och Brottsförebyggande rådet (Brå) att sammanställa rapporter avseende våldsbejakande extremism i Sverige. Rapporterna *Våldsamt politisk extremism*² och *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*³ visade att det finns extremistiska miljöer i Sverige som är våldsbejakande och som vill förändra statskicket genom odemokratiska medel.

Föreliggande rapport utgör en lägesbeskrivning avseende våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige i dag. Enligt uppdraget ska rapporten innehålla⁴:

1. en uppdatering av rapporterna *Våldsamt politisk extremism* och *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige* och
2. en beskrivning av de tendenser som kan påverka den framtida utvecklingen av våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige.

Enligt uppdraget ska utredaren samråda med Säkerhetspolisen vad avser punkt 1. Vidare ska utredaren inhämta upplysningar och samråda med andra berörda myndigheter samt samverka med utredningen om ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism (Ju2012:09). Det framgår av 1.5 hur samråd har skett och från vilka andra myndigheter som upplysningar har inhämtats.

² Brå & Säkerhetspolisen (2009). *Våldsamt politisk extremism – Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten. Rapport 2009:15.*

³ Säkerhetspolisen (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige.*

⁴ Uppdrag att sammanställa en rapport om våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige. Ju2013/4417/P §251 (2013-06-11).

1.2 Definitioner

Det saknas i dag entydiga och allmängiltiga definitioner av begrepp som är relevanta för att beskriva våldsbejakande radikaliserings och extremism. Begreppen kan därför ha olika innebörd och de används på olika sätt, inte minst inom forskningen om extremism. Eftersom uppdraget är att uppdatera Brås och Säkerhetspolisens rapport från 2009 respektive den rapport från 2010 som Säkerhetspolisen ensam är författare till, används i föreliggande utredning dessa rapporters definitioner. Säkerhetspolisen har beskrivit hur de använder de olika begreppen och vad de inkluderar i dem. Nedan följer en beskrivning av de centrala begrepp som används i föreliggande rapport.

Begreppet våldsbejakande

Med våldsbejakande menas handlingar såsom att stödja, uppmåna till eller delta i ideologiskt motiverade våldshandlingar för att främja en sak. I rapporten *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige (2010)* beskrivs vad som kan vara våldsbejakande:

Ordet våldsbejakande kan användas för att beskriva både innehållet i ett visst material (exempelvis ett tal, en text eller en film) och personers beteende. Om ett material beskrivs som våldsbejakande betyder det att materialets innehåll inte bara accepterar våldsanvändning utan även stödjer användningen av ideologiskt motiverat våld för att främja en sak. När Säkerhetspolisen beskriver en person som våldsbejakande betyder det att personen vid upprepade tillfällen bedöms ha uppvisat ett beteende som inte bara accepterar våldsanvändning utan även stödjer eller utövar ideologiskt motiverat våld för att främja en sak. Att vara våldsbejakande ska inte förväxlas med att vara våldsbägen; ett våldsbejakande beteende kan innebära ett långvarigt stöd till våldshandlingar som andra begår, trots att personen själv aldrig utövar våld.⁵

⁵ Säkerhetspolisen (2010) s. 27.

Begreppet extremism

Säkerhetspolisen använder ordet extremism för att beskriva rörelser, ideologier eller individer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning. Den grundläggande politiska normen, där politiska mål och samhällsförändringar kan påverkas genom politiken och uppnås genom demokratiska processer, accepteras inte. Extremism används också för att beskriva företeelsen där individer använder extrema metoder för att förändra samhället i önskad riktning. Våldsbejakande extremism förekommer både inom den politiska och religiösa sfären.⁶

De våldsbejakande extremistmiljöer som beskrivs i rapporten utgörs av organisationer, nätverk, grupper eller individer med anknytning exempelvis till etablerade nätverk som alla har visat sig beredda att använda hot eller våld för att nå ideologiska syften. Det finns också individer som inte formellt tillhör en extremistmiljö, men som kan agera på egen hand utifrån en extremistmiljöes ideologi, så kallade ensamagerande våldsverkare. Säkerhetspolisen menar med ensamagerande de individer som inspireras av en ideologisk övertygelse, men där den ensamagerande inte är en del av ett nätverk eller annan sammanslutning kopplat till en extremistisk miljö.⁷ Dessa individer begår och planerar brott efter eget uppsåt. Definitionen av ensamagerande är inte begränsad till personer som inspireras av extremistiska ideologier, men det är endast dessa som beskrivs i denna rapport.

Benämningen av de våldsbejakande extremistmiljöerna

Begreppen autonoma miljö och vit makt-miljö omfattar antidemokratiska grupperingar på yttersta vänster- respektive högerkanten i den politiska sfären och förklaras med ett citat från Säkerhetspolisen:

⁶ Säkerhetspolisen (2010) s. 27

Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 40.

⁷ Dialog med Säkerhetspolisen hösten 2013.

Politiska grupperingar som valt att ställa sig utanför det demokratiska samhället och som ser våld, skadegörelse och andra brott som ett legitimt redskap i sin kamp.⁸

För att förklara begreppet islamistisk extremism måste det först förtydligas vad som avses med islamistisk. Begreppet islamistisk⁹ är bildat av ordet islamism och syftar till ett synsätt där islam uppfattas som en hel samhällsordning och därmed innefattar politiska perspektiv. Ordet islamism används i många fall för att beskriva den inriktning som ser islam som allomfattande och den ideologiska modellen för ett lands styrelseskick, till skillnad från den uppfattning där islam ses som en religion. Begreppet islamistisk extremism har kritiserats för att det har för stora likheter med ordet islam. Islamistisk extremism står för en extrem tolkning av Koranen och har inte mycket gemensamt med konventionell tolkning av islam som religion. Begreppet våldsbejakande islamistisk extremism används för att beskriva den extrema miljö och de personer som ser våld som ett legitimt medel för att uppnå ideologins mål. Trots att begreppet kan kritiserats används benämningen våldsbejakande islamistisk extremism eftersom den aktuella extremistiska miljön hävdar att de agerar utifrån religionen islam.

Begreppet radikalisering

Radikalisering ses ofta som en social process även om det finns olika uppfattningar bland forskare om varför och hur radikalisering sker.¹⁰ En beskrivning av radikaliseringsprocessens olika faser redovisas närmare i kommande kapitel. Begreppet radikalisering definieras av Säkerhetspolisen som:

⁸ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 10.

⁹ Säkerhetspolisen (2010) s. 28–29.

¹⁰ Se bl.a. Bjørgo (2009)

CATS (2013 a)

Belgium Police (2013).

Den process som leder till att en person eller en grupp stödjer eller utövar ideologiskt motiverat våld för att främja en sak.¹¹

Att utveckla antidemokratiska värderingar eller ha extrema åsikter om politik eller religion faller enligt denna definition inte under begreppet radikaliseringsprocess. Som beskrivs i kapitel tre inbegriper radikaliseringsprocessen en fas där det utvecklas en acceptans för våld, men de som stannar i en sådan tidigare fas eller avbryter radikaliseringsprocessen är således inte att betrakta som radikaliserade enligt definitionen ovan. Det som är brottsligt och således av intresse för polisen och som därmed inbegrips i definitionen av radikaliseringsprocess, är uteslutande processen som utmynnar i stöd till, eller delaktighet i, ideologiskt motiverad brottslighet. Definitionen av radikaliseringsprocessen förtydligas också genom benämningen våldsbejakande radikaliseringsprocess. De individer som anslutit sig till våldsbejakande extremistmiljöer har nästan alltid genomgått en radikaliseringsprocess där det går att identifiera betydande likheter i radikaliseringsprocessen oavsett till vilken ideologi en person radikaliserats.

1.3 Avgränsningar

I denna rapport beskrivs tre olika våldsbejakande extremistmiljöer. Dessa är den autonoma miljön, vit makt-miljön och den islamistiska extremistiska miljön. De våldsbejakande extremistmiljöer som inkluderas i utredningen är de som dels förespråkar våld för att nå sina ideologiska syften, dels har en avsikt att förändra ett statskick. Beskrivningen av miljöernas brottslighet avgränsas till de brott som kan kopplas till en avsikt att förändra ett statskick. I det ingår den brottslighet som riktas mot demokratiska grundläggande funktioner och demokratiska processer. Nämnda våldsbejakande extremistmiljöer bedriver brottslig verksamhet i Sverige. Brottsligheten kan även riktas mot utlandet.

¹¹ Säkerhetspolisen (2010) s. 9.

Det finns i Sverige andra ideologiska grupper där våldsamma metoder förespråkas för att driva på en sakfråga. Ett exempel är djurrättsaktiviteter som kan betraktas som en enfrågerörelse inom den autonoma miljön.¹² Sådana djurrättsrörelser riktar visserligen sin brottslighet mot enskilda personer och företag och därmed mot demokratiska fri- och rättigheter men, de riktar inte sin brottsliga verksamhet mot någon av demokratins grundläggande funktioner och har ingen ambition att förändra statsskicket. Av det skälet ingår de inte i denna utredning och är inte heller ett av Säkerhetspolisens fokusområden.

Utöver våldsbejakande extremistmiljöer finns i Sverige andra miljöer inom vilka det förespråkas civil olydnad för en politisk sak. De grupper som ägnar sig åt civil olydnad inkluderas dock inte i utredningen. Denna avgränsning överensstämmer därmed också med den avgränsning som gjordes i de tidigare rapporterna.

Inom de våldsbejakande extremistmiljöerna utgörs största delen av verksamheten av handlingar som syftar till att stödja den ideologiska saken utan att innefatta brott, exempelvis opinionsbildning, fester och evenemang, lagliga aktioner och annat. Sådana aktiviteter följs inte av Säkerhetspolisen men finns med i denna rapport för att bidra till en heltäckande beskrivning av extremistmiljöerna.

1.4 Syfte och frågeställningar

Denna rapport syftar till att ge en aktuell kunskapsuppdatering avseende våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige i dag samt att presentera en beskrivning av vilka tendenser som har iakttagits inom miljöerna. Ett ytterligare syfte är att presentera en bild av den förväntade utvecklingen de närmsta två åren.

Det är särskilt viktigt att betona att bedömningen av brottsligheten inom de våldsbejakande extremistmiljöerna som redo-

¹² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 43.

visas i denna rapport, är Säkerhetspolisens bild av de våldsbejakande extremistiska miljöerna. Konkreta exempel på brottslig verksamhet har dock även beskrivits med hjälp av andra källor, t.ex. journalistiskt material.¹³ Den bedömning av hotbild som redovisas i rapporten är Säkerhetspolisens bedömning av hotet från de våldsbejakande extremistmiljöerna.

Följande frågeställningar har tagits fram under utredningen och besvaras i rapporten:

- Hur ser situationen ut avseende våldsbejakande extremism i Sverige i dag?
- Vilka tendenser kan iakttas inom aktuella våldsbejakande extremistmiljöer?
- Hur ser utvecklingen ut inom de våldsbejakande extremistmiljöerna de närmsta två åren?

1.5 Metod

Huvuddelen av underlaget till lägesbeskrivningen av brottsligheten utgår ifrån Säkerhetspolisens underlag. Bedömningen av hotbilden i sin helhet kommer från Säkerhetspolisen. Underlaget från Säkerhetspolisen har bestått av både skriftlig och muntlig information genom de dialoger som förts. Eftersom uppdraget är att uppdatera de tidigare rapporterna ligger fokus på brottsligheten och därmed på underlaget från Säkerhetspolisen. För att underlätta läsning görs oftast inte referenser till Säkerhetspolisens bidrag till utredningen i de fall referensen skulle ha avsett den skriftliga eller muntliga information som Säkerhetspolisen bidragit med till utredningen. Referenser anges dock alltid till publicerat material. Innehållet i denna rapport ska läsas som Säkerhetspolisens bild av våldsbejakande extremism i Sverige i dag avseende de avsnitt som beskriver brottsligheten, bedöm-

¹³ I utredningen hänvisas till källmaterial från stiftelsen Expo. Utredaren uppfattar att Expo tydligt tagit ställning mot de organisationer de granskar men att det material som utgjort källor innehåller saklig information.

ningen av hotet och utvecklingen på två års sikt. De hotbedömningar som Säkerhetspolisen har delgett utredningen har genom myndighetens interna arbete stämts av med Nationellt centrum för terrorhotbedömningar (NCT). I de fall utredaren står för en analys eller slutsats framgår detta av texten. Beskrivningen av icke-brottsliga verksamheten inom aktuella miljöer har hämtats från myndigheter såsom Brå och Statens medieråd, forskning och journalistisk bevakning av extremistmiljöerna.

Utöver det utförliga material som delgetts utredningen av Säkerhetspolisen har upplysningar inhämtats från Rikskriminalpolisen och Brå. Professor Niklas Långström vid Karolinska Institutet har bidragit i avsnittet om psykisk ohälsa som förklaring till extremismvåld. Utredaren har också samrått med utredningen om ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism (Ju2012:09).

Underlaget till föreliggande rapport innehåller information om identifierade aktörer inom våldsbejakande extremistiska miljöer. På så sätt är materialet avgränsat på samma sätt som beskrivning av dessa miljöer i de tidigare rapporterna. Dock finns en viktig skillnad mellan de beskrivningar som gjordes i de två tidigare rapporterna och de informationssammanställningar som tagits fram under hösten 2013 för den aktuella lägesbilden.¹⁴

I de två tidigare rapporterna hade den kvalitativa analysen av utvecklingen inom extremistmiljöerna kompletterats med kriminalstatistik avseende brottsbelastningen hos personer som kunde knytas till de etablerade extremistiska nätverken. I underlaget som tagit fram av Säkerhetspolisen under hösten 2013 har ett sådant heltäckande kvantitativt underlag inte inkluderats. Detta beror på att Säkerhetspolisen inte längre gör kvantitativa uppföljningar efter dessa mätpunkter. Säkerhetspolisens uppdrag att motverka extremism i form av otillåten påverkan och terrorism har genomgått flera avgränsningar sedan 2009. Arbetet koncentreras i dagsläget mot otillåten påverkan mot den demo-

¹⁴ Brå & Säkerhetspolisen (2009) sid 28ff

Säkerhetspolisen (2010) s. 19

Material från Säkerhetspolisen som delgetts utredningen 2013-11-29.

kratiska processen, dvs. våld, hot och trakasserier som används i politiskt syfte för att påverka beslutsfattandet, hindra myndighetsutövning eller inskränka den fria debatten. I arbetet fokuseras på personer som planerar eller begår ideologiskt motiverade brott tillsammans och det är inte avgörande om dessa personer är knutna till etablerade extremistiska nätverk eller inte. De senaste fyra åren har arbetet i större utsträckning kommit att handla om attentatshot och allvarliga eller systematiska fall av otillåten påverkan.

Trots att inte aktuell statistik över brottsbelastningen inom våldsbejakande extremistmiljöerna ingår i föreliggande rapport bedömer Säkerhetspolisen att det underlag som tagits fram under hösten 2013 ger en god bild av utvecklingen över tid. Det redogörs för utvecklingen i första hand genom beskrivningar av förändringar. Beskrivningarna bygger på material som Säkerhetspolisen sammanställt utifrån årliga nationella hotbedömningar och de löpande hotbedömningar som myndigheten gör avseende individer, nätverk och grupper. Dessutom utgörs underlaget av analyser av enskilda attentatshot och underrättelseinformation från det operativa flödet. Således bygger informationen från Säkerhetspolisen på befintligt analysarbete som görs löpande inom myndigheten och det har inte genomförts ytterligare analyser med anledning av denna utredning.

I underlaget från Säkerhetspolisen har beskrivits de gärningar som bedömts vara ideologiskt motiverade brott vars motiv är kopplade till en avsikt att förändra samhällsordningen. Det handlar om våld, hot och trakasserier som riktas mot företag, myndigheter, egendom, förtroendevalda och andra offentliga personer, t.ex. journalister, i syfte att påverka dem i deras yrkesutövning. Även brott som riktas mot enskilda personer på grund av deras ideologiska uppfattningar ingår i urvalet.

Urvalet inkluderar både ideologiskt motiverade brott som utgör ett hot för Sverige eller invånare inom landet samt brott som riktas mot och begås i utlandet.

1.6 Disposition

Efter detta inledande kapitel följer kapitel två med en beskrivning av ideologier inom våldsbejakande extremistiska miljöer i Sverige. I samma kapitel presenteras också en jämförelse mellan de beskrivna ideologierna samt en internationell utblick. Efter ideologibeskrivningarna följer kapitel tre som handlar om radikaliseringsprocessen och typiska vägar till radikalisering. I kapitlet belyser utredaren sociala förklaringsorsaker och betydelsen av andra faktorer än ideologin som dragningskraft för radikalisering. Kapitel fyra innehåller en lägesbeskrivning av de våldsbejakande extremistmiljöerna i Sverige i dag. Lägesbeskrivningen omfattar extremistmiljöernas verksamhet och sammanlutningar, den brottslighet som kan knytas till respektive extremistmiljö och en bedömning av vilket hot de utgör. Därutöver beskrivs extremistmiljöernas geografiska utbredning i Sverige och en beskrivning av våldsbejakande extremistmiljöer i några grannländer. Kapitlet berör också problematiken med hot från ensamagerande. Avslutningsvis presenteras i kapitel fem en beskrivning av de tendenser som kan iakttas inom de våldsbejakande extremistmiljöerna samt en bedömning av utvecklingen på två års sikt och de utmaningar som Sverige kan komma att möta från våldsbejakande extremistiska miljöer.

2 Ideologierna bakom våldsbejakande extremism

I dagsläget bedömer Säkerhetspolisen att det finns tre våldsbejakande extremistiska miljöer i Sverige; den autonoma miljön, vit makt-miljön och den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön.

Den autonoma miljön beskrivs ofta befinna sig långt ut till vänster på en traditionell politisk skala medan vit makt-miljön istället beskrivs stå långt ut till höger på samma skala. Det är trots detta inte idealiskt att benämna miljöerna vänster- respektive högerextremism. Det beror på att det endast är i ett socio-kulturellt avseende som högerextremismen är traditionellt höger och vänsterextremismen traditionellt vänster; exempelvis i frågor om lag och ordning, invandringspolitik, nationell identitet etc.¹⁵ När det gäller synen på statens grad av inblandning i ekonomin kan inte en traditionell höger-vänster skala användas då det finns de på högerkanten som menar att staten ska ha en hög grad av styrning av ekonomin.¹⁶ Både autonoma miljön och vit makt-miljön delar även synsätt i vissa specifika frågor. Det finns exempelvis flera gemensamma måltavlor och en gemensam syn på vissa internationella politiska förhållanden. Begreppen höger- och vänsterextremism används också ofta för att beskriva ideologiska rörelser hemvist i ett bredare perspektiv än vid analyser av de våldsbejakande elementen.

¹⁵ Rydgren (2010) s. 18.

¹⁶ Rydgren (2010) s. 18.

Våldsbejakande islamistisk extremism är en ideologi med religiösa förtecken där företrädarna hävdar att de agerar utifrån religionen islam. Vissa menar att även islamistisk extremism är att beteckna som politisk målet är att förändra statsskick. Det är dock de religiösa referenserna som är utgångspunkten och miljön betraktas i denna utredning därför som ideologisk med religiösa förtecken.

2.1 Autonoma miljön

Det den autonoma miljön strävar efter är ett klasslöst samhälle utan styre från någon auktoritet. Uppfattningen inom miljön är att dagens demokrati inte är tillfredsställande. Den enda styrelseformen som kan accepteras är ett självstyre från folket. Inom miljön hävdas att kapitalistiska drivkrafter har greppet om dagens samhälle och att detta utgör ett hinder för att uppnå idealsamhället – ett samhälle som är jämställt och klasslöst och där människor med olika ursprung och sexuell läggning ska kunna leva på lika villkor.¹⁷ Vissa sammanslutningar inom den autonoma miljön menar att ett nytt styrelseskick endast kan uppnås genom revolution. På kortare sikt är målet att försvara arbetarklassen mot vad man uppfattar som olika typer av angrepp. Försvaret mot dessa upplevda angrepp kan innefatta allt från fysiska attacker på meningsmotståndare till laglig lobbyverksamhet för förändrad lagstiftning.¹⁸ Ideologin omfattar en positiv inställning till feminism och HBT-personer och en positiv syn på invandring och mångkultur.

Den autonoma miljöns ärkefiende är de som istället vill inrätta ett auktoritärt styre, vill begränsa invandringen och som säger sig värna den svenska etniciteten. Den avsedda ärkefienden är de som återfinns inom vit makt-miljön samt inom de icke våldsbejakande ideologiska miljöerna vilka ofta refereras till som

¹⁷ Lodenius (2006) s. 29–33, 39.

¹⁸ 2013 a) www.sakerhetspolisen.se
Lodenius (2006) s. 105–107, 126, 132.

högerextremistiska. Personer inom den autonoma miljön använder benämningen fascister för att beskriva sina meningsmotståndare och alla andra som uppfattas upprätthålla fascistiska strukturer, exempelvis också företagare och myndighetsföreträdare.¹⁹

Den autonoma miljöns ursprung återfinns i husockupationsrörelser från 1980-talet. En av de ideologiska grundfrågorna har alltid varit motståndet mot kapitalismen, men med tiden utvecklades miljön till att också bli en motståndsrörelse mot vit makt-miljön. På 1990-talet inträffade flera grova våldsbrott och aktioner mot flyktingförläggningar vilket troligen var en starkt bidragande orsak till den autonoma miljöns framväxt, grundad i motstånd mot vit makt-miljön och rasism.²⁰

Kampen mot kapitalismen är ett viktigt inslag inom den autonoma miljön och riktas bland annat mot storföretag och banker. Det finns också en antiamerikansk agenda då USA förknippas med storföretag, kapitalism och exploatering.²¹ I kampen förekommer ofta skadegörelse mot företag i syfte att få dem att upphöra med sin verksamhet. Brott mot egendom är enligt den ideologiska tolkningen inte brott eftersom det inte finns något berättigat ägande. Istället är det ägandet som betraktas som stöld och det är därför inte omoraliskt att förstöra egendom.²² Det kan skönjas en "Robin Hood"-liknande moral där det är självklart att de som betraktas som kapitalister ska bli av med sin egendom för att ojämlikheter ska utjämnas.

De autonoma kan sägas ha en socialistisk grundsyn och flera av de mål som de autonoma har satt upp är sådana som många i befolkningen skulle ställa sig bakom, t.ex. att de är emot rasism, sexism och plågsamma djurförsök, eller att de driver en feministisk kamp och en kamp för en bättre miljö. De menar att det offentliga rummet ska fredas mot företeelser och från personer som de inte anser får finnas där. Kampen riktas därför mot det man uppfattar som uttryck för olika former av förtryck såsom sexism, rasism,

¹⁹ Lodenius (2006) s. 132.

²⁰ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 43.

²¹ Lodenius (2006) s. 132, 134, 185.

²² Lodenius (2006) s. 135.

djurplågeri och kommersialism. De som angrips är de som uppfattas vara rasister, högerextrema med diverse politiska tillhörigheter och t.ex. symboliska företrädare för företag eller ägande i någon form. Trots att många i befolkningen kan hålla med om vissa av den autonoma miljöns uppfattningar om orättvisor i samhället, så är det metoderna som de flesta tar avstånd ifrån. Säkerhetspolisen menar också att det över tid skett ett skifte i stödet för de autonoma grupperingarna:

För svensk del kan man tala om den autonoma miljön före och efter EU-toppmötet i Göteborg 2001. Före kravallerna vid toppmötet hade den autonoma miljöns aktiviteter ett relativt starkt stöd inom en bred politisk vänster. I takt med nya avslöjanden om våld och kriminalitet har stödet minskat och grupperna blivit mer isolerade, även om det fortfarande höjs röster som försvarar verksamheten utifrån dess goda syften och utifrån att andra insatser visat sig verkningslösa för att motverka exempelvis vad som uppfattas som den framväxande nazismen.²³

Eftersom den autonoma miljön anser att alla former av hierarkier utgör en form av förtryck är miljön inte uppbyggd enligt en hierarkisk struktur. Istället finns ofta platta nätverksstrukturer som skapas och upphör över tid. Brå och Säkerhetspolisen beskriver att den autonoma ideologin inte kan ses som en sammanhållen ideologi utan betonar att det rör sig om flera olika inriktningar kopplat till olika sakfrågor, men under ett och samma ideologiska tak.

Inom den autonoma miljön ryms alltså en rad olika ideologiska föreställningar, vilket också har bidragit till att ett antal enfrågerörelser eller enfrågegrupper (single issue groups) har uppstått inom miljön under årens lopp. Dessa engagerar sig främst i specifika sakfrågor, som flyktingars rättigheter, miljö- och klimatfrågor eller djurrättsfrågor.

Även om enfrågerörelserna inom den autonoma miljön är mindre intresserade av den övergripande ideologin betraktar de ofta det rådande systemet som orsaken till de problem de anser sig bekämpa. Den kapitalistiska samhällsordningen anses leda till miljöförstöring

²³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 37.

och till att djur behandlas som egendom (...). Således delar enfrågerörelserna inom den autonoma miljön den övriga miljöns grundläggande ideologiska föreställningar. Enfrågerörelserna utgör dock en marginell företeelse i utkanten av den autonoma miljön, även om aktivisterna ofta har kontakter med personer inom de mer traditionella delarna av miljön.²⁴

2.2 Vit makt-miljön

De ideologiska influenser som finns inom vit makt-miljön i Sverige i dag har sitt ursprung i den våldsamma skinheadrörelsen från 80-talets England, både avseende ideologi, val av sakfrågor, organiseringsformer m.m.²⁵ Inspiration har också hämtats från white power-rörelsen i USA.²⁶ I dessa miljöer uttrycktes tydligt motstånd mot invandring. Vit makt-miljön ser framför sig ett etniskt homogent samhälle där det inte förekommer inslag av andra kulturer. De menar att människosläktet kan delas in i raser och de ser negativt på invandring av människor som de inte räknar till den vita rasen.²⁷ Synen på människosläktet som indelad i raser finns inom hela vit makt-miljön även om det varierar hur starkt detta lyfts fram. Uppfattningarna kan variera från föreställningen om ett raskrig där extremisterna är soldater, till en uppfattning om att olika raser ska få tillåtas existera i världen vid sidan av varandra så länge de olika raserna inte blandas.

Omvärlden förknippar ofta vit makt-miljön med den national-socialistiska ideologin och flera aktörer inom miljön har anammat denna (även om det inte gäller för samtliga i miljön). En central tanke inom hela miljön är föreställningen om en judisk konspiration och ett judiskt inflytande som anses hota den vita rasen, en judisk ockupationsregering – ZOG (Zionist Occupation

²⁴ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 43.

²⁵ Lodenius & Wikström (1997) s. 136f.

²⁶ Löow (1998) s. 367f, 381f.

²⁷ Löow (1998) s. 260–261, 264f.

Lodenius & Wikström (1997) s. 48f, 61f.

Government).²⁸ Det påstås att inflytandet utövas, inte bara från judar, utan också från andra som är en del i konspirationen. Exempel på institutioner och makthavare som av vit makt-miljön är utpekade som understödjare av ZOG är media och staten, i synnerhet polisen. De problem som finns i samhället förklaras bero på det judiska inflytandet och det mångkulturella samhället.²⁹

Inom vit makt-miljön är en del av målet ett auktoritärt styre och det verkar finnas drivkrafter för tydlig struktur, ordning och totala lösningar.

Inom vissa delar av vit makt-miljön där rastanken är mycket framträdande, ses (den vita) kärnfamiljen som viktig. Vita kvinnor anses ha en viktig roll som barnafödare och som familjemödrar. Kopplat till denna föreställning om kärnfamiljen finns ett hat mot personer med andra sexuella läggningar än heterosexualitet.³⁰

Sedan en tid präglas delar av vit makt-miljön av en utveckling där man oftare talar om kultur istället för ras. De använder benämningar såsom patriotism eller ”nationella rörelsen” för att beskriva sig själva.³¹ Med kultur avses dock något som är lika oföränderligt som det man tidigare kallade ras, alltså något en person har med sig från födelsen och som är bestående.³² Det finns också tendenser till att fokusera på, och lyfta fram, svenskheten istället för att kritisera andra kulturer och etniciteter.³³ Delar av vit makt-miljön förespråkar att människor med olika ursprung kan leva vid sidan av varandra men hållas åtskilda, en uppfattning som kallas etnopluralistisk.³⁴ En retorik där etnopluralism förespråkas gör att ett, i grunden rasistiskt budskap, kan spridas till fler delar av samhället utan att det uppfattas vara

²⁸ Löw (1998) s. 299f.

Lodénus & Wikström (1997) s. 52.

²⁹ Löw (1998) s. 300f.

³⁰ Löw (1998) s. 348

Lodénus (2006) s. 178.

Lodénus & Wikström (1997) s. 87.

³¹ Expo Research (2011 a) s. 9f.

³² Ibid.

³³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 35.

³⁴ Lodénus & Wikström (1997) s. 41.

knutet till politiskt våld.³⁵ Inom vit makt-miljön används en retorik där det tydligt framgår att genetiken spelar en viktig roll trots att ordet kultur används genomgående i stället för ras.³⁶

Framtoningen kan uppfattas ha blivit mjukare och uppmaningarna till brott förs fram med hjälp av en annan retorik, där den som är mottagare av budskapet ändå förstår att innebörden inte förändrats. År 2009 skrev Brå och Säkerhetspolisen att det inte finns någonting som pekar på att förändringen är annat än språklig. Avsikten att begå brottsliga handlingar riktade mot olika grupper har inte minskat.³⁷

2.3 Islamistiska extremistiska miljön

Inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön finns i huvudsak två ideologiska influenser som är aktuella i en svensk kontext. Influenserna kan tillskrivas al-Qaida och al-Shabaab. Skillnaderna dem emellan ligger närmast i att de budskap som förs fram vävts samman med olika nationella och lokala politiska intressen i de länder där de har stark etablering.³⁸ Vid utredarens dialog med Säkerhetspolisen har det framkommit att den svenska våldsbejakande islamistiska extremismen huvudsakligen betecknas som inspirerad av al-Qaida-ideologin. Det är en global ideologi som motiverar attentat mot civila, dels som svar på ockupation av muslimska länder och våld mot muslimer, dels som ett svar på upplevda kränkningar av islam.

De tongivande ideologierna har varit stabila sett till den förmedlade avsikten och de ideologiska referenspunkterna. Den förändring som kan iakttas av mer principiell karaktär är vad och vilka som är önskvärda attentatsmål, vilket beskrivs under 4.4. Den globala islamistiska extremismen har fått en tillströmning av anhängare, mycket tack vare vissa ideologers extensiva spridning

³⁵ Deland, Hertzberg & Hvitfeldt (2010) s. 9, 22.

³⁶ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 34–36.

³⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 34–36.

³⁸ Dialog med Säkerhetspolisen hösten 2013.

av budskap om att det krävs våldsamma metoder för att förändra samhället. Målet som beskrivs är att genom våld införa ett islamiskt styre och att återinföra den muslimska kulturens storhetstid. Den västerländska kolonialismen och förhållanden som tillskrivs västvärlden anses ha fördärvat islam. Kapitalism och sekularisering ses som tecken på att det råder barbari och okunskap i världen.³⁹ Inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön är västvärldens materialism förhatlig. En betydelsefull ideolog inom islamistiska extremistiska miljön liknade materialismen i USA vid en religion för det amerikanska folket och menade därför att det råder andlig öken i västvärlden.⁴⁰ Det finns tydliga attribut inom miljön, t.ex. genom val av enkel klädsel eller livsstil, som visar att man tar avstånd från materialismen. Även i en granskning av våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet har det iakttagits en slags stilistisk enkelhet i presentationen av budskapen, detta har tolkats som ett ideologiskt ställningstagande.⁴¹

Västvärldens sekularisering och materialism görs till mål för angrepp från miljöns extremister. Mot denna bakgrund blir det mycket konfliktfyllt att västerländska länder bedriver militära operationer i muslimska länder. Utländska ockupationer eller influenser på muslimsk mark kan motivera angrepp. I muslimska länder kan angrepp också ske mot det som uppfattas som illegitima regimer eller regimer som nätverken inte anser står för, vad de menar, är den rätta tolkningen av islam. Kampen mot fienden kan också föras långt bort från de muslimska länderna, det handlar då om attentat främst i Europa och USA.

Även om grundläggande ideologiska uppfattningar delas inom hela den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön finns oenigheter om det är fienden nära i muslimska länder eller fienden långt bort som ska prioriteras. Det förs också diskussioner om vilka måltavlor som är legitima. En viktig fråga är huruvida det är legitimt att utföra attentat mot muslimer som inte är anhängare

³⁹ Sandelin (2013) s. 16–17.

⁴⁰ Sandelin (2013) s. 16–17.

⁴¹ Statens medieråd (2013) s. 189f.

av extremisternas tolkning av islam, och om civila måltavlor överhuvudtaget är legitima.

2.4 Extremistmiljöerna i några andra europeiska länder

Miljöerna som beskrivits ovan har inspirerats av extremistmiljöer i andra västerländska länder. I detta avsnitt följer en beskrivning av ideologiska influenser inom olika extremistmiljöer i några andra europeiska länder. De länder som ingår i beskrivningen nedan är de som har en geografisk närhet till Sverige, har generella kulturella likheter och har konstaterad problematik med ideologiskt motiverad brottslighet. Den terminologi som används i detta avsnitt är hämtad från nationella källor i respektive land och skiljer sig därför åt från beskrivningen av de svenska förhållandena i denna rapport.

Den autonoma miljön och vit makt-miljön har föregångare i andra länder utifrån såväl politiska föreställningar som de specifika subkulturella attributen, t.ex. symboler och klädstil.⁴² Inom den våldsbejakande islamistiska extremismen finns omfattande internationella kopplingar och den kan beskrivas som en global ideologi. Gemensamt för flera europeiska länder är också att det har vuxit fram en anti-muslimsk miljö, en s.k. counter jihad-rörelse, där det är tydligt att inspiration hämtas över landsgränser. Counter jihad-ideologi har blivit en del av den högerextrema miljön i flera västerländska länder.

Inom flera våldsbejakande extremistiska miljöer förekommer direkt plagiering av organisationsnamn och kopiering av organisationsstrukturer, jmf exempelvis Blood & Honour inom vit makt-miljön och Antifascistisk aktion inom autonoma miljön. Troligen spelar personliga kontakter stor roll i sammanhanget och oavsett var ett organisationsnamn först etablerats tjänar både de inhemska och de utländska extremistmiljöerna på att utmåla

⁴² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 53.

sig som en del av ett större sammanhang. Det får därför ses som ett retoriskt grepp att visa upp många anhängare av en viss ideologi runt om i världen. Att ta ett namn som associeras till befintliga organisationer är också ett sätt att kommunicera en ideologisk ståndpunkt. Den våldsbejakande islamistiska extremismen har sin främsta hemvist i muslimska länder. Med en ökad globalisering har Sverige och andra västerländska länder också sådan problematik inom det egna landet. Det har skett en utveckling som inneburit att personer i t.ex. Sverige radikaliseras på hemmaplan.⁴³

I våra skandinaviska grannländer Danmark och Norge finns motsvarande generella politiska föreställningar som i de våldsbejakande politiska extremistmiljöerna i Sverige.⁴⁴ I båda länderna har extremistmiljöerna internationell inspiration. Norska säkerhetstjänsten skriver att det finns internationella kontakter men att utvecklingen främst styrs av inhemska förhållanden.⁴⁵ Ett exempel som tyder på att så är fallet även i Danmark är att den vänsterextremistiska miljön fick en tillströmning av anhängare i samband med stängningen av ungdomshuset i Köpenhamn år 2007. Ett annat exempel är publiceringen av karikatyrbilder av profeten Muhammed i Jyllandsposten, något som blev mycket uppmärksammat av den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön och bidrog till att Danmark blev ett mål för islamistiska extremister.⁴⁶

I vissa avseenden finns svårigheter att jämföra extremistiska miljöer länder emellan. När det gäller t.ex. Tyskland beror detta på att det inom tysk lagstiftning, till skillnad från i Sverige, finns lagregler som innebär att även organisationer kan vara olagliga. Förbudet gör att det finns incitament att skilja olika undergrupper åt inom högerextremismen vilket inte fyller någon funktion i Sverige. Sammantaget kan dock sägas att det i Tyskland finns politiska extremistiska miljöer som liknar de som finns i de

⁴³ Säkerhetspolisen (2010) s. 72f.

⁴⁴ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 53.

⁴⁵ Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

⁴⁶ CTA (2013 b).

nordiska länderna och att hotbilden är jämförbar.⁴⁷ Inom vissa grupper på högerkanten är det samma ideologiska grundtankar som var gällande under nazismens storhetstid. Det finns samtidigt flera andra ideologifraktioner. Till den högerextrema miljön räknas även islamfientliga grupper som försöker locka fler anhängare genom att anspela på främlingsfientlighet riktat mot muslimer.⁴⁸ Inom rörelsen likställs religionen islam med terrorism och provocerande kampanjer som genomförts har lett till våldsyttningar.⁴⁹ I Tyskland förekommer också våldsbejakande islamistisk extremism som förefaller ha samma ideologiska utgångspunkter som jämförande miljö i Sverige.⁵⁰

I Nederländerna finns en svag högerextrem miljö som både inrymmer en klassisk rasideologisk falang och de med en ”nationell” agenda. Den vänsterextrema miljön i landet inkluderar de våldsbejakande anti-fascistiska och anarkistiska rörelserna, djurrättsrörelser och de rörelser som protesterar mot asyl- och invandringspolitiken. Inom den islamistiska extremistiska miljön finns dels de som reser till konfliktzoner i andra länder, dels en inhemsk miljö som har fokus på att ändra statsskicket i Nederländerna.⁵¹

Till den inhemska extremismen i Storbritannien räknas förutom högerextremismen och vänsterextremismen, också skotska och walesiska nationalistiska rörelser. I Storbritannien finns också militanta grupper som ideologiskt kopplas till konflikten om Nordirland.⁵² Det finns även en counter jihad-rörelse som är tätt sammankopplad med den högerextrema miljön och vars aktioner har inneburit våldsamma konfrontationer.⁵³ Islamistiska extremister har sedan en tid sett Storbritannien och brittiska mål utomlands som ett legitimt och högprioriterat mål för attacker.⁵⁴

⁴⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 53, 139.

⁴⁸ Bundesministerium des Innern (2012) s. 52f, 137f.

⁴⁹ Bundesministerium des Innern (2012) s. 141–142.

⁵⁰ Bundesministerium des Innern (2012) s. 228f.

⁵¹ Allgemeine Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2013)

Allgemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012).

⁵² 2013 b) www.mi5.gov.uk

⁵³ ICSR & CATS (2013) s. 12, 14.

⁵⁴ 2013 b) www.mi5.gov.uk

Inget annat land i EU har varit lika utsatt för planerade, al-Qaida-inspirerade terroristattacker.⁵⁵

2.5 Likheter mellan olika extremistiska miljöer

Vid en jämförelse av våldsbejakade extremistiska miljöer återfinns likheter, såsom ideologiska uppfattningar och tolkningen att det är motiverat att ta till våld för att förändra samhället i önskad riktning.

Den autonoma miljön och vit makt-miljön kan placeras i varsin ände på en traditionell politisk skala för att på ett enkelt sätt illustrera vissa av miljöernas politiska ståndpunkter. Samtidigt är ingen av de två miljöerna hemmahörande i en politisk skalplacering där ett demokratiskt politiskt system beskrivs, eftersom båda miljöerna underkänner demokratin och använder sig av odemokratiska medel i kampen för det samhälle de uppfattar som idealt. Det idealsamhälle de kämpar för är ett samhälle som uppfattas vara utformat på bästa sätt för den stora massan, men båda miljöerna utesluter grupper av människor i den gemenskapen. Båda miljöerna menar också att det inte går att använda demokratiska metoder för att uppnå idealsamhället. Vissa menar att det skulle ta alldeles för lång tid med demokratiska medel medan andra helt tar avstånd från demokrati som styrelseskick, både nu och i framtiden.⁵⁶

Trots enigheten om att dagens demokrati inte är legitim skiljer det sig hur detta motiveras. De autonoma menar att de främst underkänner demokratin som den är i dag då den anses bidra till att upprätthålla ett förtryck från kapitalismen. De autonoma menar också att den representativa demokratin inte är demokratisk nog – därför ser de ingen anledning till att åstadkomma förändring genom ett illegitimt system. Den tongivande uppfattningen inom vit makt-miljön är att demokratin ses som

⁵⁵ CATS (2013) s. 103.

⁵⁶ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 31–39.

ett icke-önskvärt styrelseskick. Istället ses ett auktoritärt styre som idealt.⁵⁷

Även inom den våldsbejakande islamistiska extremismen underkänns demokratins legitimitet och rättssamhället som apparat för att upprätthålla styrelseskicket. Rättssamhället ska enligt ideologin vara styrt av religiösa lagar som rimmar med den egna tolkningen av islam.⁵⁸

Som visats ovan finns i både Tyskland och Storbritannien våldsamma islamfientliga miljöer. Terrordåden i Norge år 2011 har också i stor utsträckning varit inspirerade av en counter jihad-ideologi.⁵⁹ Som benämningen antyder finns ett motstånd mot islamistisk extremism men den ideologiska tyngdpunkten ligger i ett motstånd mot hela religionen islam.⁶⁰ Det innefattar en syn på islam som en totalitär ideologi som förespråkar krig i syfte att förslava Europa.⁶¹ Miljön kan ses som en proteströrelse inom vilken det främst betonas att det framtida ideala samhället ska skyddas mot en påstådd islamisering.⁶² Inom counter jihad-rörelsen i dessa länder, likväl som inom den svenska vit makt-miljön och dess utländska motsvarigheter, finns en retorik där kulturbegreppet används på ett sätt genom vilket det framgår att det är etniska bakgrundsfaktorer som avses och inte egentligen kultur i bemärkelsen livsmönster, seder osv. Likheter mellan den svenska vit makt-miljön och de utländska counter jihad-rörelserna finns i att kulturbegreppet används för att beskriva vissa samhällsgrupper i negativa termer och på ett sätt som motsvarar en indelning av människor efter ras. Likheter finns också i ett synsätt som innefattar att makthavare och andra som anses

⁵⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 31–39.

⁵⁸ Säkerhetspolisen (2010) s. 28–29, 78.

⁵⁹ Seierstad (2013) s. 110, 210, 222.

⁶⁰ ICSR & CATS (2013) s. 9.

⁶¹ ICSR & CATS (2013) s. 1, 21, 33–39

Expo Research (2012)

Expo Research (2011 b).

⁶² ICSR & CATS (2013).

understödja ett samhälle där raser, kulturer och religioner blandas beskylls för den påstådda negativa samhällsutvecklingen.⁶³

Det finns vissa typiska sätt att tolka världen som är gemensamt för de våldsbejakande extremistiska ideologierna och som även finns inom de utländska counter jihad-rörelserna. Ett sådant gemensamt drag är en svart-vit världsbild, ett tydligt ”vi och dom”-perspektiv, där den egna ideologiska tillhörigheten framställs som tillhörighet till den goda gruppen. De som tillhör ”dom”-gruppen utmålas som mindre värda och beskrivs i mycket fientliga termer. Säkerhetspolisen jämför autonoma miljön med vit makt-miljön på följande sätt:

Gemensamt för båda sidor är även ideologiernas totalitära inriktning, såtillvida att de anses ge svar på alla frågor och lösningar på problem som man menar kan härledas till vissa redan utpekade fiender. Det huvudsakliga är inte heller egen individuell vinning utan snarare en uppfattad önskvärd förändring av samhället. Detta leder ibland till att individer och företeelser som enligt ideologin inte anses önskvärda attackeras. Klassificeringen av måltavlor och vad som är legitima mål och medel är något som avgörs av anhängarna själva som tillskriver sig rätten och förmågan att avgöra vad som är legitimt.⁶⁴

Både vit makt-miljön och den autonoma miljön har en mycket tydlig aversion mot rättsstaten. Polisen blir ofta måltavla för angrepp riktade mot rättssamhället, likaså de institutioner som arbetar med att upprätthålla demokratin. Synen på samhället är konspiratorisk; samhället utmålas som i grunden ont. Inom vit makt-miljön och inom counter jihad-rörelsen finns mycket framträdande konspiratoriska förklaringsmodeller där judarna respektive muslimerna konspirerar för att ta över samhället eller geografiska territorier. Inom dessa två miljöer finns också en drivkraft att vilja skilja befolkningsgrupper åt. Den hotande gruppen beskrivs ha hantlangare på olika platser inom samhället. Även media anses agera i händerna på den grupp som motståndet

⁶³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 34
ICSR & CATS (2013) s. 59f.

⁶⁴ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 34.

riktar sig mot. För att möta det som påstås vara falsk eller vinklad nyhetsförmedling från media bedrivs inom flera av miljöerna så kallad nyhetsrekontextualisering där händelser som förmedlas i olika medier skrivs om utifrån de egna ideologiska tolkningsramarna och den egna förståelsen av skeenden i samhället.

De ovan beskrivna våldsbejakande ideologiska miljöerna uppfattar också att deras sakfråga eller till och med de själva är utsatta för angrepp. Vissa drar paralleller till krigföring.⁶⁵ Krigsmetaforen är ytterligare ett sätt för de våldsbejakande miljöerna att markera allvarligheten i det som sker och för att förstärka motivationen till att ta till våld för att angripa sina motståndare. Med krigsmetaforen kommer också ett heroiserande av de som agerar hjältar i kampen. Individerna som begår ideologiskt motiverade brott kan bli martyrer. De kan få en stark social status inom gruppen och kan få stöd på olika sätt. Ibland kan även anhöriga till dessa individer belönas och få stöd. Krigsmetaforen har också medfört att personer som gripits för ideologiskt motiverade brott har betraktat sig själva som krigsfångar och agerat efter klassiskt militärt regelverk för hur soldater ska agera om de blir tillfångatagna i krig t.ex. genom att endast uppge namn och personnummer när de blivit gripna.⁶⁶

⁶⁵ Löw (1998) s. 264.

⁶⁶ Sandelin (2007) s. 60.

3 Extremism – ett fenomen med främst sociala förklaringar?

Det finns flera förklaringar till att personer genomgår en radikaliseringsprocess och blir våldsbejakande extremister. Radikaliseringen kan yttra sig genom att en person anammar en våldsbejakande ideologi som han eller hon sedan tolkar världen utifrån. Radikaliseringsprocessen kan också ske i omvänd ordning, så att en person tolkar världen utifrån en ideologi och i ett senare skede anammar en uppfattning där våld ses som vägen till förändring. Anammandet av en våldsbejakande ideologi innebär att en person accepterar och ibland även utför ideologiskt motiverade brott. Radikaliseringsprocessen behöver alltså inte nödvändigtvis leda till att personen själv utför eller deltar i t.ex. våldsbrottslighet. En radikaliserad person kan lika gärna bli inspiratör åt andra eller stödja andra personer som begår ideologiskt motiverade brott, exempelvis genom finansiering.

Oavsett ideologisk tillhörighet finns stora likheter avseende hur och varför personer genomgår en radikaliseringsprocess. Likheterna syns hos personer som radikaliserats inom olika ideologiska sammanhang, både politiska och religiösa, och har ofta känslomässiga orsaker. För att förklara radikaliseringsprocessen talas det därför om push-faktorer, det vill säga faktorer som påverkar att en radikaliseringsprocess startar eller som verkar påskyndande. Det talas också om pull-faktorer som verkar genom att de lockar en individ att söka sig in i miljön, alternativt gör att personer som redan radikaliserats in i en miljö stannar kvar.

Varken push- eller pull-faktorerna är i sig orsaksförklaringar till att personer radikaliseras. Väldigt många människor kan ha samma upplevelser, både känslomässiga upplevelser och erfarenheter av liknande livssituationer, men genomgår trots det inte en radikaliseringsprocess. Att prata om faktorer som förklarande orsaker är därför komplext och det finns som regel inga enkla svar på varför personer radikaliseras.

Nedan följer bidragande faktorer som Säkerhetspolisen menar kan verka pådrivande. Dessa ska ses som en uppräkningslista av push-faktorer som ofta återfinns hos de som radikaliserats, men inte som svar på varför personer radikaliserats⁶⁷:

- Upplevd global orättvisa
- Upplevt förtryck (av folkgrupp, land eller religion)
- Upplevd diskriminering (av sig själv eller andra)
- Upplevt utanförskap (för egen eller andras del)
- Identitetssökande eller svårigheter att förena olika identiteter
- Meningssökande
- Svåra eller destruktiva familjeförhållanden
- Personliga trauman eller tragedier
- Våldsfascination
- Spänningssökande
- Låg självkänsla
- Samhällsengagemang, drivkraft att vilja göra skillnad
- Frustration över bristande resultat genom användande av demokratiska medel

Exempel på pull-faktorer är⁶⁸:

- Känsla av makt eller kontroll
- Betydelse eller status i gruppen
- Social gemenskap, tillhörighet eller vänskap
- Lojalitet bland gruppens medlemmar
- Övertygelse om att stå för det goda och bekämpa det onda
- Attraktiva ideologiska argument

⁶⁷ Säkerhetspolisen (2010) s. 34f.

⁶⁸ Säkerhetspolisen (2010) s. 34f.

Förutom att push- och pullfaktorerna skiljer sig åt mellan individer som radikaliserats får också olika personer olika roller i extremistiska nätverk. Vissa personer fungerar som ledare och för dem är de ideologiska frågorna viktiga. Andra kan mer betraktas som anhängare och för dem är inte ideologin det viktiga utan det är sociala faktorer som spelar roll för deras engagemang.

Det går också att urskilja flera återkommande vägar till radikalisering. En form av indelning görs utifrån den starkaste drivkraften till radikalisering för olika individer. Se beskrivningen av dessa vägar nedan.

Ytterligare en aspekt som har inverkan på hur mycket en person engagerar sig i en extremistmiljö är vad som benämns demografisk tillgänglighet. Det definieras som en avsaknad av åtaganden och skyldigheter som inkräktar på den tid en person annars skulle kunna lägga på engagemang i en extremistisk rörelse. Sådana åtaganden som saknas kan vara äktenskap, familjeförpliktelser eller heltidsarbete.

3.1 Vägar till radikalisering

Säkerhetspolisen har i samarbete med Brå identifierat fyra vägar in i radikalisering. Dessa fyra vägar beskrivs i de två tidigare rapporterna.⁶⁹ Nedan följer en beskrivning av det som är typiskt för personer som kan sägas ha följt en av dessa vägar in i radikalisering. I verkligheten kan en individ som radikaliserats visa kännetecknen som passar in under flera av dessa stereotyper.

⁶⁹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 143f
Säkerhetspolisen (2010) s. 43f.

3.1.1 Utagerarens väg

Utageraren är en person som ofta har en problematisk bakgrund som kan innefatta droger, våld och annan kriminalitet eller trauma genom erfarenheter av krig. Utageraren är ofta en ung person som kan lockas till våldsamma radikala grupper under den tid som präglas av identitetssökande. Säkerhetspolisen och Brå skriver:

Ensamma, osäkra och utsatta personer i yngre tonåren som riskerar att i sitt identitetssökande dras till våldsamma radikala grupper. Utsatta ungdomar som känner sig svikna av samhället är knappast mottagliga för information om det demokratiska samhällets spelregler. För dem är det spänningen och i viss mån grupptillhörigheten som lockar. Ideologisk övertygelse och politiska brott är något som kommer senare.⁷⁰

3.1.2 Grubblarens väg

Grubblarens väg kännetecknas av sökande och av att grubblaren följer en intellektuell väg in i extremism. Det är en person som inte söker våld utan snarare svar på livsfrågor. Grubblaren brinner för ideologin och är mer synlig och skötsam än utageraren. Ett sådant sökande är i grunden positivt, men det ideologiska intresset kan också få negativa konsekvenser i enskilda fall. Säkerhetspolisen skriver:

Vissa personer i denna kategori kan betraktas som självradikaliserade, och den sociala gemenskapen uppstår i dessa fall först efter att personen har börjat intressera sig för den våldsbejakande ideologin. Mötet med ideologin och den påföljande radikaliseringsen följer ofta på en upplevd insikt eller en om-välvande händelse. Det är alltså primärt på grund av upplevda sociala och politiska orättvisor som grubblaren av ideologiska skäl söker sig till ett radikalt socialt sammanhang.⁷¹

⁷⁰ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 17.

⁷¹ Säkerhetspolisen (2010) s. 44.

3.1.3 Familjens väg

Radikala och extrema uppfattningar i familjen eller den närmaste omgivningen kan få politiskt intresserade ungdomar att gå in i extremism. Om det inte är närmsta familjen som förmedlat budskapen så finns det ändå en acceptans för radikala idéer hos familjemedlemmar.⁷² Personer som radikaliseras på denna väg har ofta upplevt en isolerad barndom med få kontakter utanför de likasinnade. Säkerhetspolisen skriver:

En person som radikaliseras på detta sätt har vuxit upp omgärdad av radikala personer, vilket resulterat i att det radikala ses som normalt. Radikaliseringen innebär därför inte ett abrupt uppbrott eftersom personen inte aktivt söker ett nytt sammanhang. Denna väg behöver inte nödvändigtvis gå genom familjen, utan leder ofta genom den omedelbara sociala närmiljön: släkt, familjevänner och klasskamrater.⁷³

3.1.4 Kontaktsökarens väg

Personer som kan sägas följa kontaktsökarens väg dras till en radikal grupp utifrån ett behov av närhet och gemenskap. Kontaktsökaren kännetecknas i regel inte av specifika sociala eller psykologiska problem och har ingen tidigare erfarenhet av radikala tankar. Säkerhetspolisen skriver:

Kontaktsökaren kan lockas av den sociala gemenskap och sammanhållning som gruppen erbjuder eller önska en närmare relation med en person som är medlem i gruppen. Därför är det i regel en slump att kontaktsökaren dels dras till en extremistisk grupp, dels vilken extremistisk grupp det handlar om, eftersom det inte är gruppens budskap eller aktiviteter som attraherar.⁷⁴

⁷² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 149.

⁷³ Säkerhetspolisen (2010) s. 45.

⁷⁴ Säkerhetspolisen (2010) s. 45.

3.2 Radikaliseringsprocessen

För de flesta människor vore det under normala omständigheter otänkbart att bruka våld eller skada andra människor med anledning av en politisk sak. De flesta har en barriär genom sina moraliska värderingar. Dessa värderingar innebär intellektuella hinder. De flesta har också känslomässiga hinder genom empati och medkänsla. Vissa människor har dock brutit igenom dessa barriärer och accepterar eller förespråkar bruk av våld för sitt ideologiska ändamål.⁷⁵

Inom forskningsvärlden finns det olika syn på vilka förhållanden som påverkar radikaliseringsprocessen, när en person går från att inte vara våldsbejakande till att bli det och olika syn på hur radikaliseringsprocessen går till. Både Brå och Säkerhetspolisen har pekat på detta i de två tidigare rapporterna.⁷⁶ Även Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) har i en rapport redovisat att det inte existerar någon allmänt accepterad modell för att beskriva radikaliseringsprocessen och de har valt att redovisa flera, se CATS (2013 s. 81f). En beskrivning av radikaliseringsprocessen som används som utgångspunkt i föreliggande rapport är den som psykologiprofessorn F. M. Moghaddam vid Georgetown University förespråkar.⁷⁷ Denna forskares förklaringsmodell har använts inom ramen för ett större EU-projekt om att förebygga extremism där även Sverige deltog. Han menar att radikaliseringsprocessen kan förklaras genom en uppdelning i olika faser. De flesta som radikaliserar går igenom dessa olika faser men individer passerar de olika faserna i olika tempo. Personer kan också genomgå en eller några faser för att sedan backa tillbaka till en tidigare fas eller helt avbryta radikaliseringsprocessen. De personer som utför ideologiskt motiverade våldshandlingar har genomgått en radikaliseringsprocess. Även personer som på annat sätt engagerar sig i extremistmiljöer,

⁷⁵ Bjørge (2013) s. 12-14, 32.

⁷⁶ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 143, 145

Säkerhetspolisen (2010) s. 33-38.

⁷⁷ Federal Police Belgium (2009) s. 19 f.

exempelvis som betydelsefulla inspiratörer för andra inom extremistmiljön, har sannolikt genomgått en radikaliseringsprocess.

Radikaliseringsprocessens fyra faser enligt Moghaddam är⁷⁸: förradikalisering, identifikation/konvertering, indoktrinering och handling. I den första faser kan kombinationer av push-faktorer leda till att processen inleds. Konkret kan det handla om att en kontakt sker mellan en individ och en person som är engagerad i en extremistisk miljö. Under identifikationsfasen antar en person en radikal ideologi där det våldsbejakande elementet finns med. I denna fas kan grupptillhörigheten stärkas, det kan ske ökad kontakt med likasinnade och det kan börja ske en isolering av personen från omvärlden. En individ kan få känslan av att vara inkluderad och vissa kan visa sin lojalitet mot gruppen genom starkt engagemang. I indoktrineringsfasen kan en individ bli fullvärdig medlem och anförtros allt fler uppgifter. I slutfasen kan personen utföra både legala och illegala handlingar för att främja den ideologiska saken. Individer kan i handlingsfasen bidra med sin kompetens på olika sätt och behöver inte själva vara den som utför ett våldsdåd.

Det som ovan redovisats av Moghaddams forskning är alltså ett av flera sätt att förklara radikaliseringsprocessens förlopp. Även om forskare kan ha olika teorier om hur radikaliseringsprocessen yttrar sig så går det att se att det finns likheter oavsett till vilken ideologi en person radikaliserats. Säkerhetspolisen skriver på följande sätt om radikaliseringsprocessen:

Människor radikaliserar av olika skäl och i olika miljöer men det går trots det att identifiera gemensamma drag i radikaliseringsprocessen. Dessa är synliga vid radikalisering till våldsbejakande miljöer oavsett vad drivkraften är; vare sig personen väljer att gå in i en vänsterextrem autonom miljö, en högerextrem vit makt-miljö eller en islamistisk extremistisk miljö.⁷⁹

⁷⁸ Federal Police Belgium (2009) s. 19 f.

⁷⁹ Säkerhetspolisen (2010) s. 33f.

Inom militanta rörelser finns det olika grader av acceptans för våld och vad som är legitima mål. Inom vissa grupper är det endast de som är direkta motståndare som utgör legitima mål medan andra kan argumentera för att allmänheten också är ett legitimt mål så länge det främjar rörelsens syfte att attackera allmänheten. Således kan en radikaliseringsprocess, där en person börjar acceptera bruk av våld för att främja en ideologisk sak, bli mer eller mindre långtgående för olika individer. Det är också känt att terroristgruppers acceptans av våld kan förändras över tid. Ofta sker en utveckling från en mer restriktiv hållning till en mindre restriktiv syn på bruk av våld. Inom miljöerna kan det därför bildas undergrupper med olika acceptansnivåer för bruk av våld vilket ibland leder till att extremiströrelser splittras.⁸⁰

Det finns inga enkla svar på vem som kan bli radikaliserad till att acceptera bruk av våld. Forskning om personer som deltagit i terroristgrupper visar att de flesta verkar vara människor utan avvikande egenskaper och med personlighetstyper som inte skiljer sig nämnvärt från de som förekommer bland majoriteten av befolkningen. Under vissa omständigheter kan dock människor skada andra människor genom terroristdåd trots att de normalt sett har barriärer emot sådana handlingar. En förklaring är att människor som själva upplever omvälvande händelser kan förändra sin föreställning om vad som är rätt och fel. Det har också påvisats att personer som är påverkade av starka ledare kan utföra handlingar de annars inte skulle utföra. Terrorism uppstår inte heller i vakuum, utan sociala och politiska förhållanden kan skapa en grogrund för tillväxt av terrorism.⁸¹

3.3 Ett ungdomsfenomen?

Radikaliseringsprocessens olika steg är psykologiska processer och sociala påverkansfaktorer är viktiga förklaringsorsaker till radikalisering som fenomen. De olika vägarna till radikalisering

⁸⁰ Bjørgo (2013) s. 32-33.

⁸¹ Bjørgo (2013) s. 35-36, 39.

som beskrivits ovan porträtterar personer med sociala behov och många av dessa behov är sådana som typiskt sett förknippas med ungdomstiden, exempelvis identitetssökande, meningssökande, låg självkänsla, utanförskap osv. De kartläggningar som gjorts av personer som är engagerade i politisk extremism visar att extremism i hög grad kan beskrivas som ett ungdomsfenomen. Det är relativt vanligt att ungdomar begår brott, men det är ändå en mycket liten andel av alla ungdomar som begår politiskt motiverade brott.

I rapporten *Våldsam politisk extremism* redovisades resultat från en kartläggning om ungdomars attityder till och deltagande i politiskt motiverade brott.⁸² Undersökningen visade att många ungdomar hade deltagit i politiska handlingar som var lagliga, men att få deltagit i olagliga politiska handlingar såsom att ockupera byggnader, måla politiska slagord på allmän plats, skada andras eller allmän egendom i protest och delta i olagliga demonstrationer eller aktioner. Andelen som sade sig ha gjort något av detta varierade mellan en och fyra procent. Flest (fyra procent) hade deltagit i olaglig demonstration eller aktion. Fler svarade dock att de kunde tänka sig att delta i sådana handlingar. Resultatet visade att nästan var fjärde ungdom kunde tänka sig att delta i en olaglig demonstration eller aktion (23 procent). Minst andel personer kunde tänka sig att skada andras eller allmän egendom i protest (sju procent) medan några fler kunde tänka sig att ockupera byggnader (elva procent) och nästan lika många, måla politiska slagord på allmän plats (tio procent).⁸³ Brå och Säkerhetspolisen skriver att resultatet i undersökningen liknar resultatet från tidigare studier. Det innebär att även över tid är det få ungdomar som deltar i politiskt motiverade olagliga handlingar. Brå och Säkerhetspolisen skriver att förklaringen till deltagandet i politiska handlingar främst kan kopplas till ungas

⁸² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 123.

⁸³ Undersökningen som redovisades i Brås och Säkerhetspolisens rapport är hämtad från Ungdomsstyrelsens studie "Unga med attityd" från 2007 och har besvarats av unga mellan 16–29 år. En liknande attitydundersökning genomfördes av Ungdomsstyrelsen år 2013 men den inkluderade inte frågor om politiskt motiverade brott och redovisas därför inte här.

attityder och värderingar. De unga som är mest benägna att begå politiskt motiverade brott är de som har ett intresse för politik och samhällsfrågor och som upplever sig kunna påverka genom sitt handlande, men som samtidigt har lågt förtroende för samhället.⁸⁴ I rapporten *Våldsamt politisk extremism* visar den genomförda kartläggningen att den politiskt motiverade brottsligheten accelererar hos individer i extremistmiljöer från 15 års ålder till 19 års ålder, för att sedan avta relativt snabbt.⁸⁵ Den åldersgrupp som har flest brottsmisstankar gällande politiskt motiverade brott inom den politiska extremismen är personer som är 18 år.⁸⁶ Vissa individer inom miljön fortsätter att begå politiskt motiverade brott efter gymnasietiden vilket också är förklaringen till att genomsnittsåldern för personer som misstänks för politiskt motiverade brott är 20 år. Relativt få politiskt motiverade brott begås av gärningspersoner äldre än 23 år och mycket få av gärningspersonerna är över 30 år. Likaså är den icke politiskt motiverade brottsligheten som kan tillskrivas personer inom miljöerna koncentrerad till ungdomstiden, brottsligheten inleds under högstadietiden och pågår under gymnasietiden, för att sedan avta.⁸⁷

Politiska extremistmiljöer hålls samman, dels av en ideologi där ett avståndstagande från samhället är tydligt, dels av komponenten enhetlighet i extremistmiljön, utifrån ålder, sociala attribut, klädstil m.m. Brå och Säkerhetspolisen menar:

Således kan extremistmiljöerna på ett generellt plan beskrivas som ungdomsproteströrelser där historiskt tankegodt blandas samman med ungdomskulturers vanliga sociala attribut. Extremistmiljöerna utgör därför inte politiska rörelser i traditionell bemärkelse. I stället består extremistmiljöerna av ett begränsat antal ungdomar som provocerar och attackerar utan någon realistisk politisk målsättning.

⁸⁴ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 124.

⁸⁵ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 44.

⁸⁶ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 81.

⁸⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 78f.

Sammanhållningen bygger lika mycket på ålder, vänskap, musik och klädstil som på ideologi.⁸⁸

Inom islamistisk extremism skiljer sig åldersstrukturen från den inom de politiska extremistmiljöerna. Säkerhetspolisen visar att variationen i ålder är stor och att fler är aktiva längre i vuxen ålder. Genomsnittsåldern är 36 år. Samtidigt skriver Säkerhetspolisen följande:

Majoriteten av dem som radikaliserats i en våldsbejakande islamistisk kontext i Sverige är mellan 15 och 30 år. Det finns ett fåtal exempel på personer under 15 år som har visat intresse för våldsbejakande islamistisk extremism, och det förekommer information som tyder på ett mindre antal misstänkta försök att rekrytera personer under 15 år. (...) Även om själva radikaliseringsfasen ofta inträffar innan 30-årsåldern fortsätter många personer att vara aktiva längre upp i åldrarna.⁸⁹

Det finns även teorier om att personer ansluter sig till extremistiska grupperingar för att söka skydd, t.ex. vid mobbning. När skyddsbehovet upphör kan engagemanget avta. En studie om nynazister i Sverige som hoppat av visar att gruppidentiteten är starkt maskulin. Den rasideologiska miljöns fokus på maskulin styrka och ett manligt ideal (krigaren, vikingen, etc.) utgör centrala element för identitetssökande unga män.⁹⁰ Statens medieråd har i sin kartläggning av våldsbejakande budskap på internet funnit att det inom den högerextremistiska miljön och islamistiska extremistiska miljön finns en mängd material, både texter och videofilmer, som anspelar på manlig gemenskap och manliga ideal. Även inom den autonoma extremistmiljöns aktivism finns en aggressiv maskulinitet som kommer till uttryck i hur den våldsamma kampen utkämpas.⁹¹

Många personer som visar intresse för extremistmiljöer går snabbt ur dem igen. Det kan finnas olika orsaker, men inte minst

⁸⁸ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 43–44.

⁸⁹ Säkerhetspolisen (2010) s. 47–48.

⁹⁰ Statens medieråd (2013) s. 46.

⁹¹ Ibid. S. 114, 233. I stycket används den terminologi som Statens medieråd använt i sin rapport.

det som nämnts ovan och som kallas demografisk tillgänglighet. När det måste ske en prioritering mellan olika engagemang kan andra värden bli viktigare än engagemanget i en extremistmiljö. Många som valt att lämna en extremistmiljö har gjort det på grund av att de inlett en relation med någon utanför miljön. Med övergången från ungdomen till vuxenlivet följer ofta en minskad demografisk tillgänglighet.⁹²

3.4 Ideologins betydelse

Redogörelsen för vanliga vägar till radikaliseringsprocesser illustrerar att ideologi har en mindre framträdande betydelse för personers radikaliseringsprocesser, och att sociala aspekter är mycket mer betydelsefulla. Enligt Bjørgo⁹³ är det vanligast att en person radikaliseras först efter inträdet i en extremistisk grupp och att radikaliseringsprocessen således handlar om ett samspel mellan individen och gruppen. Grupperingar inom extremistmiljöer erbjuder så mycket mer än bara en ideologi och svar på frågor om hur världen och skeenden i samhället ska tolkas. Extremistiska grupper erbjuder social gemenskap, spänning och möjlighet att identifiera sig själv med de egenskaper som gruppen tillskrivs. Det finns också personer som varit engagerade i flera olika extremistmiljöer med vitt skilda ideologiska inriktningar.⁹⁴ Detta tyder på att det många gånger är något annat än själva ideologin som lockar.

3.4.1 Psykisk ohälsa som förklaring

Ibland inträffar våldshandlingar som de flesta människor uppfattar som "vansinnesdåd". Det kan handla om skolskjutningar, mord på kända personer eller seriemord. Som nämnts i tidigare avsnitt agerar vissa förövare av sådana våldsbrott på egen hand

⁹² Bjørgo (2009)
Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 178f.

⁹³ Bjørgo (2013) s. 31 f.

⁹⁴ Sandelin (2013) s. 101, 347.

utifrån ideologiska eller religiösa utgångspunkter. Utöver ideologiska motiv finns dock flera andra möjliga bakomliggande eller underlättande faktorer som kan bidra till våldshandlingen, t.ex. släkt eller vänner som stödjer våldsanvändning, avvikande personlighet, eller allvarlig psykisk ohälsa. Detta illustreras exempelvis av den norska säkerhetstjänsten PST:s bedömning att majoriteten av dem som hotar norska myndighetspersoner är psykiskt instabila.⁹⁵ Men det är oftast mycket svårt att säkert avgöra vilken enskild bakomliggande faktor, bland flera möjliga, som spelat störst roll vid en våldshandling. Till exempel behöver det inte vara tydliga gränser mellan avvikande personlighet och ideologi som orsaker till att en person begår en extremistisk våldshandling.

Niklas Långström är professor vid Karolinska institutet och har forskat om orsaksfaktorer till människors våldsutövande. Han menar att tillgänglig forskning om personer som utövar extremistiskt våld är begränsad och i liten utsträckning kunnat klarlägga riskfaktorer eller orsakssamband. Långström bedömer ändå att tanke- och reaktionsmönster hos vissa extremistiska våldverkare stämmer med centrala symtom i psykiska störningar. Han påpekar samtidigt vikten av att en person diagnosticeras för psykisk ohälsa så att man undviker att sjukdomsförklara extrema ideologier, religiösa föreställningar och livsåskådningar. Avvikande känslotillstånd, tanke- eller beteendemönster som är kulturellt sanktionerade eller samtidigt förekommer hos ett större antal individer i en grupp ska inte leda till psykiatrisk diagnos. Samtidigt bör man undvika att lägga tröskeln så högt att man missar verkliga psykiska störningar när de förekommer. Sammantaget är det en påtaglig utmaning i psykiatriskt och psykologiskt diagnostiskt arbete att samtidigt reducera både över- och underdiagnostik. Ett viktigt exempel är de ofta omfattande paranoidea föreställningar om pågående konspirationer i världen som utmärker upplevelser och övertygelser hos individer som har nedsatt psykisk funktionsförmåga. Sådana upplevelser och över-

⁹⁵ E-tjensten, NSM & PST (2013) s. 10.

tygelser återfinns också i vissa extremistiska ideologier. Också norska säkerhetstjänsten (PST) har noterat att enskilda individer kan uppleva att just han eller hon genomskådat en konspiration, är en av få ”utvalda” och känner sig tvungen att genomföra våldsdåd för att informera världen och förändra utvecklingen.⁹⁶ PST menar att sådana synsätt präglas av paranoida föreställningar som tenderar att gränsa till psykisk sjukdom.⁹⁷

Enligt Niklas Långström är det rimligt att anta att risk- och skyddsfaktorer också för extremismvåld finns både på individnivå och på omgivningsnivå. De två nivåerna samverkar också så att de med förhöjd risk redan på individnivå kanske väljer att vistas i våldsbejakande miljöer varvid våldsriskerna i regel ökar ytterligare. Det finns en hel del forskning om individfaktorer som ökar risken för att människor ska begå våldsbrott överhuvud taget; exempelvis attityder som stödjer våldsanvändning, narcissistiska personlighetsdrag, intellektuell funktionsnedsättning och lättväckt aggressivitet. Riskfaktorernas relativa betydelse för våldsamt agerande varierar dock från fall till fall och det är dessutom besvärligt att någorlunda korrekt förutse ovanliga händelser, även när olika orsaksfaktorer är kända. Bland motiv som kan vara mer framträdande för extremismvåld är upprättelse eller hämnd för en personligt upplevd kränkning av den möjliga extremism-våldsverkaren personligen (exempelvis s.k. rätts-haverister),⁹⁸ eller av andra värden eller personer av särskilt stor betydelse för denne. Riskfaktorforskningen är fortfarande otillräcklig för extremismvåld och det är inte känt om generella våldsriskfaktorer verkligen kan användas för att förutse utvecklingen av just sådant våld. Orsakerna är dels att det, i jämförelse med annan våldsbrottslighet, är mycket få personer som ägnat sig åt extremismvåldsutövande och därmed skulle kunna studeras, dels är potentiella forskningsobjekt av olika skäl sällan tillgängliga för forskare. En orsak kan vara att sådana personer, i enlighet med

⁹⁶ Politiets sikkerhetstjeneste (2012).

⁹⁷ Politiets sikkerhetstjeneste (2012).

⁹⁸ 2013 a) www.sakerhetspolisen.se

den ideologi de agerar utifrån, kan uppfatta samhället som konspirerande och därför avstår kontakt med samhällsföreträdare.

Sammantaget är det alltså mycket svårt att klarlägga vilken betydelse psykisk störning haft i ett enskilt extremismvåldsdåd. Något mindre svårt är det att försöka klarlägga om en åtalad eller dömd extremismvåldsvärkare har psykiska störningar av betydelse för rättsskipningen. Även om förövaren kan vilja hävda att han eller hon agerat utifrån en ideologi och inte vill bli betraktad som en person med en psykisk störning. Den norske terroristen Anders Behring Breivik bedömdes i en första rättspsykiatrisk utredning lida av paranoid schizofreni och därmed vara otillräknelig när han genomförde terrordåden i Norge 2011. I en andra utredning 2012 bedömdes han lida av mindre allvarlig psykisk ohälsa i form av personlighetsstörningar av antisocial och narcissistisk typ.⁹⁹ Därmed befanns han av domstolen vara tillräknelig och dömdes därför till fängelse och inte till sluten rättspsykiatrisk vård.

⁹⁹ Seierstad (2013) s. 438f, 443

2013 c) www.vg.no. Rättspsykiatrisk bedömning lämnad till Oslo tingsrätt den 29 nov 2011. Diariernr 11-120995EN E-OTIR/08 respektive Rättspsykiatrisk bedömning lämnad till Oslo Tingsrätt 10 april 2012. Diariernr 11-188627MED-OTIR/05.

4 Extremistmiljöer i Sverige i dag

Våldsbejakande extremistiska miljöer anser att statsbildningen är illegitim och de flesta menar att systemet därför inte kan förändras inifrån. Istället anses det nödvändigt att använda metoder som inte ryms inom systemet för att kunna nå förändring. Inom extremistmiljöerna begås brott som motiveras utifrån respektive ideologi. Ibland är syftet med brottet att nå förändringar i samhället, till exempel genom att på ett otillåtet sätt påverka beslutsfattande, verkställande eller granskande funktioner. Ibland kan det handla om rena hatbrott som riktas mot personer som uppfattas tillhöra en viss grupp och som på grund av sin grupptillhörighet inte tillåts få utöva sina demokratiska fri- och rättigheter. Nedan beskrivs brottsligheten inom extremistmiljöerna och vilken förändring som har skett sedan de tidigare lägesbeskrivningarna presenterades år 2009 respektive år 2010. Eftersom Säkerhetspolisen förändrat sitt arbetssätt mot politisk extremism sedan den förra rapporten skrevs, är det inte möjligt att replikera de tidigare kartläggningarna om den totala brottsligheten inom den autonoma miljön och vit makt-miljön. Säkerhetspolisen har istället redovisat statistik avseende de politiska extremistiska miljöernas brottslighet riktad mot förtroendevalda och myndigheter, vilket benämns otillåten påverkan.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Med otillåten påverkan avses: våld, hot eller trakasserier som på ett beräknande sätt syftar till att påverka förtroendevaldas, myndighetsföreträdarens eller journalisters myndighets- eller yrkesutövning, eller brott som syftar till att förhindra enskilda individer från att utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter. I definitionen ingår även fall där förtroendevalda eller myndighetsföreträdare missbrukar sin tjänsteställning genom att i samband med sin yrkesutövning begå brott för att vara en kriminell aktör behjälplig.

Säkerhetspolisen har även förändrat sitt arbete mot våldsbejakande islamistisk extremism och beskrivningen av brottsligheten inom miljön innefattar därför ingen statistisk redovisning. Beskrivningen utgår istället ifrån en bedömning av brottslighetens förändring sedan den förra kartläggningen.

Utöver brottslig verksamhet finns inom extremistmiljöerna också mycket laglig verksamhet, t.ex. av opinionsbildande karaktär. Det anordnas också manifestationer, demonstrationer och sociala aktiviteter. Rekryteringsverksamheten utgör också en viktig del av miljöernas verksamhet. Rekryterings syfte och på vilket sätt den sker avgör om det rör sig om laglig eller olaglig rekrytering. Om rekrytering eller uppmaning till brott sker så att det bedöms vara till terroristverksamhet eller annan särskilt allvarlig brottslighet så rör det sig om olaglig verksamhet.¹⁰¹ För att läsaren ska kunna skapa sig en god bild av hur extremistmiljöerna verkar, beskrivs även den icke brottsliga verksamheten i detta kapitel. Källor som använts för att beskriva den lagliga verksamheten utgörs främst av journalistiskt material och uppgifter från myndigheter som beskrivit extremistmiljöernas verksamhet.

I slutet av kapitlet redogörs för extremistmiljöernas geografiska utbredning i Sverige i dag. Extremistmiljöerna i Sverige jämförs sedan med utvecklingen i några andra europeiska länder.

4.1 Brottsligheten inom extremistmiljöerna

Personer inom extremistmiljöer i Sverige begår många olika typer av brott. Det begås egendomsbrott d.v.s. stöld och skadegörelse, brott mot allmän ordning, ekonomisk brottslighet, hot direkt riktade mot företrädare för samhället och en mängd andra brott.¹⁰² De ideologiskt motiverade brotten varierar mellan

¹⁰¹ Jmf. lag (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

¹⁰² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 54f. Inom islamistiska extremismen är det färre brott som har en bekräftad ideologisk koppling och istället är det underrättelseinformation som ger kunskap om brottsligheten. Säkerhetspolisen (2010) s. 56f.

extremistmiljöerna och mellan olika nätverk inom samma miljö. Dessutom finns det stora skillnader mellan de individer som är engagerade inom miljöerna. De ideologiskt motiverade brott som ofta uppmärksammas är de där personer inom extremistmiljöerna gör sig skyldiga till våldsbrott och gärningar som bedöms som brott enligt terrorbrottslagstiftningen. Inom extremistmiljöerna finns dock en stor variation av brott.

Utöver de ideologiskt motiverade brotten förekommer också brottslighet som istället begås på grund av orsaker som kan sägas finnas utanför extremistmiljön. Enligt Säkerhetspolisen är personer inom politiska extremistiska miljöer mer kriminellt belastade än personer i samma ålder (i genomsnitt). Särskilt inom vit makt-miljön har det visat sig att det finns en generellt hög brottsbelastning.¹⁰³ När det gäller islamistiska extremister är det inte möjligt att uttala sig om ifall de brott som personerna inom miljön misstänks för är ideologiskt motiverade eller inte. Det finns en rad komplikationer med att ta fram information, dels avseende vilken typ av brott personerna kan misstänkas för, dels vilka brott som är ideologiskt motiverade. Ett av skälen till dessa komplikationer är att mycket av brottsligheten sker i utlandet eller syftar till att understödja våldsbrott som begås i utlandet.¹⁰⁴

4.1.1 Brottsligheten inom den autonoma miljön

Merparten av den autonoma miljöns våld riktas mot personer inom vit makt-miljön. Säkerhetspolisens bedömning är att den autonoma miljön, under den hela 2000-talet, har präglats av hög konfrontationsbenägenhet och att brottsligheten är att betrakta som både offensiv och överlagd. Bedömningen av miljöns brottslighet har således inte ändrats sedan 2009.¹⁰⁵ Våldsbrottsligheten inom miljön har under en längre tid kännetecknats av att det är små nätverk som utför brotten. Dessa nätverk består av

¹⁰³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 78.

¹⁰⁴ Säkerhetspolisen (2010) s. 69.

¹⁰⁵ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 129.

några få personer som planerar och utför brott tillsammans. Nätverken är främst baserade på personliga kontakter där deltagarna känner varandra väl. Det finns ofta en koppling till större formella nätverk men vilken organisationstillhörighet personerna har inom den lilla gruppen har ingen avgörande betydelse. Personerna kan istället välja att begå brott tillsammans för att de är verksamma på samma ort. För miljön som helhet är det bara en fördel när individer delar ideologisk värdegrund och samarbetar på lokal nivå. Initiativet till en brottslig handling kan därför också vara inspirerat av budskapet från etablerade aktörer inom den autonoma miljön om att alla har möjlighet att bidra i kampen.

År 2009 konstaterades att personer inom den autonoma miljön, oftare än personer inom vit makt-miljön, misstänktes för ideologiskt motiverade brott i form av brott mot frihet och frid, tillgreppsbrott, skadegörelsebrott, allmänfarliga brott, brott mot allmän verksamhet, brott mot allmän ordning och säkerhet samt andra ordningsstörningar.¹⁰⁶ Det saknas statistiska uppgifter om vilka typer av brott som personer inom den autonoma miljön i dag i störst utsträckning gör sig skyldiga till, men Säkerhetspolisen bedömer att den brottsliga aktiviteten inom den autonoma miljön inte nämnvärt har ändrat karaktär.

Säkerhetspolisen bedömer att den autonoma miljön även i dag är mer aktiv än vit makt-miljön och personer inom den autonoma miljön ägnar sig i större utsträckning åt otillåten påverkan. Under åren mellan 2009 och 2012 finns stora variationer i den för Säkerhetspolisen kända brottsligheten avseende otillåten påverkan, men dessa skillnader bedöms inte återspegla faktiska variationer utan förklaras av att sättet att följa extremistmiljöerna numera utgår ifrån attentatshot istället för individuppföljning av personer som kan knytas till miljöerna. Säkerhetspolisens uppfattning är att autonoma miljöns brottslighet avseende otillåten påverkan steg inför valet år 2010 men att det därefter minskat till

¹⁰⁶ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 56.

en jämn nivå. Den autonoma miljön bedöms av Säkerhetspolisen vara mer systematisk, strategisk och uthållig än vit makt-miljön.

Kända måltavlor för den autonoma miljöns angrepp har under längre tid oftast varit politiska meningsmotståndare, partiföreträdare, poliser och i mindre utsträckning även företagsföreträdare och representanter för utländska intressen.¹⁰⁷ Aktuell information från Säkerhetspolisen visar att den autonoma miljöns primära måltavlor utgörs av främst partiföreträdare, meningsmotståndare och myndighetsföreträdare. Brotten riktas också mot symboliska måltavlor och aktörer som anses upprätthålla orättvisa maktstrukturer, vilket t.ex. kan vara bemanningsföretag eller handläggare på Migrationsverket. Myndigheter och myndighetsföreträdare är utsatta för angrepp på grund av att de i sitt uppdrag verkställer beslut som inte är i linje med den autonoma miljöns ideologi.

Inom den autonoma miljön bedrivs extensiv kartläggning och uppsökande verksamhet av politiska meningsmotståndare. I huvudsak är det offentliga uppgifter som tas fram om personerna som sedan används för att trakassera dem. Journalisten och författaren Bjurwald skriver att det tack vare internet har blivit lättare för dem som vill kartlägga sina motståndare.¹⁰⁸ Med hjälp av den information som tas fram utför aktivister inom den autonoma extremistmiljön aktioner i och mot motståndares hem. Här finns ett samlingsbegrepp som avser flera brott, av Brå och Säkerhetspolisen kallat ”hembesök”¹⁰⁹, där den som ska angripas söks upp i sin hemmiljö, inte sällan när familjen är hemma. Begreppet kan göra att det låter bagatellartat men ett hembesök är ett angrepp på demokratiska rättigheter och funktioner och kan innebära grova våldsbrott, spräng- och brandattentat. Angreppet kan också bestå i att den angripna personen blir misshandlad eller uthängd genom att budskap klottras på

¹⁰⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 58–59.

¹⁰⁸ Bjurwald (2013) s. 90.

¹⁰⁹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 52.

bostaden. Nedan följer ett exempel på otillåten påverkan genom hembesök som kan kopplas till Revolutionära fronten (RF).¹¹⁰

En man som flera år tidigare varit politiskt aktiv på högerkanten blev utsatt för ett hembesök av autonoma extremister. Två vuxna och ett barn sov i en lägenhet när angriparna krossade fönster, skadade lägenhetsdörren och sprayade tårgas eller liknande spray in i lägenheten. På fasaden hade det med sprayfärg klottrats "(personens namn) = nazist RF" samt inne i trapphuset "RF". Enligt domen var det fyra personer som sökt upp målsäganden i dennes hem.

Ett liknande tillvägagångssätt är att det sprids information i ett bostadsområde om att det bor en person med viss ideologisk uppfattning där. Kampanjen "lär känna din lokala nazist" bedrevs av de autonoma under några år i mitten på 2000-talet. Den tillkom i syfte att skrämman personer och göra det så obehagligt för dem att vara politiskt aktiva, att de skulle sluta engagera sig politiskt. Denna kampanj har omvandlats till att bli en del av den autonoma miljöns gängse skrämmseltaktik. Det har blivit ett etablerat sätt att försöka tvinga personer att hoppa av från organisationer eller sluta föra fram en viss åsikt. Den autonoma miljöns syfte är att vid sådana "hembesök" agera så kraftigt att det också har en avskräckande effekt även för andra personer. De autonoma vill därigenom minska nyrekryteringen till den högerextrema miljön.

Kanske vanligare än att personer angrips i sina hem är att aktivister från den autonoma miljön utför angrepp mot olika måltavlor i offentlig miljö. Det kan vara demonstrationer som urartar eller att autonoma miljön stör manifestationer eller dylikt som genomförs av personer inom motsatt politisk inriktning. Konfrontationerna mellan den autonoma miljön och vit maktmiljön bygger på långa kedjor av aktioner och hämndaktioner.

¹¹⁰ Mål nr B 1593-12. Alingsås tingsrätt.

Det är ofta den autonoma miljön som provocerar och sen försvarar sig vit makt-miljön med mer våld än nöden kräver. Extremister inom den autonoma miljön framstår som mer våldsamma. Tidigare kartläggning visar att personer inom autonoma miljön i jämförelse med vit makt-miljön mycket oftare gör sig skyldiga till brott mot liv och hälsa i samband med manifestationer.¹¹¹ Med det är inte sagt att vit makt-miljön förhåller sig passiva utan båda miljöerna söker aktivt efter konfrontationer.

I samband med demonstrationer sker också angrepp mot polisen. Eftersom polisen uppfattas upprätthålla fascistiska strukturer utsätts de också för våldsbrott. Ibland kan det ske att extremister inom den autonoma miljön utnyttjar fredliga aktivistmiljöers aktiviteter i syfte att skapa konfrontationer med polisen. Säkerhetspolisen har iakttagit att den autonoma extremistmiljön ofta utnyttjar uppmärksamhet kring mediala händelser för att nå ut till så många som möjligt med sitt budskap. Även uppmärksammade evenemang, till exempel idrottsevenemang, används som arena för aktioner. Ytterligare en iakttagelse är att extremister inom den autonoma miljön anslutit sig till sociala oroligheter som blossat upp på olika platser och inom oroligheterna agerat utifrån sina egna intressen. Eftersom extremister inom den autonoma miljön ofta genomför aktioner i offentlig miljö riskerar medborgare som råkar befinna sig på fel plats vid fel tillfälle att skadas.

4.1.2 Brottsligheten inom vit makt-miljön

År 2009 bedömde Säkerhetspolisen att vit makt-miljöns brottslighet var defensiv och inte särskilt välplanerad. Endast vid vedergällningsattacker mot den autonoma miljön kunde det iakttas en högre grad av planering.¹¹² Den sammantagna bilden av brottsligheten och dess utveckling inom vit makt-miljön i dag

¹¹¹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 59.

¹¹² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 129.

visar att den fortfarande är mindre omfattande och inte lika strategisk som brottsligheten inom den autonoma miljön.

Vit makt-miljöns främsta fiende har under de senaste tio åren varit deras politiska meningsmotståndare inom den autonoma miljöns grupperingar. Det saknas statistiska uppgifter om vilka typer av brott som personer inom vit makt-miljön i dag i störst utsträckning gör sig skyldiga till, men Säkerhetspolisen bedömer att den brottsliga aktiviteten inom vit makt-miljön inte nämnvärt har ändrat karaktär de senaste åren. Säkerhetspolisen bedömer att vit makt-miljön, jämfört med de autonoma, även fortsatt i mindre utsträckning ägnar sig åt otillåten påverkan. Det material som Säkerhetspolisen har delgett utredningen avseende fall av otillåten påverkan inom vit makt-miljön utgår ifrån kända fall av otillåten påverkan. I materialet framgår att det från år 2009 till 2012 finns stora variationer i den för Säkerhetspolisen kända brottsligheten. Dessa skillnader bedöms av Säkerhetspolisen inte återspegla faktiska variationer utan förklaras istället av att sättet att följa extremistmiljöerna numera utgår ifrån attentatshot istället för individuppföljning av personer som kan knytas till miljöerna. Säkerhetspolisens uppfattning är att vit makt-miljöns brottslighet avseende otillåten påverkan steg inför valet år 2010, dock inte i samma omfattning som den autonoma miljöns brottslighet.

Även om vit makt-miljön intar en mer defensiv hållning så gör både vit makt-miljön och den autonoma miljön sig skyldiga till angrepp mot varandra. Undersökningen som genomfördes år 2009 visade att det skedde flest misstänkta politiskt motiverade brott mot liv och hälsa från vit makt-miljön mot just politiska meningsmotståndare, därefter mot personer med utländsk härkomst och hbt-personer. I viss utsträckning var också journalister måltavlor. Myndigheter och myndighetsföreträdare var också måltavlor men inte i lika stor utsträckning som för den autonoma miljöns aktioner.¹¹³ Vit makt-miljöns brottslighet

¹¹³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 58.

riktas i dag fortfarande mot samma individgrupper och samhällsföreträdare.

En typ av brott som uppfattas vara utmärkande för vit makt-miljön är hatbrott. Brotten är ofta främlingsfientliga, homofoba eller antisemitiska. Brå har kartlagt hatbrott och visat att cirka elva procent av de anmälda hatbrotten år 2012 (drygt 600 anmälningar) kunde härledas till en högerextrem eller national-socialistisk miljö.¹¹⁴ Brå skiljer inte på brott som kan kopplas till den våldsbejakande vit makt-miljön och brott som kan kopplas till andra delar av den högerextrema miljön, men i de fall organisationstillhörigheten var känd visade det sig att de flesta av dessa brott kunde kopplas till vit makt-organisationerna Svenskarnas Parti, Svenska motståndsrörelsen eller Nationell ungdom. Samtidigt är det känt att många hatbrott aldrig anmäls till polisen. Enligt den nationella trygghetsundersökningen är det endast 37 procent som anmäls.¹¹⁵ Detta kan tyda på att det finns ett mörkertal gällande hatbrott inom vit makt-miljön. Då det inte finns någon möjlighet att veta hur stort mörkertalet är kan endast en beskrivning göras utifrån den anmälda brottsligheten. Brå visar att hatbrott med koppling till högerextremism och nationalsocialism har minskat från 2008 till 2010, för att sedan öka igen, dock inte till 2008 års nivå.¹¹⁶

Det är sedan tidigare känt att individerna inom vit-makt miljön misstänks för ett relativt stort antal brott, både ideologiskt motiverade och icke ideologiskt motiverade. Individerna inom miljön kan sägas vara relativt tungt kriminellt belastade, särskilt männen inom miljön.¹¹⁷ Brå och Säkerhetspolisen visar att individer inom vit makt-miljön använder grovt våld mot personer inom den autonoma miljön, mot enskilda individer med utländsk härkomst och mot hbt-personer. Brottsligheten som riktas mot personer består till stor del av hot och trakasserier. I offentlig miljö är dock andra brott vanligast.

¹¹⁴ Brå (2013) s. 74f.

¹¹⁵ Brå (2013) s. 6.

¹¹⁶ Brå (2013) s. 76.

¹¹⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 83.

Tidigare har hets mot folkgrupp varit det vanligaste ideologiskt motiverade brottet bland personer inom vit makt-miljön, ofta genom att personer gjort offentliga hitlerhälsningar eller burit olagliga märken eller delat ut flygblad med olagligt innehåll.¹¹⁸ Jämförande siffror för en aktuell lägesbild av brottsmisstankar inom vit makt miljön kan inte tas fram men Brå visar att en kartläggning utifrån brottsanmälningar ger en likartad bild. Enligt undersökningen som avsåg år 2012 var de vanligaste anmälda brotten med högerextremt eller nationalsocialistiskt motiv skadegörelse eller klotter, tätt följt av hets mot folkgrupp. Relativt vanligt var också olaga hot och ofredande.¹¹⁹ Nedan följer ett exempel på hets mot folkgrupp och olaga hot från personer kopplade till vit makt-miljön.¹²⁰

En man blev på en buss hotad med kniv av en för honom okänd gärningsman. Händelsen hade föregåtts av en diskussion dem emellan om politiska åsikter. Diskussionen handlade också om ett av vittnenas relation med en person av utländsk härkomst. Brottoffret hade ifrågasatt gärningsmannens högerextrema åsikter vilket fick denne och en medåtalad att yttra "sieg heil" och "länge leve nationalsocialismen" samt göra hitlerhälsning. Till vittnet yttrades orden "fosterlandsförrädare". Därefter hotade gärningsmännen målsäganden med kniv.

Vit makt-miljöns brottslighet består också av attacker mot personer i deras hemmiljö i form av det tillvägagångssätt som kallas "hembesök". Syftet är att påverka beslutsfattare och skrämna t.ex. journalister som arbetar med att granska denna extremistmiljö. Vit makt-miljön ägnar sig också åt kartläggningsverksamhet av den politiska motståndarsidan och hänger ut

¹¹⁸ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 55.

¹¹⁹ Brå (2013) s. 77.

¹²⁰ Målnr 12951-12 Södertörns tingsrätt.

t.ex. journalister offentligt.¹²¹ Bjurwald har skrivit om högerextrema miljöer och menar att internet har förändrat genomslagskraften för aktörer inom extremhögern som vill hänga ut personer offentligt. Det som tidigare gjordes i pappersform och endast nådde de få personer som fick ett flygblad eller prenumererade på en högerextrem tidning kan nu göras synligt för många fler. Bjurwald skriver också att det bedrivs hatkampanjer mot individer och grupper som uppfattas som motståndare.¹²²

4.1.3 Brottsligheten inom islamistiska extremistiska miljön

Aktiva inom de våldsbejakande svenska islamistiska extremistiska nätverken har sedan millennieskiftet bedrivit verksamhet som syftar till att stödja och underlätta terroristbrott i andra länder.¹²³ Våldsbrott som utfördes av personer utifrån våldsbejakande islamistisk extremism hade före år 2010 endast i ett fåtal fall begåtts i Sverige.¹²⁴ Den främsta verksamheten i Sverige syftade till att stödja våldsattacker i andra länder. I den tidigare rapporten beskrev Säkerhetspolisen att det fanns personer som tränades utomlands och personer som anslöt sig till islamistisk kamp i konfliktzoner.¹²⁵ Den svenska islamistiska extremistiska miljöns fokus år 2010 var således ett försvar av islam mot upplevda angrepp utanför Sverige. Även i de fall våldsbrott riktas mot utlandet är stödverksamhet olaglig. Detta gör att många stödjande handlingar som våldsbejakande extremister i Sverige utför räknas till brottsligheten inom miljön.¹²⁶ De handlingar som avses är de som utgör brottslig verksamhet enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, eller enligt

¹²¹ Bjurwald (2013) s. 89.

¹²² Bjurwald (2013) s. 89–90.

¹²³ Säkerhetspolisen (2010) s. 58–59.

¹²⁴ Säkerhetspolisen (2010) s. 62.

¹²⁵ Säkerhetspolisen (2010) s. 60.

¹²⁶ Säkerhetspolisen (2010) s. 57f.

lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall.

År 2013 konstaterar Säkerhetspolisen att den största delen av våldsbejakande islamistisk extremism utgörs av samma typ av verksamhet och handlingar som beskrevs år 2010. De vanligast förekommande handlingarna som utförs av våldsbejakande islamistiska extremister i Sverige är finansiering, rekrytering och offentlig uppmaning till terroristbrott, resandeverksamhet samt praktiskt stöd till terrorism på olika sätt. Därutöver sker också planering och utförande av attentat.¹²⁷ För Sveriges del har det skett en förändring där numera även Sverige och svenska intressen ses som önskvärda mål. En sådan önskan uttalades första gången från utlandet år 2007 i samband med att profeten Muhammed porträtterades som en rondellhund. Det skedde då en uppmaning om attentat mot företaget IKEA och konstnären Lars Vilks. Säkerhetspolisen har iakttagit att sådana attentatsuppmaningar har skett fler gånger de senaste åren. Konsekvensen av att Sverige pekats ut som önskvärt mål är att det de senaste åren har skett fler fall av attentatsplanering mot mål i Sverige. Men, det är viktigt att komma ihåg att även om Säkerhetspolisen beskriver att det rör sig om fler fall än tidigare så är det fortfarande i få fall som attentat utförts eller planerats att utföras i Sverige. Ett terrorattentat som genomförts i Sverige är självmordsattentatet på Bryggargatan i Stockholm.¹²⁸

Den 11 december 2010 utlöste en ensam man en sprängladdning på Bryggargatan i centrala Stockholm. Sprängladdningen hade gärningsmannen fäst på kroppen och han blev den enda som dödades i attentatet. Av allt att döma utlöstes sprängladdningen tidigare än planerat eftersom ingen annan person kom till allvarlig skada. Innan mannen gick in på Bryggargatan hade han också sprängt en bilbomb.

¹²⁷ Säkerhetspolisen (2010) s. 59–60.

¹²⁸ Säkerhetspolisen (2012) s. 55
Sandelin (2013) s. 9f.

Inte heller den bomben skadade någon person allvarligt. Han hade också minuterna innan dåden skickat ett meddelande där han framförde att attacken utfördes bland annat på grund av att målningar av profeten Muhammed gjorts i Sverige och att svenska soldater fanns i Afghanistan. Gärningsmannen bakom dåden var en islamistisk extremist som tros ha skaffat sig träning för terrorattacken i Irak. Han var uppväxt i Tranås men hade spenderat viss tid i Luton i Storbritannien där han haft kontakt med islamistiska extremister. Det framkom senare att gärningsmannen fått hjälp av andra att planera för och finansiera terrorattacken.

Säkerhetspolisen menar att det inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön i stort, finns oenigheter om vad och vem som är legitima måltavlor. Några uppfattar att det är de som kränkt islam som utgör legitima måltavlor. Andra menar att vem som helst i befolkningen som inte delar islamistiska extremisters uppfattning utgör legitima måltavlor. Ytterligare andra menar att det inte alls finns några legitima mål i icke-muslimska länder. Det finns de som menar att attentat endast ska utföras i muslimska länder i pågående konflikter. Dessutom menar vissa att det endast är militära mål som är legitima medan andra menar att det är tillåtet att också skada och döda civila för den ideologiska sakens skull.

4.2 Extremistmiljöernas verksamhet och sammanslutningar

Utöver den brottsliga verksamheten finns många aktiviteter inom miljöerna som syftar till att skapa sammanhållning och organisera resurserna, propagera för ideologin och bilda opinion. Nyrekrytering av anhängare är en viktig del av extremistmiljöernas verksamhet med direkt påverkan på deras överlevnad och möjligheter att föra sin kamp.

4.2.1 Verksamheter och sammanslutningar inom den autonoma miljön

Säkerhetspolisen menar att det inte skett någon förändring när det gäller strukturerna inom den autonoma miljön jämfört med den kartläggning som redovisades år 2009. Det handlar fortfarande om organisationer, nätverk, kampanjer, ett antal enfrågor och enskilda individer. Det finns en tydlig våldsromantik och förhållande av terroriststämplade organisationer såsom Real IRA, Röda brigaderna och PKK liksom deras efterföljare.

De olika organisationsformerna inom den autonoma miljön kan tolkas som ett uttryck för de ideologiska ståndpunkterna, nämligen att verksamheten ska vara autonom. Med det menas att olika sammanslutningar inom miljön ska finnas utan någon hierarkisk ledning. Istället är det självständiga grupperingar och platta organisationer. Den sammanhållande faktorn är den gemensamma värdegrunden. Ibland finns ett centralt organ som koordinerar verksamheten. Ett exempel är antifascistisk Aktion (Afa) som utger sig för att vara ett löst sammansatt nätverk, bestående av olika autonoma underavdelningar, med en sammanhållande funktion som tar fram olika inriktningar för hur nätverket ska verka. Det är inom de autonoma underavdelningarna som olika tillfälliga kampanjer genomförs. Kampanjerna kan vara mer eller mindre tillfälliga och det rör ofta frågor som anhängarna upplever att det finns ett stort stöd för även utanför miljön. Kampanjer om asylfrågor, t.ex. ”aktion mot deportation” och ”ingen människa illegal”, hade anhängare från både den autonoma miljön och fredliga aktivister. Liknande protester mot asylpolitik har genomförts i andra länder.¹²⁹ Ett svenskt exempel på en annan kampanj är ”Osynliga partiet” som gjordes känd under valrörelsen år 2006 som en protest mot den borgerliga alliansen. Inom kampanjen genomfördes både legala och illegala aktiviteter. Flera olika nätverk inom den autonoma miljön kallade sig under den aktuella kampanjen för en ”fraktion av

¹²⁹ Allgemeine Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012) s. 11.

osynliga partiet”. Detta var ett sätt att få kampanjen att framstå som samordnad.¹³⁰

Den autonoma miljön agerar i stor utsträckning i offentlig miljö vid demonstrationer och manifestationer. I viss utsträckning anordnas egna manifestationer, men de agerar också ofta vid tillfällen då högerextrema organisationer demonstrerar eller ordnar torgmöten. Eftersom den autonoma miljön inte accepterar demokratiska spelregler och dessutom ser polisen som en fascistisk organisation, så genomför de ofta tillståndspliktiga aktiviteter utan att ha sökt tillstånd för det hos polisen.¹³¹

Aktiviteter inom den autonoma miljön kan ges ett aktionsnamn. Det kan börja i liten skala på en ort där aktionen uppstår som en form av slogan för en viss aktivitet som genomförs och som sedan, mer eller mindre spontant, sprids till olika nätverk inom miljön. Ett känt aktionsnamn som förknippas med omfattande ordningsstörningar är ”Reclaim the streets”. Det användes för första gången under 1990-talet och har fortsatt att användas under längre tid. De som agerade under aktionsnamnet hade bland annat som syfte att återta det offentliga rummet till arbetarklassen genom bland annat gatufester där gator ockuperades.

Inom den autonoma miljön finns några tongivande aktörer. Afa har varit ett verksamt nätverk sedan 1990-talet och är i dag fortfarande ett nätverk bestående av självbestämmande lokalavdelningar utan formella ledare. Målsättningen för Afa har sedan länge varit att ersätta Sveriges nuvarande styrelseskick med ett klasslöst samhälle. De menar att det ska ske genom revolution. En annan tongivande aktör är Revolutionära fronten (RF). RF bildades som en utbrytargrupp ur Afa efter EU-toppmötet i Göteborg år 2001 och verkar också, precis som Afa, för att åstadkomma ett klasslöst samhälle fritt från förtryck. Till skillnad från Afa förespråkar dock RF att styrelseskicket ska ersättas med självständiga arbetarkollektiv och direktdemokrati. Samarbetet mellan Afa och RF är gott och Afa:s anhängare deltar

¹³⁰ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 47.

¹³¹ Information lämnad av Rikskriminalpolisen 2013-11-20.

också i RF:s aktiviteter. Att nätverken generellt inte förekommer på samma orter i landet tolkar Säkerhetspolisen som att det inte spelar någon större roll till vilket av nätverken som aktivister är knutna. Det är samma ideologiska grundplattform som båda nätverken utgår ifrån. RF:s struktur påminner i dag mer om en organisation, men RF framhäver ofta sin nätverksbaserade struktur med lokala avdelningar. Säkerhetspolisen menar att det i RF:s organisation i dag finns tydliga ledare och regler för såväl lokala grupper som enskilda individer.

Statens medieråd har i sin kartläggning av antidemokratiska och våldsbejakande budskap på internet¹³² granskat den vänsterextrema miljön. Vissa av de webbplatser och forum som Statens medieråd granskat kan kopplas till de sammanslutningar som Säkerhetspolisen räknar till den autonoma miljön. RF framstår som den mest tongivande autonoma aktören på internet.¹³³ RF sprider propaganda via både sociala medier, en egen webbplats och genom att videor som visar konfrontationer läggs ut på webbplatser för rörliga bilder. Säkerhetspolisen menar också att propaganda framförs på internetsidor som inte har formella avsändare utan det kan vara individer med anknytning till de olika nätverken som på eget initiativ sprider propaganda, t.ex. på diskussionsforum.

4.2.1.1 Autonoma miljöns rekryteringsverksamhet

Inom autonoma miljön förmedlas ett budskap om att den som känner sig manad kan ansluta sig till kampen. För den som tar del av ett sådant budskap och känner sig lockad att utföra en handling är utrymmet stort. De potentiella måltavlorna utgörs av både meningsmotståndare och företrädare för samhällsinstitutioner. Den typen av attentat som förespråkas är många gånger enkla att utföra även för en oerfaren person. Den autonoma miljön attackerar ofta vit makt-miljöns manifestationer och kanske är

¹³² Statens medieråd (2013).

¹³³ Statens medieråd (2013) s. 144.

det vid ett sådant tillfälle som en nybliven våldsbejakande autonom aktivist genomför ett politiskt motiverat brott för första gången.

Att uppmana till lokal aktion och småskaliga attentat är både en strategi och ett ställningstagande med ideologisk grund. Inom miljön är det inte i första hand en formell rekryteringsverksamhet med ansökningar via internet eller dylikt som är vägen in i miljön. Istället är en strategi att propagera för frågor som många i befolkningen sympatiserar med och uppmana personer att agera. Därmed kan rekrytering sägas ske direkt till de aktiviteter som anordnas, exempelvis demonstrationer, ockupationer eller angrepp mot politiska meningsmotståndare eller deras aktiviteter.

Som beskrivits ovan finns det inom den autonoma miljön många olika tillfälliga sammanslutningar av personer som under olika kampanjer och aktioner begår politiskt motiverade brott. Därigenom kan en enskild person ingå i flera olika konstellationer samtidigt, vara våldsförespråkande i vissa sammanhang, men inte i andra. Detta lösa deltagande i miljön öppnar upp för ensamagerande våldsbejakande personer som kan känna sig uppmanade att bidra i kampen. Personer kan radikaliseras till den autonoma ideologin utan att ha kontakt med någon gruppering eller formellt tillhöra miljön på något sätt. Det är samtidigt ovanligt att personer radikaliseras och genomför ideologiskt motiverade brott utan kontakt med andra likasinnade. Som beskrivits tidigare är det vanligt att sociala relationer mellan en person inom en extremistmiljö och en person som potentiellt kan bli rekryterad spelar en viktig roll för rekryteringsprocessen.

Det förfaller inte bedrivs formell rekryteringsverksamhet till den autonoma miljön via internet i någon större utsträckning. Statens medieråd visar att en av de webbplatser som granskats i studien om våldsbejakande antidemokratiska budskap på internet, och som räknas till den autonoma miljön, har öppnat upp för medlemsansökningar via internet.¹³⁴ Flera andra sidor som kan

¹³⁴ Statens medieråd (2013) s. 140.

kopplas till den autonoma miljön hade ingen sådan ansökningsmöjlighet.

4.2.2 Verksamheter och sammanslutningar inom vit makt-miljön

Säkerhetspolisen bedömer att det sedan år 2009 har skett relativt stora förändringar inom vit makt-miljöns organisatoriska strukturer. För närvarande består miljön främst av aktörerna Svenska motståndsrörelsen (SMR), Nordiska motståndsrörelsen (NMR), Nationell ungdom (NU), Svenskarnas parti (SvP) och Förbundet nationell ungdom (FNU). De senaste åren har flera välkända organisationer och nätverk inom vit makt-miljön upphört eller tagit en paus. Fria Nationalister, Nordiska förbundet, Nordiska nationalsocialister, Nordiska Rikspartiet och Kampgrupperna har upphört. Info 14 (även känt som Salemfonden), som stod bakom bland annat Salem-marschen har också upphört. Salemmarschen har varit årets i särklass viktigaste händelse inom vit makt-miljön under flera år på 2000-talet och arrangerades tillsammans av de mest tongivande aktörerna inom vit makt-miljön. Marschen arrangeras inte längre.

Säkerhetspolisens bedömning är att vit makt-miljön lever vidare även om organisationerna förändras och organisationsnamnen byts ut. Organisationerna kan förändras så att de har olika funktioner. Exempelvis finns en nytilkommen national-socialistisk organisation, Nordiska motståndsrörelsen (NMR), som av Säkerhetspolisen bedöms vara en paraplyorganisation för motståndsrörelser i de nordiska länderna. I Sverige finns den så kallade Svenska motståndsrörelsen (SMR) som har systerorganisationer i grannländerna. SMR vill etablera ett nationellt och auktoritärt styre och förespråkar revolution och väpnad kamp. De sluter upp bakom NMR som uttalat att de vill skapa en nordisk republik.

Det som är av vikt i sammanhanget är att organisationsförändringarna inte bedöms ha någon påverkan på brottsligheten

inom vit makt-miljön. NMR:s tillkomst har enligt Säkerhetspolisen inte lett till ökad eller förändrad brottslighet inom miljöerna utan brottsligheten är fortfarande knuten till respektive vit makt-organisation. Expo pekar på att det inom vit makt-miljön¹³⁵ diskuterats olika organisationsformer, även det som kallas leaderless resistance – ledarlöst motstånd, vilket avser små grupper som opererar självständigt utan ett verkligt ledarskap. På så sätt blir det svårt att infiltrera eller överblicka organisationens verksamhet.¹³⁶ Detta gör också att det är av mindre betydelse vilka olika organisationer som för tillfället finns inom miljön. Brottsligheten fortgår utifrån samma ideologiska grund.

En organisation som valt att försöka genomdriva förändringar på parlamentarisk väg är Svenskarnas parti (SvP). Partiet hette tidigare Nationalsocialistisk front (NSF). NSF skapade år 2008 ett parti med namnet Folkfronten och i november 2009 bytte partiet namn till Svenskarnas Parti. Partiet vill ha en nation med enbart etniska svenskar, vill växa som organisation och använda det demokratiska systemet för att ta över makten.¹³⁷ SvP vill även att styrelseskicket i Sverige ska baseras på etnicitet så att endast de som anses vara etniska svenskar ska kunna styra landet, ha ledande positioner i företag och inom media osv.

Inom vit makt-miljön finns också organisationer som främst vänder sig till unga. Relativt nya grupperingar är Förbundet nationell ungdom (FNU) och Nordisk ungdom (NU). NU tillkom i januari 2010 och verkar för det svenska folkets etniska och kulturella överlevnad. Organisationen ägnar sig i huvudsak åt opinionsbildande verksamhet men också åt trakasserier och agerar på ett sätt som uppfattas hotfullt. FNU har som syfte att rekrytera unga som sedan kan söka sig till olika organisationer inom miljön. I FNU finns våldsbejakande element som exempel-

¹³⁵ Expo Research (2011 a) Expo benämner miljön ”den rasideologiska miljön” men av innehållet framgår att i alla fall i stort samma organisationer och samma miljö avses.

¹³⁶ Expo Research (2011a) s. 18.

¹³⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 35
Expo Research (2013).

vis agerade vaktstyrka åt SvP vid en demonstration.¹³⁸ Exempel på FNU:s ungdomsinriktade verksamhet är propagandaspridning, kampsportsträning, överlevnadskurser samt sjukvårds- och ledarskapsutbildningar.¹³⁹ Sådana aktiviteter är dock inte endast förekommande inom ungdomsverksamheterna utan finns också inom andra delar av vit makt-miljön. Inom vit makt-miljöns olika delar bedrivs även sociala aktiviteter i form av arrangerade vildmarksupplevelser både sommar- och vintertid. Det arrangeras också vandringar, ibland till mål som har någon form av historisk ideologisk betydelse. Det finns en lägereldsromantik som skapar sammanhållning inom miljön. En del aktiviteter spelas in på film och läggs sedan upp på t.ex. webbplatsen Youtube. Kampr träning och andra träningsaktiviteter arrangeras också inom miljön.¹⁴⁰

Organisationsförändringarna inom miljön har som tidigare beskrivits inte förändrat brottsligheten. Det kan också sägas att vit makt-miljöns agenda är stabil över tid. Säkerhetspolisen bedömer att det är samma sakfrågor som miljön sluter upp kring och det finns över tid en samsyn kring vad som bör åtgärdas i samhället. De aktiviteter som bedrivs inom miljön är också av liknande slag från år till år.¹⁴¹ Expo skriver att propagandaspridning är den vanligaste aktiviteten. Det rör sig oftast om utdelning av flygblad, klistermärks- eller affischuppsättning och klotter. Näst vanligaste aktiviteten är att genomföra manifestationer på gator och torg.¹⁴² Vit makt-miljön söker ofta tillstånd för sina demonstrationer som ett led i att skapa uppmärksamhet kring sina sakfrågor.¹⁴³

Statens medieråd har valt att granska den högerextrema miljön i sin kartläggning av antidemokratiska och våldsbejakande budskap på internet.¹⁴⁴ Inom den högerextrema miljön finns ett stort

¹³⁸ Expo Research (2013) s. 10–11.

¹³⁹ Expo Research (2011 a) s. 7.

¹⁴⁰ Expo Research (2011 a)

Expo Research (2013).

¹⁴¹ Expo Research (2013) s. 2.

¹⁴² Expo Research (2011 a) s. 18.

¹⁴³ Information lämnad av Rikskriminalpolisen 2013-11-20.

¹⁴⁴ Statens medieråd (2013).

antal webbplatser och antalet besökare är väldigt mycket större än på de politiska motståndarnas webbplatser. Om man enbart ser till de organisationer som Säkerhetspolisen bedömer tillhör vit makt-miljön, så blir det tydligt att de organisationer och nätverk som Säkerhetspolisen följer på högerkanten har en mycket större etablerad internetnärvaro än våldsbejakande organisationer och nätverk på vänsterkanten. Vit makt-miljöns verksamhet på internet innehåller ofta aktuell information genom att nyheter från andra medier återges i modifierad form. Statens medieråd skriver att det framstår som en propagandistisk strategi att ta nyheter från mainstream-medierna och skriva om dem utifrån ett högerextremt ideologiskt ramverk, s.k. nyhets-rekontextualisering. Vit makt-miljön beskriver sig själva som de enda sanningssägarna.

4.2.2.1 Vit makt-miljöns rekryteringsverksamhet

Rekrytering sker troligtvis främst till ungdomsgrenarna inom vit makt-miljön. Det är dock, utifrån den information som utredaren haft tillgång till, svårt att avgöra om så verkligen är fallet. Inom ungdomsverksamheterna finns i alla fall en tydlig ambition att rekrytera. Kampanjen "Bli Aktiv" syftar till att locka medlemmar till Nordisk Ungdom och organisationens studentorganisation Svensk Student.¹⁴⁵ Genom kampanjen framförs ett budskap om fördelarna med att vara engagerad. Det kan t.ex. handla om att genom det kontaktnät som Nordisk Ungdom erbjuder lättare går att få arbete eller bostäder.¹⁴⁶ Som visats ovan är propagandaspridning med klassiska tillvägagångssätt, såsom flygbladsutdelning, fortfarande vanligt inom vit makt-miljön.

Internet är också ett verktyg som används för att sprida ideologiska budskap. Det finns vägar till rekrytering via internet-sidor som personer inom vit makt-miljön står bakom. Statens medieråd har i sin kartläggning av antidemokratiska och vålds-

¹⁴⁵ Expo Research (2011 a) s. 31.

¹⁴⁶ Expo Research (2011 a) s. 31.

bejakande budskap på internet visat att det de kallar extremhögern har valt att öppna upp för stor användarinteraktivitet, som ett led i sin rekryteringsverksamhet.¹⁴⁷ Hos fyra av de fem organisationerna som ingår i undersökningen, och som av Säkerhetspolisen bedöms tillhöra vit makt-miljön, finns möjlighet att anmäla sig eller ansöka om medlemskap på internet.¹⁴⁸ En av de internetsidor som granskats i rapporten, realisten.nu, uppfattas av Statens Medieråd som en rekryteringsplattform för Svenskarnas Parti eftersom det beskrivs att det är tydligt att partiet står bakom internetsidan, både genom reklamen på sidan och genom de länkar som lagts ut. På sidan ägnas stort utrymme åt nyhetsrekontextualisering vilket enligt Statens Medieråd används som ett ideologiskt propagandaverktyg för den politiska verksamheten i partiet. Enligt myndighetens bedömning är sidan troligen en viktig och prioriterad rekryteringsplattform för SvP.¹⁴⁹

4.2.3 Verksamheter och sammanslutningar inom våldsbejakande islamistiska extremistmiljön

Den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön i Sverige består av mer eller mindre löst sammansatta nätverk med ideologiska influenser från al-Qaida och al-Shabaab. De olika grupperna och nätverken kan dock beskrivas som självständiga och kopplingen till de tongivande ideologiförespråkarna internationellt kan beskrivas som att dessa främst ger inspiration snarare än att det finns någon faktisk kontakt. Inom den globala islamistiska extremismen går det inte att tala om tydliga aktörer utan det är föränderliga organisationsformer och sammanslutningar som kopplar till varandra på olika sätt. Exempelvis menar Säkerhetspolisen att al-Qaida aldrig har varit en tydlig organisation utan det är löst sammansatta grupper och nätverk som i varierande

¹⁴⁷ Statens medieråd (2013) s. 14, 239.

¹⁴⁸ Statens medieråd (2013) s. 59–72.

¹⁴⁹ Statens medieråd (2013) s. 75.

omfattning binds samman av personliga kontakter. Runt om i världen har det genom åren funnits många olika regionala nätverk som agerat utifrån våldsbejakande islamistisk extremism, så även i Sverige. Genom att personer på olika platser i världen tar egna initiativ och begår brott utifrån al-Qaida-ideologin får den spridning. Journalisten och författaren Sandelin har beskrivit ett nätverk som kallade sig själva al-Qaida i norra Europa och som en svensk man låg bakom.¹⁵⁰ De som ingick i nätverket har inte haft någon bekräftad kontakt med någon som skulle kunna vara en representant för ett etablerat islamistiskt nätverk utomlands och som skulle ha förmedlat något godkännande av att namnet al-Qaida använts. Personerna inom nätverket tog dock fasta på att det ansågs önskvärt att personer på eget initiativ agerade utifrån en islamistisk extremistisk ideologi. De valde därför att använda namnet.¹⁵¹

Unga våldsbejakande islamistiska extremister i Europa kan lockas att på egen hand bekämpa ”fienden” på hemmaplan eller lockas att resa till konfliktzoner på vad som betraktas som muslimsk mark, och där bekämpa fienden. Islamistiska extremistiska ideologer har i den al-Qaida-inspirerade tidningen *Inspire* fört fram olika typer av uppmaningar t.ex. till attentat i Europa. Säkerhetspolisen bedömer att den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön är den av de tre etablerade miljöerna i Sverige, där risken är störst att det sker attentat från ensamagerande.

År 2010 beskrev Säkerhetspolisen att miljön i Sverige bedömdes vara ungefär lika stor från år till år och att inget tydde på att antalet personer som radikaliserades till en våldsbejakande islamistisk kontext ökade. Det beskrevs år 2010 att det fanns knappt 200 personer, folkbokförda i Sverige, som under år 2009 eller senare deltagit i eller stöttat våldsbejakande islamistisk extremism.¹⁵² Bedömningen i dagsläget är att den islamistiska extremistiska miljön är lika stor som för några år sedan. Det har inte skett någon markant förändring av numerären. Antalet per-

¹⁵⁰ Sandelin (2013) s. 62–63.

¹⁵¹ Sandelin (2013) s. 63.

¹⁵² Säkerhetspolisen (2010) s. 66.

soner i dag som deltagit i eller stöttat våldsbejakande islamistisk extremism är alltså ungefär lika stort. Det har tillkommit nya personer och andra har lämnat miljön under åren. De yngre som ansluter sig har enligt Säkerhetspolisens bedömning ibland visat sig vara mer handlingsinriktade än äldre personer inom miljön. Som exempel förefaller ett beslut om att resa till ett konfliktområde numera ibland komma tidigare i radikaliseringsprocessen än som observerats tidigare.

Rekryteringsverksamheten, resandeverksamheten och stödet till terrorism genom finansiering har bedrivits på liknande sätt sedan ett antal år tillbaka. Praktiskt stöd ges också genom att kontakter förmedlas eller att resehandlingar och utrustning ordnas fram. I resorna används i viss utsträckning falska identitetshandlingar för att försäkra att personernas resor inte ska bli spårbara. Det finns exempel på de som, efter att ha rest till ett träningsläger, fått lämna ifrån sig sina resehandlingar för att de skulle användas igen av andra som avser att resa till träningslägren.¹⁵³

I Säkerhetspolisens tidigare kartläggning av islamistisk extremism år 2010 beskrevs att det fanns personer som tränades utomlands och personer som anslöt sig till islamistisk kamp i konfliktzoner. De länder som personer reste till från Sverige under några år fram till 2010 var Somalia, gränsområdet mellan Afghanistan och Pakistan, Irak och länder i Nordafrika.¹⁵⁴ Säkerhetspolisen beskriver att situationen i dag delvis är densamma eftersom det finns en resandeverksamhet med samma syften som tidigare. Dock finns det en skillnad i vilka länder som personer reser till och det har iakttagits en ökning totalt sett i antalet personer som reser med detta ändamål. Resmålen är i flera fall länder som befinner sig i krigstillstånd. Syrien är för närvarande det land dit flest reser från Sverige för att delta i strider. Totalt sett har minst 75 personer rest från Sverige till Syrien för detta

¹⁵³ Sandelin (2013) s. 55.

¹⁵⁴ Säkerhetspolisen (2010) s. 55.

ändamål. Se vidare under 5.2 där det beskrivs att resandet till Syrien ökat på senare tid.

Vilket resmål som är aktuellt varierar över tid och beror på till vilka platser det för tillfället är möjligt att resa, vilka resvägar som är säkra och i vilka länder det finns kontakter. Det är personer, ofta unga män, som reser till konfliktzoner för att delta i strider och skaffa sig träning för detsamma, ibland i renodlade träningsläger. Utlandsresenärernas individuella erfarenheter varierar; det finns stora skillnader i vilken träning dessa personer får, vilka kontakter de knyter under resan och hur de själva påverkas av upplevelsen.

Resenärer från Sverige till al-Qaida-inspirerade grupper utgör dels ett attentatshot i utlandet, dels finns ett attentatshot mot Sverige från dem som sedan återvänder med en attentatsavsikt och som under sin resa skaffat sig kunskap om och erfarenhet av våldsanvändning. Under en sådan resa kan personerna påverkas av den ideologiska trenden inom al-Qai dagrupper i utlandet där mål i Sverige ses som legitima. De kan efter sådan inspiration börja planera attentat mot mål i Sverige. Svenskar som befinner sig utomlands kan också uppmåna andra personer hemma i Sverige att utföra attentat. Återvändare kan också inspirera andra till att göra liknande resor. Säkerhetspolisen menar att de flesta som återvänder från konfliktområden inte utgör ett attentatshot, men internationella erfarenheter visar att resenärerna utmärker sig så till vida att många av dem inom den islamistiska extremistiska miljön som faktiskt utgör ett hot och som begår allvarliga ideologiskt motiverade brott, återfinns bland dem som rest till konfliktområden. Det ökade resandet till Syrien har också lett till att återvändarna från konfliktområden blivit fler i Sverige. Flera av de attentatshot som iakttagits i Sverige har involverat personer som återvänt från resor till konfliktzoner där de deltagit i våldshandlingar.

Det finns information som tyder på att vissa personer vid återvändandet dras med psykisk ohälsa, exempelvis posttraumatisk stress. Sannolikt har sådana följder av utlandsvistelsen sin grund i personliga erfarenheter av våld. Säkerhetspolisen

menar att det kan finnas personer som reagerar till följd av dessa psykiska besvär från våldsutövande genom att ta till våld igen.

Personer som återvänder till Sverige med erfarenhet av träning och våldsanvändning från andra länder spelar en särskild roll för nätverken efter hemkomsten. De fortsätter ofta att vara involverade i våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige. En sådan återvändare fungerar som förebild och inspiratör för andra som vill delta i träningsläger eller på annat sätt stödja våldsbejakande islamistisk extremism. Återvändarna har ofta skaffat sig internationella kontakter och ökad kunskap vilket medför att de får en särskild status i Sverige. Detta har medfört att återvändare ibland etablerat egna nätverk efter hemkomsten.

4.2.3.1 Islamistiska extremistiska miljöns rekryteringsverksamhet

Den islamistiska extremistiska miljön bedriver rekryteringsverksamhet i sociala sammanhang och på platser där människor träffas. Det finns rekryteringsverksamhet som särskilt riktar sig till unga. Sandelin har undersökt några islamistiska ideologers tillvägagångssätt när de har rekryterat personer till våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige inom al-Shabaab-ideologin.¹⁵⁵ Bland annat beskrivs att fysiska arenor som lokaler och mötesplatser för ungdomsverksamheter har använts. De tillvägagångssätt som beskrivs är att föreläsningar hållits för ungdomsgrupper där ett islamistiskt budskap framförts. Rekrytering har också skett vid predikningar och framförande av budskap i en religiös kontext. Därutöver har filmer med militant islamistisk propaganda visats¹⁵⁶ och budskap spridits på nätet, exempelvis genom webbplatser, bloggar och i sociala medier.¹⁵⁷ Statens medieråd har granskat hundra sidor med antidemokratiskt och våldsbejakande islamistiskt budskap använts för att rekrytera medlemmar direkt

¹⁵⁵ Sandelin (2013) s. 49–75, 121–153.

¹⁵⁶ Sandelin (2013) s. 49–75, 121–153.

¹⁵⁷ Statens medieråd (2013) s. 204 f.

via internet. Kartläggningen visade att det endast var möjligt att ta kontakt med personer bakom webbplatserna genom e-mailadresser.¹⁵⁸ I studien fann man således ingen rekrytering på svenska islamistiska webbplatser i likhet med rekryteringsverksamheten inom vit-makt-miljön på internet. Däremot fanns på utländska webbplatser stora mängder ideologiskt material och uppmaningar till attentat på olika språk. I västvärlden har engelskspråkig ideologisk information fått spridning bland annat genom tidningen *Inspire*.

Det är dock inte arenorna som är av betydelse utan det är sociala relationer som gör att kontakt skapas mellan en person med avsikt att rekrytera och en person som potentiellt kan bli rekryterad. Säkerhetspolisen beskrev år 2010 att de sociala relationerna hade stor betydelse för att personer skulle dras in i nätverken, där cirka 80 procent var sammankopplade genom vänskapsrelationer.¹⁵⁹ Visserligen möjliggör internet att många kan ta del av den propaganda som förmedlas, men för en radikaliseringsprocess är ett fysiskt möte nästan alltid av större betydelse. Enligt Säkerhetspolisen finns stora likheter mellan våldsbejakande islamistisk radikaliseringsprocess och våldsbejakande radikaliseringsprocess inom andra religiösa och ideologiska kontexter. Säkerhetspolisen har således heller inte iakttagit några särskilda förändringar i rekryteringssättet inom miljön i dag jämfört med tidpunkten för den förra kartläggningen.

4.3 Extremistmiljöernas geografiska utbredning

Våldsbejakande extremism finns i större delen av Sverige. Det är i vissa avseenden en koncentration till storstäderna då det finns många människor där, men det finns också starka etableringar på många andra orter. Inom extremistmiljöerna kan det finnas olika falanger som har olika starka fästen på olika orter. T.ex. finns de autonoma rörelserna Afa och RF ofta på olika orter. Personer

¹⁵⁸ Statens medieråd (2013) s. 240.

¹⁵⁹ Säkerhetspolisen (2010) s. 57, 70.

inom extremistmiljöer har ofta stort utbyte med andra personer inom samma ideologiska miljö. Vissa individer rör sig mellan olika sammanslutningar eller deltar i olika nätverk och grupper samtidigt. Det är heller inte ovanligt att olika grupper med samma eller närliggande ideologiska tillhörighet stöttar varandra. Det kan ske genom att de deltar i varandras aktioner och manifestationer eller tar varandra i försvar vid konfrontationer.

Var i Sverige olika extremistmiljöer finns kan skifta över tid. Det är inte statistiskt vilka platser som extremistmiljöerna är mest aktiva på utan det förändras utifrån olika samverkande faktorer. Ibland kan det inom den politiska extremismen växa fram ett motstånd mot en befintlig extremistisk miljö. Den ena miljöns aktivitet på en ort kan då vara främsta orsaken till att det etableras en miljö av våldsbejakande meningsmotståndare. Det är därför vanligt att politiskt motiverade brott med kopplingar till både den autonoma miljön och vit makt-miljön begås i samma område.

Under åren 1999–2009 fanns en koncentration av den autonoma miljöns brottslighet till storstadslänen och till Östergötland. I slutet av den perioden var koncentrationen störst i Stockholms län medan övriga län låg på en lägre nivå. Norrbotten hade påtagligt få brott under hela perioden.¹⁶⁰ Under samma tio-årsperiod var vit makt-miljöns brottslighet starkast koncentrerad till Stockholms län, följt av Västra Götalands län och Västmanlands län med en något lägre nivå. Även i länen Skåne, Örebro, Östergötland och Kalmar fanns högre nivåer än i övriga län.¹⁶¹ Den statistiska undersökningen har inte kunnat upprepas för de politiska extremistiska miljöerna var för sig utan aktuell information visar att otillåten påverkan från både den autonoma miljön och från vit makt-miljön i dag är vanligast i storstadslänen. Flest fall av otillåten påverkan anmäls i Stockholms län och i fallande skala, i Skåne län och i Västra Götalands län. Östergötlands län, Västmanlands län, Södermanlands län,

¹⁶⁰ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 73–77.

¹⁶¹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 73–77.

Uppsala län och Örebro län har också en högre andel anmälningar om otillåten påverkan. I samtliga länen står den autonoma miljön för en majoritet av brotten.

År 2010 beskrevs att personer radikaliserades till våldsbejakande islamistisk extremism på olika orter över hela landet med en tyngdpunkt till storstäder.¹⁶² Den bilden har förändrats så till vida att Säkerhetspolisen menar att det nu finns en starkare etablering i flera mindre städer. Det har framkommit att individer inom miljön reser mellan olika städer i Sverige (både större och mindre), föreläser och i samband med det förespråkar al-Qaida-inspirerad ideologi. Föreläsningarna har troligen innehållit uppmaningar om stöd till våldsbejakande islamistisk extremism, t.ex. genom finansiering. Det bedöms också att det vid sådana föreläsningar sannolikt har framförts uppmaningar om att individer ska resa till utlandet för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper och utbildas för och/eller delta i våldshandlingar.

4.4 Hotet från våldsbejakande extremism

Medan vissa aktörer satsar på att få politiska mandat inom ramen för det parlamentariska systemet (t.ex. Svenskarnas parti som år 2010 fick sitt första kommunala mandat) fortsätter andra traditionsenligt att förespråka en mer radikal, utomparlamentarisk kamp eller revolution för att nå sina mål (t.ex. Antifascistisk aktion, Revolutionära fronten och Svenska motståndsrörelsen). Vad utgör då extremistmiljöerna för hot?

De våldsbejakande extremistmiljöerna kan sägas ha både kortsiktiga och långsiktiga mål. De långsiktiga är de ideologiska målsättningarna om förändrat styrelseskick. De kortsiktiga kan vara att påverka enskilda individer att upphöra med sin verksamhet eller sitt politiska engagemang. Extremistmiljöernas avsikt i relation till deras förmåga att genomföra sina avsikter

¹⁶² Säkerhetspolisen (2010) s. 67.

utgör grunden för Säkerhetspolisens bedömning av hotet från extremistmiljöerna. Nedan beskrivs respektive våldsbejakande extremistmiljös avsikt och förmåga att sätta sina planer i verket och att genomföra våldsamma handlingar på vägen till målet.

4.4.1 Hotet från autonoma miljön

I den tidigare kartläggningen från år 2009 bedömde Säkerhetspolisen att den autonoma miljön saknar direkt avsikt och förmåga att förändra statsskicket.¹⁶³ På längre sikt finns avsikten kvar att förändra statsskicket. Den bedömningen kvarstår i dagsläget. De senaste åren har det skett vissa organisatoriska förändringar inom miljön och olika nätverk har agerat samordnat vid vissa tillfällen, men dessa förändringar har inte lett till att Säkerhetspolisens bedömning av hotnivån förändrats.

Liksom år 2009 bedöms dock de autonoma fortsatt ha en tydlig avsikt att agera mot det demokratiska samhällets grundläggande funktioner, främst genom attacker mot förtroendevalda och tjänstemän och genom systematiska angrepp mot politiska partier och myndigheter. Miljön har också fortsatt både avsikt och förmåga att agera mot enskilda individers demokratiska rättigheter. Dessutom bedöms den autonoma miljön ha förmåga att agera systematiskt över tid och på ett stort antal platser i landet.¹⁶⁴

Den autonoma miljön har en tydlig agenda att använda våld, hota och trakassera personer inom politiska partier på högerkanten, såväl borgerliga som partier längre ut till höger. Inför Riksdagsvalet 2010 visade prognoser att Sverigedemokraterna skulle få mandat i Riksdagen vilket troligen motiverade de autonoma i större utsträckning att utsätta partiföreträdare från Sverigedemokraterna för attacker. Den autonoma miljön hade målet att förhindra Sverigedemokraterna från att komma in i Riksdagen. När så ändå skedde har Säkerhetspolisen iakttagit att

¹⁶³ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 19, 135f.

¹⁶⁴ Avseende bedömningen år 2009: Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 19, 129f.

extremister inom den autonoma miljön numera i större utsträckning angriper representanter för Sverigedemokraterna lokalt, istället för på nationell nivå. En del av förklaringen kan bero på att Sverigedemokraterna, liksom alla partier som träder in i Riksdagen, därmed tydligare faller inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. För att minska risken för att drabbas av repressiva åtgärder har den autonoma miljön alltså av strategiska skäl flyttat sitt fokus.

Bedömningen av den autonoma miljön i dagsläget är att det fortsatt finns en tydlig avsikt att agera mot några av det demokratiska samhällets grundläggande funktioner. Det övergripande syftet är att påverka den demokratiska processen. Miljön vill dels förmå enskilda individer att upphöra med sitt engagemang eller avstå från att fatta vissa beslut, dels avskräcka andra och på så vis förhindra nyrekrytering eller förhindra att de politiska sakfrågor de vänder sig emot, drivs vidare av någon annan.

Den autonoma miljöns materiella förmåga i fråga om vapentillgång bedömdes år 2009 vara begränsad. Tillgång till skjutvapen fanns i begränsad omfattning men det förekom en större tillgång till stickvapen och gatustridsvapen, brandbomber och egentillverkade sprängmedel med begränsad sprängverkan.¹⁶⁵ År 2012 redovisades en kartläggning av Säkerhetspolisens ärenden om hemliga tvångsmedel som gällde personer inom den autonoma miljön. Det påvisades då att den autonoma miljön främst har tillgång till gatustridsvapen såsom knogjärn, knivar, batonger, laserpekare med grön laser, pepparspray m.m. Det framgick också att det finns en falang inom den autonoma miljön som utöver gatustridsvapen även har tillgång till bomber i form av molotov-cocktails, slangbomber och brandbomber.¹⁶⁶ Säkerhetspolisens bedömning i dagsläget är att vapentillgången varken har ökat eller minskat sedan kartläggningen år 2009.

¹⁶⁵ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 132f.

¹⁶⁶ SOU 2012:44 s. 407.

Den brottslighet som finns inom den autonoma miljön är överlag inte av sådan karaktär att det kräver ekonomiska medel. Den brottslighet som kräver det finansieras av aktivisterna själva med egna medel. Miljön som sådan har inga ekonomiska tillgångar och det begås generellt sett inte ekonomisk brottslighet inom miljön för finansiering av ideologiskt motiverade brott.

En faktor som också påverkar hotbedömningen är vilka erfarenheter och vilka kunskaper som finns inom miljön om användandet av våld och vapen. Säkerhetspolisen bedömer att det inte skett någon förändring inom miljön avseende hur många som har erfarenhet av att använda våld. Redan år 2009 bedömdes att det är vanligt att personer inom miljön har deltagit i våldsbrott. Några har också erfarenhet av grova våldsbrott och kunskap om hur bomber tillverkas.

Den autonoma miljöns förmåga att agera snabbt och kraftigt har påverkats av en ökad samordning inom miljön. Den informationsteknologiska utvecklingen har haft betydelse för förmågan att kunna organisera sig, sprida information om aktioner och för kartläggningsarbete. Inom den autonoma miljön fanns det tidigare, och finns även i dag, personer som har kunskaper i att använda offentlig information för att kartlägga sina motståndare. Överlag har detta bidragit till öka den autonoma miljöns förmåga att utöva otillåten påverkan.

4.4.2 Hotet från vit makt-miljön

Säkerhetspolisen konstaterade år 2009 att vit makt-miljön då saknade direkt avsikt att förändra statsskicket och saknade tydlig avsikt att agera mot det demokratiska statsskickets grundläggande funktioner.¹⁶⁷ Sammanfattningsvis är Säkerhetspolisens bedömning i dag att vit makt-miljön fortfarande saknar både direkt avsikt och förmåga att agera mot de grundläggande demokratiska funktionerna eller att förändra statsskicket. Miljön

¹⁶⁷ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 19, 135f.

har dock fortfarande både avsikt och förmåga att agera mot enskilda individers demokratiska rättigheter.

Vit makt-miljöns materiella förmåga i fråga om tillgång till vapen bedömdes år 2009 vara relativt stor, både när det gäller skjutvapen, stickvapen och gatustridsvapen. Det fanns också god tillgång till militär utbildning i form av genomförd värnplikt och hemvärnsutbildningar.¹⁶⁸ Ingen förändring bedöms ha skett sedan den tidigare bedömningen när det gäller vapentillgången. Det förekommer att personer inom miljön har jägarexamen och således innehar vapen. Inom vit makt-miljön finns en tyngre beväpning än inom den autonoma miljön, både genom tillgången till skjutvapen och tillgången till sprängmedel.¹⁶⁹ Säkerhetspolisen bedömer att tillgång till militär utbildning fortfarande finns inom miljön, men möjligen har den minskat, eller kommer att minska, på grund av att den allmänna värnplikten har avskaffats. Brottsligheten har dock inte förändrats i större utsträckning. Bedömningen blir därför att tillgången till militär träning genom genomförd värnplikt inte har någon inverkan på miljöns förmåga.

Historiskt sett har vit makt-miljön kunnat inbringa pengar genom försäljningar av produkter som anknyter till ideologin, men dessa pengar har inte använts till brottslighet.¹⁷⁰ Inom vit makt-miljön begås i huvudsak inte ekonomisk brottslighet för att finansiera ideologiska brott. Vanligen använder personer inom miljön egna medel för att finansiera brottsligheten. Det finns samtidigt exempel på traditionell brottslighet, såsom rån och stölder, i syfte att finansiera den politiska brottsligheten.¹⁷¹ Finansiering av politiskt motiverade brott inom miljön i dag bedöms av Säkerhetspolisen ske enligt samma struktur som vid tidpunkten för den föregående kartläggningen.

¹⁶⁸ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 132
SOU 2012:44 s. 409.

¹⁶⁹ SOU 2012:44 s. 409.

¹⁷⁰ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 132.

¹⁷¹ SOU 2012:44 s. 409.

Personer inom vit makt-miljön verkar ha både en tyngre kriminell bakgrund och ha begått allvarligare brott än personer inom den autonoma miljön.¹⁷² Säkerhetspolisen menar att andelen personer inom vit makt-miljön som har erfarenheter av våldsanvändning, även dödligt våld, är ungefär lika stor som tidigare.

Den informationsteknologiska utvecklingen har haft betydelse för vit makt-miljöns förmåga att kunna angripa sina motståndare genom att personer blir lättare att kartlägga. Överlag har detta bidragit till att öka miljöns förmåga att utöva otillåten påverkan och organisera sig. Den ökade samordningen inom miljön kan sägas ha ökat vit makt-miljöns förmåga att agera mot den autonoma miljön.

4.4.3 Hotet från islamistiska extremistmiljön

År 2010 bedömde Säkerhetspolisen att hotet från den våldsbejakande islamistiska extremismen i Sverige inte utgjorde ett hot mot samhällets grundläggande strukturer, Sveriges styrelse-skick eller centrala statsledning. Den islamistiska extremistmiljön har inte, och har aldrig haft, avsikt att förändra Sveriges statsskick utan avsikten att förändra statsskick är riktad mot andra länder. Hotet från miljön bedöms därför utifrån andra kriterier än de inhemska politiska extremistmiljöerna som redovisats ovan. År 2010 beskrevs att miljön utgjorde ett hot mot enskilda personer och grupper, framförallt i andra länder.¹⁷³ Den bedömningen gäller än i dag men har utökats med att miljön också bedöms utgöra ett hot mot enskilda personer i Sverige. Dessutom finns i dag ett förhöjt attentatshot mot Sverige som innebär att allmänheten skulle kunna komma till skada. Dessa förändringar betecknas som en trendförändring inom miljön, se kapitel fem.

¹⁷² SOU 2012:44 s. 408–409.

¹⁷³ Säkerhetspolisen (2010) s. 115.

Som ovan beskrivits finns en avsikt att utföra attentat mot både utländska och svenska intressen. För Sveriges del finns ett potentiellt attentatshot från två håll:

1. Personer som återvänt från att ha deltagit i strider i konfliktzoner i utlandet och som utvecklar en avsikt att utföra attentat i Sverige. Dessa personer kan ha förmågan att utföra attentat om de fått utbildning i och har erfarenheter av våldsanvändning utomlands.
2. Personer eller små nätverk i Sverige som är inspirerade av al-Qaida-ideologier och som utvecklar en attentatsavsikt. Dessa kan ha, men behöver inte ha, kontakt med andra al-Qaida-inspirerade grupper nationellt eller internationellt.

Båda typerna av attentatshot förekommer även i andra skandinaviska och nordeuropeiska länder. Eftersom resandet till konfliktzoner ökat har också fler personer återvänt till Sverige med erfarenheter av strider och annat våld. De som återvänder till Sverige från konfliktområden har ökat sin egen och miljöns förmåga att genomföra attentat om de fortsätter sitt engagemang efter hemkomsten.

För Sveriges del är Säkerhetspolisens bedömning att det är en minoritet av de islamistiska extremisterna i Sverige som skulle kunna utveckla en avsikt att utföra attentat i Sverige. Denna bedömning inkluderar även för Säkerhetspolisen okända aktörer.

Det är få personer i Sverige som dömts för finansiering av terroristverksamhet, men Säkerhetspolisen bedömer att det skett finansiering för sådana ändamål vid fler tillfällen. Inom den svenska våldsbejakande islamistiska extremistmiljön förekommer ekonomisk brottslighet, men i huvudsak är det pengar som skaffats på laglig väg som används. Det är inga stora pengaflöden inom miljön. Pengar för att finansiera terrorbrott kan anskaffas genom vanliga arbeten men även genom olika typer av ekonomisk brottslighet. I Sverige finns exempel på att finansiella medel till stöd för terrorism har kommit både från donationer där ändamålet varit känt, men även genom donationer som

samlats in under förespeglning att pengarna skulle gå till välgörenhet.¹⁷⁴ Säkerhetspolisen menar att flera centrala personer i de mer etablerade våldsbejakande islamistiska extremistiska nätverken i Sverige i dag har ekonomiska resurser som de använder för att finansiera terrorism. Oftast rör det sig om mindre summor för att köpa flygbiljetter eller fältutrustning till personer som reser till konfliktområden och där deltar i strider.

Miljöns tillgång till vapen och sprängmedel kan beskrivas som att det finns förmåga att anskaffa det material som behövs för att genomföra attentat. I islamistiska extremistiska nätverk finns kontakter som gör att det finns tillgång till vapen. Det beror i viss utsträckning på kontakter med organiserad brottslighet. Sådana kopplingar mellan den extremistiska miljön och den organiserade brottsligheten har enligt Säkerhetspolisens uppskattning inte blivit fler än tidigare utan det handlar om vänskapsrelationer och släktband mellan personer inom olika miljöer. Det finns inte en systematisk koppling, men det finns överlappningar i sociala nätverk. Kunskapen om våldsanvändning, sprängmedel och vapenhantering finns främst hos dem som återvänt efter att ha deltagit i strider eller träningsläger i konfliktområden utomlands.

Även för den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön har internet haft betydelse för miljöns förmåga, kanske främst för att förmedla ideologiska budskap och sprida information om genomförda attentat och våldsamheter i konfliktområden.¹⁷⁵ Det kan i sin tur leda till att fler personer tar del av materialet, tilltalas av det och i värsta fall känner sig uppmanade att ansluta sig till våldsbejakande islamistisk extremism.

¹⁷⁴ Sandelin (2013) s. 210, 220.

¹⁷⁵ 2013 d) www.sakerhetspolisen.se

4.5 Hotet från ensamagerande som självradikaliseras

Individer som inte är en del av de etablerade extremistiska nätverken kan ändå, av olika skäl, agera utifrån den ideologi som finns inom en extremistisk miljö. De ensamagerande våldsvärkare som är relevanta att beskriva i föreliggande rapport är de som har ideologiska referenspunkter med extremistmiljöer, men som inte är en del av ett nätverk eller en sammanslutning som kan kopplas till en extremistmiljö. Har dessa individer radikaliseras kan de begå och planera brott efter eget uppsåt.

Ensamagerande individer kan uppleva sig ha ideologisk anknytning till en extremistmiljö. I vissa fall kan det bero på att de vid någon tidpunkt har varit en del av en sådan miljö. Säkerhetspolisen har konstaterat att ensamagerande ibland har haft kontakt med olika radikala eller extremistiska miljöer. Deras radikaliseringsprocess kan därför ha startat inom en extremistisk miljö. Individerna kan tidigare formellt ha ingått i en extremistmiljö, men uteslutits för att de varit alltför våldsamma eller radikala. Om en sådan uteslutning har skett och radikaliseringsprocessen fortsätter hos personen är det ofta frågan om självradikalisering. Danska Center for Terroranalyse (CTA) menar att personer som på egen hand begår terrorbrott själva kan sätta samman sin militanta ideologi utifrån extremistmiljöers budskap.¹⁷⁶

Det behöver dock inte vara så att en ensamagerande individ varit en del av en extremistisk miljö, även om de säger sig agera utifrån en viss miljöns ideologi. Det finns personer som identifierar sig med en ideologisk miljö utan att ha kommunicerat med någon inom den miljön.¹⁷⁷ Internationell islamistisk extremistisk propaganda har de senaste åren förmedlat budskap om att det är en plikt att bidra i kampen även med småskaliga attentat och även på platser runt om i världen utanför muslimska länder. Per-

¹⁷⁶ Center for Terroranalyse (CTA) (2013 a) s. 4–5.

¹⁷⁷ Politiets sikkerhetstjeneste (2012).

soner i europeiska länder har uppmanats att begå attentat i de länder där de bor.¹⁷⁸ Säkerhetspolisen menar att sådana uppmaningar ökar avsikten bland personer som är radikaliserade och inte har kontakt med etablerade nätverk.

Flera länders säkerhetstjänster har konstaterat att attentatshotet i stor utsträckning kommer från landets egna invånare och i viss utsträckning landets egna medborgare.¹⁷⁹ I internationellt sammanhang beskrivs denna inhemska terrorism som "home-grown".¹⁸⁰

I Sverige bedöms att det största hotet från ensamagerande gärningsmän kan tillskrivas våldsbejakande islamistisk extremism. Således bedöms ensamagerande utgöra ett potentiellt hot. Ensamagerande har dock, på grund av att de inte stöttas från nätverk eller har kontakt med andra, förhållandevis svårt att skaffa sig det material de behöver och den kunskap och erfarenhet av våldsanvändning som de kan behöva.¹⁸¹

Ensamagerande är svåra att upptäcka för säkerhetstjänster och polis. Ju färre kontakter en person med attentatsavsikt har med utomstående, och ju mindre materiellt stöd de får från andra, desto större är risken att de kan lyckas genomföra sina attentatsplaner.¹⁸² Återigen får Anders Behring Breivik utgöra exempel på hur en person ensam planerar och genomför ideologiskt motiverade attacker. Det faktum att han inte involverade andra i planeringen har troligen bidragit till att upptäcktsrisken var lägre än vad den annars hade varit.¹⁸³ Anders Behring Breivik agerade ensam, men

¹⁷⁸ Se exempelvis Allgemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012) s. 12. 2013 e) www.theguardian.com

¹⁷⁹ CATS (2013 a) s. 13, 16

Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

¹⁸⁰ Europol (2012) s. 16. "Home-grown, religiously-inspired terrorist networks, particularly those augmented by individuals returning from violent jihadist training camps abroad, remain the principal concern of many Member States. (...) home-grown al-Qaeda inspired individuals and groups based in Europe have continued to plan attacks directed against their countries of residence.

¹⁸¹ Säkerhetspolisen (2013)

Dialog med Säkerhetspolisen hösten 2013.

¹⁸² Dialog med Säkerhetspolisen hösten 2013.

¹⁸³ CATS (2013 b) s. 59.

han radikaliserades inte i en isolerad miljö.¹⁸⁴ Han var en av dem som hade kontakt med andra radikaliserade personer, främst över internet.¹⁸⁵ Det finns också exempel på ensamagerande gärningsmän som agerat helt utan kontakt med andra radikaliserade personer, nedan följer ett exempel från Storbritannien.¹⁸⁶

Ett exempel på en person som själv radikaliserats genom information på internet är den islamistiska extremisten Roshonara Choudhry. Hon genomförde år 2010 en attack mot den brittiske riksdagsledamoten Stephen Timms genom att knivhugga honom i magen. Hon hade enligt polisens bedömning inte haft kontakt med islamistiska extremister. Det som kunde hittas av ideologiskt material i hennes besittning utgjordes av nedladdat material från webbplatsen Youtube med föreläsningar av den våldsbejakande islamistiska ideologen Anwar al-Awlaki. Denne förespråkade att våld behövde användas mot det som han uppfattade var ett angrepp från västvärlden mot muslimer. Han uppmanade personer att genomföra attacker utifrån sin egen förmåga. Med det menade han att också småskaliga attacker var bättre än inga alls. Roshonara Choudhry har efter dådet förklarat att hon genomförde mordförsöket för att Stephen Timms röstat för kriget mot Iraq.

Bjurwald ser Choudhrys historia som ett bevis för att radikaliseringsprocessen kan löpa hela vägen fram till ett attentat bara genom konsumtion av våldsbejakande extremistisk information på mainstreamwebbplatser på internet.¹⁸⁷

Fenomenet ensamma gärningsmän är något som visserligen uppmärksammas oftare på senare tid men det är i sig inget nytt. Ensamagerande har funnits inom alla våldsbejakande extremistiska

¹⁸⁴ Seierstad (2013) s. 172–173, 175.

¹⁸⁵ Seierstad (2013) s. 172–173, 175.

¹⁸⁶ (2013 e) www.theguardian.com

2013 f) www.mi5.gov.uk

¹⁸⁷ Bjurwald (2013) s. 119.

miljöer i Sverige. Det är dock inom islamistiska extremistiska miljön som det tydligt skett fler uppmaningar internationellt till attentat med enkla medel och av ensamma gärningsmän.¹⁸⁸

4.6 Radikalisering och kontaktskapande via internet

För den som blir föremål för rekryteringsförsök finns ofta motverkande krafter i personens närmiljö. Det kan vara anhöriga, föreningar eller församlingar som ser vad som sker och som försöker motverka både en radikaliseringsprocess och en rekrytering av en individ till en extremistisk miljö. Men, om rekryteringen eller radikaliseringen sker via internet kan den ändå pågå utan att anhöriga uppmärksammar vad som sker. Som visats i förra avsnittet finns personer som radikaliserats via internet och där anhöriga uppmärksammat vad som skett först när personen begått ett ideologiskt motiverat brott. Sannolikt kan även Anders Behring Breivik vara relevant som exempel för en sådan beskrivning. Personer i hans närhet menar att de inte sett antydning till den planering för våldsdåd som han ägnade sig åt under lång tid.¹⁸⁹

Som beskrivits är radikaliseringsprocessen ett komplext fenomen och kan aldrig sägas bero på endast en orsak. Att det finns våldsbejakande extremistisk information på internet kan därför inte användas som tillräcklig förklaring till radikalisering. Samtidigt kan förekomsten av sådan information vara en pusselbit i en persons radikaliseringsprocess.

Det vanligaste när personer radikaliserats via internet är att de förr eller senare har fysisk kontakt med andra radikaliserade personer.¹⁹⁰ Internet kan utgöra en arena utanför den fysiska världen där personer kan lära känna varandra. Säkerhetspolisen menar ändå att det är ovanligt att personer planerar att genomföra attentat tillsammans utan att först ha träffats. Oftast sker ett

¹⁸⁸ Säkerhetspolisen (2013) s. 22–23.

¹⁸⁹ Seierstad (2013) s. 225, 255, 380, 390.

¹⁹⁰ Säkerhetspolisen (2010) s. 41.

fysiskt möte, det kan vara i privatbostäder, klubbar, skolor, församlingar eller andra lokala mötesplatser. Säkerhetspolisen påpekar att individer eller små grupper kan radikaliseras förhållandevis isolerat och finna stöd i sin ideologiska orientering genom information på internet. Radikaliseringsprocessen kan pågå inom den lilla gruppen eller hos en individ och först i ett senare skede leda till att kontakt tas med etablerade nätverk.

Säkerhetspolisen menar att internet har flera funktioner inom olika svenska våldsbejakande ideologiska miljöer. Dels möjliggör internet social interaktion mellan etablerade personer inom miljön som vill pröva sina ideologiska argument eller som planerar och genomför aktiviteter. Dels möjliggör internet att personer som tidigare inte haft kontakt med varandra kan knyta kontakter. I det senare fallet kan det handla om att en person framför ett budskap och att andra personer till en början utgör en publik, som kan välja att ta kontakt med personen som framfört budskapet. Personer kan ha fått sitt första intresse för en ideologi direkt via internet eller i något sammanhang i den fysiska miljön. I det senare fallet kan de använda den information de fått som utgångspunkt för att söka mer information på internet. Internet är ett betydande inslag i våldsbejakande extremistiska miljöer, både i Sverige och internationellt. Det material från utländska säkerhetstjänster som utgjort källmaterial i denna rapport visar på samma förhållande i andra europeiska länder. Internet har blivit en arena dit extremistmiljöerna kan flytta delar av den verksamhet som tidigare genomfördes i den fysiska miljön. Det kan vara olika typer av aktiviteter såsom rekrytering, offentlig uppmaning till terroristverksamhet och alla former av stödverksamhet. Exempel på olika användningsområden för internet inom extremistmiljöer exemplifieras här genom Säkerhetspolisens beskrivning av hur internet används inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön i dag:

1. Förmedla ideologiskt material såsom bilder, symboler, musik och film. Personer som rest till konfliktzoner har använt sociala medier och bloggar för att beskriva sina erfarenheter och sprida propaganda.
2. Kontaktskapande. Likasinnade personer kan få sina egna åsikter bekräftade och utmanade av andra personer och själva utgöra inspiration för andra i formandet av deras ideologi. Kontakterna kan etableras i chattforum eller t.ex. via kontaktuppgifter på webbplatser. Personer som redan har en etablerad kontakt använder också internet för att förstärka dessa kontakter.

Säkerhetspolisens uppfattning är att internet är en väl integrerad del i de våldsbejakande extremistmiljöernas verksamhet och kan användas för att stärka den egna rörelsen.

4.7 Jämförelse med miljöerna i några andra europeiska länder

De svenska extremistmiljöerna som beskrivits ovan har hämtat inspiration från liknande miljöer i andra länder. I kapitel två redovisades vilka ideologiska influenser som är tongivande inom de våldsbejakande extremistmiljöerna i några omgivande länder. Nedan följer en jämförande beskrivning av förekomsten av extremism, och hotet från extremistmiljöerna, i de olika länderna. Beskrivningarna och bedömningarna som redovisas i detta avsnitt är i huvudsak hämtade från nationella rapporter från respektive land. Det betyder att terminologin och definitionerna av begrepp kan skilja sig åt jämfört med beskrivningen av de svenska förhållandena i denna rapport.

En sammanfattande bild är att de våldsbejakande extremistmiljöer som finns i Sverige också finns i de övriga länder som beskrivs. De politiska extremistiska rörelserna i de olika länderna utgör samma fenomen såtillvida att de i huvudsak är marginal-

iserade ungdomskulturer¹⁹¹ och att de är våldsamma miljöer, som i allmänhet kan sägas tillhöra den extrema vänster- respektive högersidan, trots att det finns skillnader mellan extremistmiljöerna i olika länder. Säkerhetspolisen har tidigare visat att våldet från de politiska extremistmiljöerna är större i Sverige än i Norge, Danmark och Tyskland och att politiska extremistmiljöer i Sverige framstår som större än i Norge, men lika stora som i Danmark och Tyskland.¹⁹² I Sverige har också vit makt-miljön en tydligare avsikt att beväpnas sig med skjutvapen. Den svenska autonoma miljön har en tydligare avsikt att systematiskt angripa förtroendevalda.

Utredarens bild är att den våldsbejakande islamistiska extremismen förefaller vara jämförelsevis liten i Sverige och Norge och som mest utbredd i Storbritannien. Tyskland, Nederländerna och Danmark förefaller ha en etablerad miljö men utan att det blivit tydligt hur dessa miljöer framstår i jämförelse med den svenska miljön. I Nederländerna, Tyskland, Danmark och Storbritannien har Säkerhetstjänsterna rangordnat hoten från olika extremistiska miljöer och konstaterat att det största hotet från extremistmiljöer för deras del kommer från den våldsbejakande islamistiska extremismen.¹⁹³

Counter jihad-rörelsen i Storbritannien och Tyskland har vid manifestationer och protester agerat så att det skett våldsamma upplopp och andra våldsyttningar. I Norge anses en counter-jihad-ideologi ha inspirerat till terrordåden 2011.¹⁹⁴ I Storbritannien har counter jihad-rörelsen lyckats få många anhängare. Anti-islamistiska organisationer från Storbritannien har inspirerat till liknande organisationer i andra europeiska länder. I de skandinaviska länderna är counter jihad-rörelsen dock ett begränsat

¹⁹¹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 53.

¹⁹² Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 139.

¹⁹³ Politiets Sikkerhetstjeneste (2012)

Bundesministerium des Innern (2012)

Allgemeine Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012)

Center for Terroranalyse (CTA) (2013 a)

¹⁹⁴ ICRS & CATS (2013)

Bundesministerium des Innern (2012) s. 141–142.

fenomen med verksamhet främst på internet. Rörelsen är inte betraktad som en våldsbejakande miljö i något av de nordiska länderna även om man ser att ideologin inspirerat till våld.

I viss utsträckning förekommer samarbete mellan extremistiska miljöer över landsgränser och stöd till likasinnade i grannländer. De svenska våldsbejakande politiska extremistmiljöerna har starkast kopplingar till motsvarande miljöer i Norge, Danmark och Tyskland.¹⁹⁵ Säkerhetspolisen menar att den svenska våldsbejakande islamistiska extremistmiljön har kopplingar till flera grannländer och till andra länder runt om i världen.

Det europeiska polisorganet Europol presenterar årligen en rapport om terrorismen inom EU och beskriver de trender som iakttagits.¹⁹⁶ Senaste rapporten visar att små grupper och nätverk i allt större utsträckning står för den terrorism som iakttas. Till år 2012 har det skett en markant ökning av det totala antalet terroristattacker inom EU jämfört med året innan.¹⁹⁷

De svenska politiska extremistmiljöerna kan i jämförelse med flera andra länder sägas ha varit stabila över längre tid. I flera av de ovan nämnda länderna har miljöerna ibland minskat i perioder. De svenska har däremot varit relativt stabila, både sett till brottsligheten och antalet aktivister. Säkerhetspolisen har sett att utländska extremistmiljöers kontakter med de svenska miljöerna har varit strategiskt viktiga av det skälet. De svenska politiska extremistmiljöerna är mer brottsaktiva och har fler anhängare, särskilt i förhållande till de norska. Den danska autonoma miljön är våldsam men är ändå mindre brottsaktiv än den svenska autonoma miljön.

Det förefaller svårt att jämföra de våldsbejakande islamistiska extremistmiljöerna mellan länder. Vissa försök har gjorts, men då miljöerna följs upp på olika sätt är det komplicerat.¹⁹⁸ Den sammanvägda bilden utifrån det material som respektive lands

¹⁹⁵ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 53, 139.

¹⁹⁶ Rapporterna kallas TE-SAT och har getts ut årligen av Europol sedan 2008.

¹⁹⁷ Europol (2013) s. 10.

¹⁹⁸ CATS (2013 a).

säkerhetstjänster publicerat, är att Storbritannien har större problematik än de övriga länder som studerats. De skandinaviska länderna förefaller inte skilja sig så mycket åt, möjligen har Danmark större problematik än Sverige och Norge.

4.7.1 Norge

Norge har traditionellt sett varit ett land med relativt liten grad av politiskt motiverat våld. På senare år har det dock förekommit en rad våldsamma aktioner som varit politiskt motiverade, oftast från den högerextrema miljön.¹⁹⁹ Norge är också ett land som nyligen drabbats av ett mycket storskaligt och våldsamt terror-dåd.

De traditionella högerextrema miljöerna i Norge består av lösa nätverk av personer som hyser myndighets- och politikerförakt och delar ett starkt motstånd mot invandring. Den högerextrema miljön i Norge får internationell inspiration och har internationella kontakter, men utvecklingen styrs främst av inhemska förhållanden. Inom miljön finns personer som begår våldsbrott mot politiska motståndare och mot representanter för etniska minoriteter och religiösa grupper. Enligt den senaste hotbedömningen utgör enskilda individer eller små grupper inom den högerextrema miljön en stor utmaning för polisen. Internet bedöms vara den viktigaste arenan för högerextrema aktörer som uttrycker hat mot myndigheter. Counter jihad-rörelsen räknas i Norge till den högerextrema miljön. Rörelsen ses dock, och är mest som ett internetfenomen.²⁰⁰ Som visats ovan radikaliserades Anders Behring Breivik i huvudsak av information på internet och utifrån den ideologi han utformade genomförde han terror-dåden i juli 2011. Den anti-muslimska ideologin hade stor betydelse för hur han motiverade dåden.²⁰¹ Han må ha haft även andra inspirationskällor men hatet mot muslimer och andra

¹⁹⁹ Hela avsnittet: Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

²⁰⁰ Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

²⁰¹ ICSR & CATS (2013) s. 7.

kulturer än den nordiska var framträdande.²⁰² Den generella bedömningen av Norges högerextrema miljö är att den saknar tydliga ledare och en enhetlig ideologisk ståndpunkt. Det som kan påverka hotbedömningen av Norges högerextrema miljö är utvecklingen inom andra extremistmiljöer.

Den vänsterextrema miljön i Norge är mest inriktad på att stoppa den högerextrema miljön och bedriver för ändamålet kartläggning av motståndarna och angriper dem. Den vänsterextrema miljön tar oftast första initiativet till attacker. Detta får de högerextrema att beväpna sig vilket leder till våldsamma konfrontationer. Det bedöms kunna ske en upptrappning av det politiskt motiverade våldet i Norge, främst som ett resultat av de extrema miljöernas utveckling. Den våldsbejakande politiska extremismen i Norge utgör främst ett hot mot enskilda individer, personer som uttrycker invandringskritiska åsikter, personer som tillhör politiska partier associerade med högerextremism samt myndighetspersoner.²⁰³

För närvarande uppges våldsbejakande islamistisk extremism utgöra det största terrorhotet. Det finns flera olika islamistiska extremistiska falanger i Norge. De är mer organiserade än tidigare. Hoten kommer inte från klart definierade al-Qaida-organisationer nätverk utan istället från mindre nätverk sammanlutningar som inte är beroende av central styrning. Det finns en acceptans för att använda våld. Liksom i Sverige har resande till konfliktländer ökat. De som återvänder hem bedöms ha en lägre tröskel för att utföra våldsbrott. Personer inom den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön i Norge sprider en extremistisk retorik där även Norge utmålas som en central fiende. Det bedöms dock att få personer i Norge har kapacitet att genomföra mer komplicerade terroraktioner. När det gäller mindre avancerade aktioner bedöms förmågan finnas och det förväntas att även islamistiska extremistiska miljön har avsikt att skada norska intressen. Precis som i Sverige förekommer det att personer i

²⁰² Seierstad (2013) s. 110–113, 222

ICSR & CATS (2013) s. 7, 59f.

²⁰³ Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

Norge samlar in pengar till våldsbejakande islamistisk extremism utomlands.²⁰⁴

4.7.2 Danmark

I Danmark förekommer politiska extremistmiljöer med motsvarande ideologiska inriktningar som de i Sverige och Norge. Den vänsterextrema miljön kännetecknas av en stadigt stigande professionalisering och kan hållas ansvarig för ett antal sabotage och våldsamma upplopp. Det finns en kärna inom miljön som kan mobilisera snabbt vid tillfällen då det blir fråga om våldsam konfrontation. Miljön fick en tillströmning av anhängare i samband med stängningen av ungdomshuset i Köpenhamn år 2007.²⁰⁵ Huvudfienden är även i Danmark de högerextrema, som i sin tur har varit involverade i våldshandlingar och trakasserier mot enskilda personer. Viljan att använda våld har ökat både inom vänster- och högerextrema miljöer och det iakttas att våld i ökad grad riktas mot statens institutioner.²⁰⁶ Inom den vänsterextrema miljön finns avsikt och förmåga att begå allvarlig, personfarlig brottslighet som exempelvis mordbrand och att med våld attackera politiska motståndare. De vänsterextrema försöker också provocera fram situationer där polisen tvingas använda våld, vilket sedan framställs av extremistmiljön som bevis för att Danmark är en polisstat.

Högerextrema grupper har en hög aktivitetsnivå och ägnar sig åt hot och trakasserier av meningsmotståndare och personer med utländsk härkomst. På senare tid har konfrontationerna mellan höger- och vänsterextrema i Danmark ökat. Center for Terroranalyse (CTA) beskriver dock att den högerextrema miljön framstår som fragmenterad och inte har större resurser att mobilisera. Traditionellt sett har det varit ett tätt samarbete mellan högerextrema i Danmark och likasinnade i utlandet. Det

²⁰⁴ Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

²⁰⁵ 2013 g) www.pet.dk

²⁰⁶ Center for Terroranalyse (2013 a) s. 2–3.

finns en tendens till ökad kontakt mellan danska och utländska våldsbejakande högerextrema grupper. Detta kan möjligen leda till en ytterligare radikaliserings av den högerextrema miljön i Danmark.²⁰⁷

Den våldsbejakande islamistiska extremismen i Danmark bedöms, precis som i Sverige och Norge, bestå av förhållandevis få personer. Liksom i Sverige finns ett ökat resande till utländska fästen för islamistisk extremism. Publiceringen av karikatyrbilder av profeten Muhammed i Jyllandsposten blev mycket uppmärksammat av den islamistiska extremistmiljön. Danska militära operationer utomlands, har tillsammans med publiceringen av karikatyrbilderna bidragit till att Danmark blivit ett mål för våldsbejakande islamistiska extremister. Under åren 2010–2012 har antalet fall ökat där det funnits konkreta angreppsplaner och angreppsförsök mot Danmark eller mot danska intressen i utlandet, framförallt kopplat till publiceringen av karikatyrbilderna. CTA bedömer att trenden kommer fortsätta.²⁰⁸

4.7.3 Tyskland

I Tyskland finns förbud mot vissa högerextrema symboler, uttalanden och organisationer. Det blir därför i viss mån problematiskt att jämföra tyska extremistmiljöerna med de skandinaviska ländernas. Det står dock klart att det finns högerextremism i Tyskland som liknar den som finns i de skandinaviska länderna. Inom vissa grupperingar är det samma grundläggande ideologiska ställningstaganden som var gällande under nazismens storhetstid, samtidigt som det finns flera andra ideologifraktioner. Svenska Säkerhetspolisen menar att i relation till befolkningsstorlek så är den tyska politiska extremistmiljön i Tyskland jämförbar med den i Sverige.²⁰⁹ Tyska säkerhetspolisen bedömer

²⁰⁷ 2013 g) www.pet.dk

²⁰⁸ Center for Terroranalyse (2013 a)
Center for Terroranalyse (2013 b).

²⁰⁹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 139.

den högerextremistiska miljön i Tyskland som en starkt våldsam miljö. Till miljön räknas också islamfientliga organisationer vars protester har lett till våldsamma upplopp.²¹⁰

Våldsnivån inom den vänsterextremistiska miljön i Tyskland anses ha ökat då det skett flera svåra våldsbrott mot de som uppfattas tillhöra den högerextrema miljön och mot staten, ofta genom riktade attacker mot poliser som får fungera som måltavla för staten.²¹¹

Spektrat av islamistiska terroriststrukturer i Tyskland varierar, från nätverk av våldsamma islamister, som har nära relation till islamistiska extremistiska organisationer i utlandet, till självständigt verksamma små grupper och enskilda brottslingar.²¹² Bedömningen är, liksom i Sverige och flera andra länder, att det största hotet från denna extremistiska miljö kommer från inhemska aktörer. Även i Tyskland har ett ökat antal personer rest utomlands för att ansluta sig till extremistgrupper. När dessa återvänder kan de utgöra ett hot mot Tyskland.²¹³

4.7.4 Storbritannien

I Storbritannien finns både miljöer som benämns höger- och vänsterextremistiska. Till den inhemska extremismen räknas också walesiska och skotska nationalistiska rörelser. För det mesta utgör den inhemska extremistiska miljön ett hot mot den allmänna ordningen, men inte mot den nationella säkerheten. I Storbritannien finns också militanta grupper som ideologiskt kopplas till konflikten om Nordirland. Dessa utgör ett allvarligt hot mot brittiska intressen. Även om en fredsprocess har varit verksam i flera år finns det grupper som kämpar emot den och som fortsätter att attackera ekonomiska och politiska mål.²¹⁴

²¹⁰ Bundesministerium des Innern (2012) s. 53, 141–142.

²¹¹ Bundesministerium des Innern (2012) s. 150f.

²¹² Bundesministerium des Innern (2012) s. 229.

²¹³ Bundesministerium des Innern (2012) s. 239–243.

²¹⁴ 2013 f) www.mi5.gov.uk

Det finns även en counter jihad-rörelse som kan kopplas samman med våldsbrott och konfrontationer och som haft tydliga inslag av högerextremism.²¹⁵ Grupperingen English Defence League (EDL), som fungerat som inspiration för aktörer i övriga Europa, började som en lokal protestgrupp mot islamistisk extremism men har växt och lett till konfrontationer mellan demonstranter och polisen och ideologiskt vidgats till att vända sig emot alla muslimer. Personer inom miljön har också gjort sig skyldiga till hatbrott mot personer med utländsk härkomst. EDL bedöms fortsatt ha potential till våld.²¹⁶

Alla former av höger-, och vänsterextremism och extremism kopplat till Nordirland-konflikten överskuggas av den ökande våldsbejakande islamistiska extremismen. I Storbritannien har det skett flertalet attentatsförsök och attacker från al-Qaida-inspirerade grupper och personer. Hotet från sådana grupper bedöms vara det enskilt största och på en nivå som tidigare inte överskridits. Det bedöms som troligt att terroristattacker kommer att inträffa eftersom islamistiska extremister sedan en tid har sett ut Storbritannien och brittiska mål utomlands som legitima och högprioriterade mål för attacker.²¹⁷ Inget annat land i EU har varit lika utsatt för planer på terroristattacker planerade eller inspirerade av al-Qaida.²¹⁸

4.7.5 Nederländerna

I Nederländerna är den högerextrema miljön sedan en tid begränsad och splittrad. Splittringen ökade ytterligare under 2012 och aktiviteterna i miljön har bedömts vara av mer social karaktär och inte styrda utifrån en tydlig ideologisk agenda. Till högerextremismen räknas den rasideologiska miljön, anti-multikulturalister, anti-islamister och anti-vänsterextremistiska

²¹⁵ ICRS & CATS (2013).

²¹⁶ ICRS & CATS (2013) s. 12, 14.

²¹⁷ 2013 f) www.mi5.gov.uk

²¹⁸ CATS (2013 a) s. 103.

miljöer. Nederländska underrättelse- och säkerhetstjänsten AIVD har konstaterat att hotet från den högerextrema miljön inte är betydande från dessa miljöer utan istället nästan försvunnit.²¹⁹

AIVD avser med begreppet vänsterextremism de våldsbejakande anti-fascistiska och anarkistiska rörelserna, djurrättsrörelser och de rörelser som protesterar mot asyl- och invandringspolitiken. Protester mot asylpolitiken har ökat och bedöms fortsätta öka, både när det gäller legala och illegala handlingar.²²⁰ Tendensen är att miljön breddar sitt samarbete både nationellt och internationellt och att det finns en ökning inom den anarkistiska miljön. Anti-fascist-protester har inte skett i någon större utsträckning på senare tid, men förväntas öka om högerpopulistiska politiska partier deltar i val framöver.²²¹

Det som på senare tid väckt uppmärksamhet i Nederländerna är ett antal våldsbejakande islamistiska extremistiska rörelser. AIVD skiljer på jihadister och islamistiska extremister där man med de senare avser en form av våldsbejakande inhemsk extremism, t.ex. organisationen Sharia4Holland. Med jihadism avses de som reser för att delta i konflikter i muslimska länder. Miljöerna är dock tätt sammankopplade och delar världsåskådning.²²² De senaste åren, och särskilt under 2013, har antalet resande till konfliktzoner ökat. Syrien är det främsta resmålet och återvändarna bedöms utgöra ett hot mot Nederländerna. AIVDs bedömning är att det ökade resandet lett till att risken för en attack mot Nederländerna eller nederländska intressen utomlands har ökat under 2013.²²³

²¹⁹ Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012) s. 27-32 2013 h) www.aivd.nl

²²⁰ Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2013) s. 17.

²²¹ Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2013) s. 17.

²²² Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (2012), s. 27-32 2013 i) www.aivd.nl

²²³ 2013 i) www.aivd.nl

5 Tendenser och utveckling på två års sikt

5.1 Förändring av mål eller avsikt

5.1.1 Våldsbejakande politisk extremism

De politiska extremistmiljöerna i Sverige har inte på något påtagligt sätt förändrat sina mål eller avsikter sedan den tidigare lägesbeskrivningen presenterades år 2009. Säkerhetspolisen menar att de ideologiska profilerna inom den autonoma miljön och vit makt-miljön har en stabil agenda i den bemärkelsen att miljöerna över tid engagerar sig i samma sakfrågor. Det är fortfarande klasskampen och social rättvisa respektive värnandet av etniska och kulturella värden som utgör idébasen. Säkerhetspolisen menar att det övergripande syftet som miljöerna själva uppfattar sig ha, är att förbättra samhället för de som anses ingå i den gemenskap aktörerna konstruerar. På så sätt har den övergripande avsikten inom de politiska extremist-rörelserna inte förändrats hittills under 2010-talet.

I ett lite längre tidsperspektiv finns inom vit makt-miljön en förändring i att ett politiskt parti har bildats i syfte att använda den demokratiska vägen för att ta makten. Svenskarnas parti (SvP) fick ett kommunalt mandat år 2010 och fortsätter att arbeta med att utöka sitt politiska inflytande. Vid tiden för Brå:s

och Säkerhetspolisens kartläggning år 2009 hade SvP nyss bildats även om partipolitiska ambitioner tidigare funnits inom Nationalsocialistisk front som SvP härstammar ifrån. För att tona ner kopplingarna till nationalsocialism valdes inledningsvis partinamnet Folkfronten, vilket sedan byttes till Svenskarnas parti. Partiet vill komma till makten på demokratisk väg och sedan avskaffa demokratin till förmån för ett styre som enbart gynnar etniska svenskar. Partiet vill att de som inte är etniska svenskar ska repatrieras. En sådan avsikt, att verka inom det parlamentariska systemet för att ta makten, återfinns inte inom den autonoma miljön.

5.1.2 Våldsbejakande islamistisk extremism

Som tidigare beskrivits bedöms att det sedan en tid funnits en tendens till fokusskifte inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. Sedan några år innan den tidigare rapporten om våldsbejakande islamistisk extremism släpptes, har en tendens iakttagits där västerländska länder utsatts för attentat från islamistisk extremism. Detta är en skillnad från tidigare då attentat i allt väsentligt utförts i muslimska länder. Enstaka personer i Sverige har utvecklat en attentatsavsikt och är inte endast fokuserade på våldsam kamp utomlands. Internationellt finns exempel på detta sedan ett flertal år. 2007 pekades Sverige för första gången ut som önskvärt attentatsmål. Uppmaningarna har bland annat skett i den engelskspråkiga tidningen *Inspire* där det uppmanats till attentat mot flera olika europeiska länder. Fram till år 2010 fanns det ett fåtal fall där personer deltagit i planering eller utförande av attentat i Sverige. I några fall sedan år 2010 har Säkerhetspolisen sett att det inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön utvecklats en avsikt att genomföra attentat mot Sverige, om än endast i några få fall. Säkerhetspolisen betraktar det som en trend och ser förändrade attentatsavsikter som den kanske viktigaste trenden sedan den föregående rapporten om våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige. Hotet motiveras framförallt av

upplevda kränkningar av islam och troligen även av svensk trupp i Afghanistan.

Förändringen av vilka mål som uppfattas vara önskvärda har skett ungefär samtidigt som det har uppmanats till attentat mot enskilda personer i Sverige, vilka uppfattas ha kränkt islam. Säkerhetspolisen menar att det faktum att man pekar ut enskilda individer som önskvärda mål innebär att det är enkla attentat som avses. Kanske är omfattande attentat svårare att genomföra på grund av länders och myndigheters ansträngningar för att skydda sig. Enkla attentat är enligt al-Qaida-ideologerna att föredra framför inga attentat alls. Uppmaningen är att attentat på enskilda personers initiativ är önskvärt, varhelst personerna befinner sig. Genom att uppmaningar riktats mot personer runt om i världen kan den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön sägas ha genomgått en form av decentralisering.

På rekommendation av Nationellt centrum för terrorhotbedömningar (NCT) höjde Säkerhetspolisen terrorhotnivån för Sverige i oktober 2010 till nivån förhöjt hot.²²⁴ Detta gjordes utifrån utvecklingen inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. Sedan oktober 2010 har varken någon höjning eller sänkning av terrorhotnivån skett, utan det har beslutats att nivån ska ligga kvar. Grunden till denna bedömning ligger i att NCT och Säkerhetspolisen noterat förändringar och omständigheter i omvärlden som är relevanta för hotbilden samtidigt som antalet enskilda fall av våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige ökat. De enskilda fallen där det funnits attentatsavsikt mot mål i Sverige kan kopplas till al-Qaida-ideologer som framfört att mål i Sverige är önskvärda.

Sammantaget är Säkerhetspolisens uppfattning att den våldsbejakande islamistiska extremismen för närvarande är en marginell miljö som inte har avsikt eller förmåga att omkullkasta samhället. Miljön utgör således inte ett hot mot samhällets grundläggande strukturer, Sveriges styrelseskick eller centrala stats-

²²⁴ Hotnivåskalan som NCT använder har fem steg: inget hot, lågt hot, förhöjt hot, högt hot och mycket högt hot. 2013 j) www.sakerhetspolisen.se

ledning. Miljön utgör dock ett hot mot enskilda personer och grupper utomlands och enskilda personer i Sverige som pekats ut som mål för attentat.

5.1.3 Counter jihad – en anti-demokratisk rörelse som inspirerat till våld

I Sverige finns sedan en tid en rörelse med anti-muslimsk agenda, den rörelsen benämns i denna utredning counter jihad-rörelsen – en benämning som är hämtad från en rapport om rörelsens närvaro och aktivitet i ett antal europeiska länder.²²⁵ I rapporten visas att det i flera europeiska länder har utvecklats en rörelse som på olika sätt protesterar mot islam och muslimers demokratiska fri- och rättigheter. I vissa länder har rörelsens verksamhet inneburit våldsyttningar och i andra länder har rörelsens ideologi inspirerat till våldsdåd.²²⁶

Rörelsen är relativt ny i Sverige även om islamofobi inte är något nytt. Något som liknar ett startskott för rörelsen i Skandinavien var ett internationellt möte i Köpenhamn år 2007 kallat ”The UK and Scandinavia Counterjihad Summit”.²²⁷ I augusti 2012 hölls ett möte i Stockholm som samlade personer från counter jihad-rörelser i omkringliggande europeiska länder.²²⁸

Utredaren uppfattar att den svenska counter jihad-rörelsen är en anti-demokratisk rörelse som har flera ideologiska likheter med vit makt-miljön, bland annat när det gäller synen på betydelsen av etnisk härkomst. Med anti-demokratisk rörelse avses i den här utredningen, en rörelse som inte erkänner alla

²²⁵ Rapporten är utgiven av Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan och The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR) vid King’s College i Storbritannien. Referens: ICSR & CATS (2013) Bundesministerium des Innern (2012) s. 141–142 Seierstad (2013) s. 110, 210, 222.

²²⁶ ICSR & CATS (2013) s. 20.

²²⁷ ICSR & CATS (2013) s. 18

Expo Research (2012) s. 18.

²²⁸ ICSR & CATS (2013) s. 20.

människors demokratiska fri- och rättigheter och som uppfattar att vissa grupper i samhället inte ska ha rätt att utöva sina demokratiska eller medborgerliga rättigheter. Utredaren menar att counter jihad-rörelsen har blivit en miljö som man i dag måste förhålla sig till vid en beskrivning av utvecklingen inom de våldsbejakande extremistmiljöerna i Sverige.

Utredaren har iakttagit att det inom counter jihad-miljön i olika europeiska länder förefaller råda samsyn kring ideologiska förklaringsmodeller om hur och varför muslimer anses utgöra ett hot mot den västerländska kulturen. Den information som finns tillgänglig om counter jihad-rörelsen i Sverige visar att de föreställningar som finns i de europeiska miljöerna även finns i en svensk kontext.²²⁹ Som benämningen counter jihad antyder finns ett motstånd mot islamistisk extremism men den ideologiska tyngdpunkten ligger i ett motstånd mot hela religionen islam.²³⁰ Counter jihad-rörelsens retorik handlar därför mycket om att påvisa på vilka sätt som islam utgör ett hot, hur islam tar över Europa och hur motståndet mot denna invasion ska ske. Budskapet är att det handlar om att säkra Europas överlevnad.

Inom rörelsen är man övertygad om att muslimer för en kamp för att instifta islam som religion i västvärlden och införa sharialagar i de länder där de tar över makten. Det finns flera framträdande konspiratoriska påståenden om hur detta ska ske. Dels hävdas att de muslimer som bor och lever i västvärlden planerar att föda många barn så att antalet muslimer ökar, och att de etniska européerna till slut kommer vara i minoritet. Likaså ska massinvandring vara en form av demografiskt stridsmedel.²³¹ Detta är en del i den konspiratoriska föreställningen om Eurabia, en teori om arabvärldens övertagande av Europa, sprunget ur ett avtal dem emellan, där västvärldens beroende av olja tvingat Europa att ge efter för arabvärldens krav på att låta muslimer

²²⁹ EXPO Research (2011 b)

EXPO Research (2012)

Bjurwald (2013)

Underlag från Säkerhetspolisen som delgetts utredningen 2013-11-29.

²³⁰ ICSR & CATS (2013) s. 9.

²³¹ ICSR & CATS (2013) s. 41–42, 45f.

invandra. Detta avtal påstås leda till att Europa förslavas under islam. Det förekommer olika ideologiska fåror inom counter jihad-rörelsen och några ställer sig inte bakom teorin om Eurabia, men gemensamt är att man inte ser islam som förenligt med västvärlden.²³² Denna oförenlighet uttrycks ofta genom formuleringen att kulturerna inte kan samexistera. Expo skriver att kulturrasismen får kultur eller en religion att framstå som den funktionella motsvarigheten till ras och att counter jihad-rörelsen därför gör sig skyldig till kulturrasism.²³³

Rörelsen har som främsta inriktning att motarbeta det man kallar en pågående ”islamisering” av Europa och västvärlden.²³⁴ Begreppet syftar till någon form av anpassning av samhället till islam och traditionellt muslimska sedvänjor eller dylikt. Konspirationsteorierna används för att tolka många olika skeenden i samhället. Att man i skolor undervisar om islam, att butiker väljer att sälja halal-slaktat kött eller att det byggs moskéer ses som tecken på ökad islamisering.²³⁵

Vad har då den svenska counter jihad-rörelsen som politiskt mål? Förutom det uppenbara – att muslimer inte ska få utöva sin religion eller kulturella seder i Sverige, så visar Expo att det återkommande förs fram krav om att invandring från muslimska länder ska stoppas.²³⁶ Därutöver förefaller det saknas krav på samhällsförändringar och det saknas en vision om exempelvis förändrat styrelseskick i Sverige.

Säkerhetspolisens bedömning är att rörelsen i Sverige inte är en våldsbejakande extremistisk miljö eftersom rörelsen inte förespråkar våld för att nå sina ideologiska syften. Rörelsen har heller inte en ambition att förändra statskicket. Av det skälet ingår den heller inte i Säkerhetspolisens uppföljning. Ovanstående

²³² ICSR & CATS (2013) s. 45f

Expo Research (2011 b).

²³³ Expo Research (2012) s. 5.

²³⁴ ICSR & CATS (2013) s. 7, 10, 41f.

²³⁵ ICSR & CATS (2013) s. 41–42, 45–46, 59f.

²³⁶ Expo Research (2012) s. 5

Expo Research (2011 b) s. 13f.

redogörelse hindrar inte att enskilda individer som kan knytas till rörelsen begår ideologiskt motiverade brott.

Utredaren har funnit anledning att beskriva rörelsens ideologiska referenser och även fundera över vilket hot miljön skulle kunna utgöra på sikt. Som visats ovan 2.4 finns våldsamma inslag i counter jihad-rörelsen i Storbritannien och Tyskland och ideologin har gett inspiration till våld i Norge.²³⁷ Det finns internationella kontakter och organisationsnamn i utlandet som har utgjort modell för benämningen av svenska och andra nordiska organisationer med counter jihadistisk agenda.²³⁸ Således ger utländska föregångare inspiration till motsvarande miljö i Sverige. Finns det därmed en risk att även influenser som medför våld kan bli en del i counter jihad-rörelsen i Sverige?

Den svenska counter jihad-rörelsen har i flera avseenden beröringspunkter med vit makt-miljön. Inom vit makt-miljön och inom counter jihad-rörelsen finns mycket framträdande konspiratoriska förklaringsmodeller där judarna respektive muslimerna konspirerar för att ta över samhället eller geografiska territorier. Inom vit makt-miljön och counter jihad-rörelsen finns också en drivkraft att vilja skilja befolkningsgrupper åt. Den hotande gruppen beskrivs dessutom ha hantlangare på olika platser inom samhället. Gemensamt för både vit makt-miljön och counter jihad-rörelsen är att anklaga någon som anses dölja sanningen för att vara ”politiskt korrekt”.²³⁹ Counter jihad-rörelsen i Sverige förefaller också ha likheter med de våldsbejakande ideologierna inom de extremistiska miljöerna i Sverige. Sådana gemensamma drag är en svart-vit världsbild, ett tydligt ”vi och dom”-perspektiv, där den egna ideologiska tillhörigheten framställs som tillhörighet till den goda gruppen. De som tillhör ”dom”-gruppen utmålas som mindre värda och beskrivs i mycket fientliga termer.

²³⁷ ICSR & CATS (2013) s. 12, 14, 44

Bundesministerium des Innern (2012) s. 141–142

Seierstad (2013) s. 110, 210, 222.

²³⁸ Exempelvis begreppet ”Defence league”. ICSR & CATS (2013).

²³⁹ Expo research (2011 b) s. 18f

Expo research (2012) 32.

Dessa redovisade likheter väcker frågor dels om counter jihad-rörelsen kan komma att likna vit makt-miljön genom att de framöver utvecklar en politisk agenda där våld förespråkas som metod för att nå ideologiska mål, dels om counter jihad-rörelsen kan komma att utveckla en avsikt att förändra statskicket. Det senare finns inom vit makt-miljön och t.ex. inom Svenskarnas Parti finns ett mål om att etnicitet ska avgöra vilka som ska ha ledande positioner i Sverige.

5.2 Förändring av strategier och förmåga

Lokalt och regionalt fokus hos den autonoma miljön

Den autonoma miljön har utvecklat en strategi för att i större utsträckning attackera personer inom, för dem, oönskade politiska partier på lokal nivå istället för på nationell nivå. Dels synes detta bero på att risken för repressalier från rättsväsendet upplevs som mindre på lokal nivå, dels på att den autonoma miljön, före år 2010, såg det som ett mål att påverka valet till Riksdagen år 2010. Den autonoma miljön hade under en längre tid varit inriktad på att motverka att Sverigedemokraterna skulle komma in i Riksdagen. En tendens som iaktogs, efter att Sverigedemokraterna ändå fått tillräckligt många röster för att komma in i Riksdagen, var att den autonoma miljöns fokus istället skiftat till att förhindra att Sverigedemokraterna och andra, för dem oönskade partier på högerkanten, växer. Den autonoma miljön har de senaste åren i större utsträckning agerat mot partiföreträdare, regionalt och lokalt.

Ökad samordning inom extremistmiljöerna

En iakttagelse är att det kan skönjas en ökad samordning inom delar av respektive extremistmiljö. Inom alla tre extremistmiljöerna har det på olika sätt blivit mer samarbete mellan

undergrupper och mellan individer inom olika delar av miljöerna. Inom vit makt-miljön är det tydligaste exemplet tillkomsten av Nordiska motståndsrörelsen (NMR), där målsättningen är att få till stånd en nordisk republik med nationalsocialism som ideologi. Syftet med att inrätta NMR har varit att kunna ha en paraplyorganisation för olika nordiska grupperingar så att man kan agera enat över de nordiska landsgränserna.

Inom den autonoma miljön har det varit en strategi hos Revolutionära fronten (RF) att bli mer organiserad. Organiseringen har tillfört formella ledare och regler för deltagande. Tidigare agerade personer inom miljön i större utsträckning inom nätverksbaserade sammanslutningar men RF har visat en utveckling mot tydligare organisering. Utvecklingen har också inneburit att personer inom olika autonoma nätverk och grupper deltar i RF:s aktiviteter.

I Sverige har al-Qaida-inspirerade grupper länge varit öppna även för sympatisörer med olika nationella och etniska bakgrunder. Säkerhetspolisen menar att en möjlig trend är att al-Shabaab-inspirerade personer och grupper i Sverige på senare år alltmer knyter kontakter med olika al-Qaida-inspirerade personer och grupper i Sverige. Al-Shabaabs ideologi överensstämmer till stor del med al-Qaidas ideologi, även om det finns olika riktningar inom båda ideologierna.

Utvecklingen mot mer organisering inom och mellan de tre våldsbejakande extremistmiljöerna kan leda till att de skaffar sig en ökad förmåga att mobilisera personer inom miljön mot ett utpekad mål. Det kan handla om en aktion, en manifestation eller exempelvis ett attentat mot en viss måltavla.

Fler som reser till konfliktzoner, främst Syrien

Säkerhetspolisen ser våldsbejakande islamistiska extremisters resande till utlandet för att delta i al-Qaida-inspirerade och al-Shabaab-inspirerade grupper som ett stort problem. Resandet till Syrien som sker i dag skiljer sig markant från de trender som

tidigare iakttagits av resande till konfliktzoner. Relativt många har rest på kort tid och Säkerhetspolisen ser inte indikationer till att resandet till Syrien minskar i omfattning. Totalt sett har minst 75 personer rest från Sverige till Syrien för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper och utbilda sig för att delta i våldshandlingar. Säkerhetspolisen har kännedom om fler personer men i dessa fall är uppgifterna mer osäkra. Av de 75 som rest till Syrien har vissa återvänt till Sverige. Det finns också kännedom om personer som avlidit efter att ha rest till Syrien. De som återvänder kan, som tidigare beskrivits, utgöra ett attentatshot mot Sverige.

Även om det finns uppgifter om personer som rest till konfliktområden redan under 90-talet så var resandet av mindre omfattning då och under början av 2000-talet jämfört med de senaste åren. Resandet har gått i vågor, men ökningen började troligen 2006. Det finns säkra uppgifter, borträknat de som rest till Syrien, om ett 40-tal personer som sedan 2006 rest för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper och där utbildats för att delta i våldshandlingar. Ett 30-tal har rest till Somalia, ett tiotal till områden i Afghanistan och Pakistan och några få till Irak och Jemen. Därtill kommer vissa mer osäkra uppgifter och således finns det även ett mörkertal.

Säkerhetspolisen bedömer alltså att resandet från Sverige till Syrien är exceptionellt omfattande i relation till tidigare resedestinationer. De bedömer även att fenomenet med resande från Sverige för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper totalt sett har ökat. Ökningen bedöms återspegla en internationell trend. Europol bedömer i sin senaste rapport om terrorism att den internationella trenden, där fler EU-medborgare reser till konfliktzoner har ökat kraftigt under 2012.²⁴⁰ I rapporten beskriver Europol att Syrien är ett lättillgängligt resmål jämfört med länder som tidigare varit de främsta destinationerna. Säkerhetspolisen menar också att en bidragande orsak till ökat resande är möjligheten att etablera kontakt med extremister i andra länder.

²⁴⁰ Europol (2013).

Genom att media rapporterat mer om grupperingarna blir det lättare att söka sådan kontakt. En annan trolig bidragande orsak till att personer inspireras att resa är också den ökade förekomsten av information om extremistiska grupper på internet och i media. Eftersom det är förhållandevis lätt att resa till Syrien och ansluta sig till någon av landets al-Qaida-inspirerade grupper, finns det en högre grad av spontanitet bakom vissa resor. Säkerhetspolisen har sett exempel på att vissa resenärer reser så oförberedda att de återvänder hem igen utan att ha kommit i kontakt med gruppen de sökte.

5.2.1 Förändring av kommunikationsplattformar

Europol menar att internet möjliggör och underlättar för aktörer att genomföra aktiviteter som kopplas till terrorism.²⁴¹ Internet och sociala medier spelar en särskild roll. Europol har i en sammanvägd bedömning utifrån information från alla EU-länder konstaterat att internet fungerar som en viktig kommunikationsplattform för terroristorganisationer och deras anhängare.²⁴² De menar att den snabba utvecklingen av användandet av sociala medier ger möjlighet för enskilda personer att kontakta varandra vilket möjliggör rekrytering.²⁴³ Undersökningar i flera länder bekräftar detta.²⁴⁴

Webbplatser och sociala medier används av svenska extremistiska rörelser för propagandaspridning och för värvning av medlemmar. Statens medieråd visar att alla tre våldsbejakande extremistmiljöerna som i dag är etablerade i Sverige finns på internet.²⁴⁵ Där går det att ta del av både extremistmiljöernas ideologi och aktiviteter. Vit makt-miljön förefaller vara mest aktiva på internet och bjuder in läsaren till att både kommentera det som

²⁴¹ Europol (2013).

²⁴² Europol (2013) s. 12.

²⁴³ Europol (2013).

²⁴⁴ Se exempelvis: Jugendschutz.net (2013) AIVD (2012).

²⁴⁵ Statens medieråd (2013).

skrivs och engagera sig i rörelsen.²⁴⁶ Säkerhetspolisen menar att internet används för kommunikation mellan individer och undergrupper inom de svenska våldsbejakande extremistmiljöerna. Säkerhetspolisen menar att spelsajter, IP-telefonitjänsten Skype och lösenordsskyddade webbsidor används för kommunikation istället för t.ex. telefonsamtal, i syfte att undvika att rättsväsendet kartlägger kommunikationen.

Ett ytterligare användningsområde som Säkerhetspolisen iakttagit är att personer delar med sig av sina erfarenheter via bloggar och via sociala medier. Säkerhetspolisen beskriver ett nytt fenomen där personer som rest till Syrien för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper, använder t.ex. Facebook och Twitter för att förmå personer som befinner sig i Sverige att ansluta sig till kampen. I den virtuella miljön kan personerna som befinner sig i ett konfliktområde i detalj redogöra för sina aktiviteter. Detta kommunikationssätt möjliggör för en person i Sverige, som inte har en relation till en person som bloggar om sin resa, att ta del av berättelserna. De reseberättelser och den kommunikation som sociala medier möjliggör blir också ett medel att upprätthålla kontakter med de som befinner sig på andra platser. Informationen kan förmedlas både genom text, bild och film och kan innehålla såväl ideologiska komponenter som detaljer från våldsanvändning. Genom internet blir det troligen lättare för personer som befinner sig i konfliktzoner att bidra till rekrytering och radikaliserings av personer som befinner sig på andra platser. Internet och sociala medier öppnar upp för vem som helst att lyckas förmedla sin övertygelse.

Ett nytt exempel på propagandaspridning som iakttagits i Tyskland inom den högerextrema miljön är användningen av så kallade QR-koder och applikationer till mobiltelefoner.²⁴⁷ Med hjälp av QR-koder, som lagts ut på nätet eller klistrats upp i den fysiska miljön, har högerextrem propaganda kunnat förmedlas utan att innehållet syns med blotta ögat. Innehållet blir först

²⁴⁶ Statens medieråd (2013).

²⁴⁷ Jugendschutz.net (2013).

känt när koden blir avläst t.ex. med en mobiltelefon. Det budskap som spridits i Tyskland hade inte nödvändigtvis betraktats som våldsbejakande eller olagligt i Sverige, men propaganda skulle kunna spridas även på detta sätt i Sverige.

Utredaren har under detta uppdrag uppmärksammat att det finns påtagligt internationellt utbyte mellan extremistmiljöer i olika länder och våldsbejakande och icke-våldsbejakande ideologiska rörelser, både inom länder och mellan länder. Precis som idéer tidigare hämtats hem till Sverige skulle användningen av applikationer och QR-koder i framtiden kunna bli ett sätt för våldsbejakande extremistiska nätverk i Sverige att sprida information. Denna slutsats kan dras mot bakgrund av att den högerextrema miljön i Sverige tidigare har visat sig snabb på att använda den tekniska utvecklingen för att bland annat sprida propaganda.²⁴⁸

5.3 Påverkan från samhällsfaktorer

Vad är det som gör att våldsbejakande extremistiska grupper växer fram i ett samhälle? Denna fråga är mycket komplex och det är inte möjligt att försöka besvara den inom ramen för denna utrednings uppdrag. Generellt rör det sig alltid om samverkande faktorer. Inget enskilt förhållande kan tillskrivas skulden för att extremistmiljöer växer fram. Utöver förklaringsmodellerna för individers radikaliserings och grupprocesser som presenterats i tidigare kapitel, finns det faktorer i samhället som kan påverka att extremistmiljöer växer fram.

För det förebyggande arbetet är det viktigt att kartlägga vilka omständigheter som kan gynna extremistmiljöer och var i samhället det kan finnas grogrund för våldsbejakande ideologier. Brå och Säkerhetspolisen skriver till exempel att utanförskap bidrar till att extremistiska grupper växer fram.²⁴⁹ Centrum för asymmetriska hot- och terrorismsstudier (CATS) menar att det utöver

²⁴⁸ Löw (1998) s. 171, 173, 175.

²⁴⁹ Brå & Säkerhetspolisen (2009) s. 21
Säkerhetspolisen (2010) s. 14.

faktorer som finns hos individen och sådant som individen bär med sig genom t.ex. traumatiska erfarenheter, kulturellt identitets-sökande m.m. också kan finnas förklaringar till radikaliserings i sociala faktorer som framträder på samhällsnivå, likväl som ideologiska och religiösa dimensioner, samt faktorer i den omgivande politiska miljön.²⁵⁰ De sociala faktorerna såsom begränsade möjligheter till utbildning, försämrade framtidsutsikter, minskad social rörlighet och social isolering kan verka bidragande.²⁵¹

Kan det innebära att personer som växer upp under socioekonomiskt svaga förhållanden oftare kan befinna sig i riskzonen för att rekryteras till våldsbejakande extremism? Finns det i så fall skillnader mellan olika extremistiska miljöer? Utredarens bild är att det finns forskning som visar att personer som upplever att de är förfördelade eller orättvist behandlade av institutioner eller av personer som har betydelse i samhället eller som kan påverka deras framtid, kan börja se och tolka världen utifrån radikala föreställningar om hur samhället fungerar.²⁵² Men, varför radikaliseras då personer som inte har en sådan bakgrund till att bli våldsbejakande? Kan det vara så att de materiella omständigheterna i personers liv spelar en underordnad roll i förhållande till sociala och känslomässiga omständigheter?

Utifrån ett resonemang om att socioekonomiskt utanförskap skulle kunna vara en faktor för att extremistmiljöer växer, är det aktuellt att analysera betydelsen av den ekonomiska nedgång som drabbat Europa de senaste åren. Kan detta ha bidragit till att de våldsbejakande extremistmiljöerna vuxit? Visserligen finns t.ex. teorier om att minskade resurser hos arbetarklassen kan leda till att högerpopulistiska partier får fler anhängare men steget därifrån till att våldsbejakande extremistmiljöer med närbesläktad ideologi skulle öka är mycket stort. Europol har besvarat frågan om de försämrade ekonomiska förhållandena inom EU har haft en påverkan på extremistmiljöerna och kon-

²⁵⁰ CATS (2013 a) s. 85.

²⁵¹ CATS (2013 a) s. 85.

²⁵² Se exempelvis van den Bos, Loseman och Doosje (2009) s. 95
van der Brug et al. i Rydgren (2010) s. 54.

staterar att de inte kunnat se någon signifikant trend mot en sådan utveckling.²⁵³ Det återstår dock att se om det går att iaktta en sådan koppling i framtiden.

Det är främst unga människor som lockas av extremistmiljöer. För att bedöma i vilken utsträckning extremistmiljöerna kan tänkas växa är det relevant att analysera hur stort rekryteringsunderlag som finns i form av unga personer som kan tilltalas av extremistmiljöernas budskap. Undersökningen från år 2007 om ungdomars attityder visar att det är få som kan tänka sig att begå brottsliga handlingar för en politisk sak. Sju procent kunde tänka sig att skada andras eller allmän egendom i protest och elva procent kunde tänka sig att ockupera byggnader. Fler kunde tänkas sig att delta i olagliga demonstrationer eller aktioner vilket kan ses som en viss acceptans för civil olydnad. Sett till svaren om hur många som själva hade erfarenhet av politiskt motiverade brott var det dock färre. Fyra procent har deltagit i olagliga demonstrationer och 1–2 procent har ockuperat byggnader, målat politiska slagord på allmän plats eller skadat andras eller allmän egendom i protest. Att det är få unga som accepterar brottsliga tillvägagångssätt för en politisk sak och ännu färre som har egen erfarenhet av det, ska ses i ljuset av att det är vanligt att unga begår brott. Brå har redovisat att brottslighet är så vanligt bland unga personer att det är fler unga som har begått brott än som inte har gjort det.²⁵⁴

Det som nu redovisats ovan utgör endast små pusselbitar till förståelsen av våldsbejakande radikaliserings. I denna rapport utvecklas inte närmare vilka generella faktorer i ett samhälle som kan påverka att personer går från att vara icke-våldsbejakande till att bli det. Eftersom orsakerna till förekomsten av våldsbejakande extremistmiljöer är komplexa, krävs att även åtgärderna utgår ifrån ett brett perspektiv. Det är redan känt att förebyggande arbete kräver bred samverkan mellan nationella och lokala myndigheter samt förenings- och organisationslivet, se SOU 2013:81.

²⁵³ Europol (2013).

²⁵⁴ 2013 k) www.bra.se

5.3.1 Faktorer som kan påverka utvecklingen inom extremistmiljöerna

Skeenden i den politiska omgivningen är en av de faktorer som kan påverka, inte bara att personer radikaliseras, utan även utvecklingen inom extremistmiljöer. Det kanske mest tydliga exemplet är hur islamistiska extremister kan uppfatta västerländsk militär närvaro i muslimska länder som angrepp på islam. Det finns exempel på att västerländsk utrikespolitik och krigsföring upplevts utsätta muslimer för orättvisor och det ansetts bidra till oönskade västerländska influenser. Våldsbejakande islamistiska extremister uppfattar även de som står passiva och inte motarbetar utländsk ockupation i muslimska länder som en del av det onda varför även muslimer i och utanför konfliktzoner kan angripas.²⁵⁵ Det som sagts ovan innebär att västerländsk utrikespolitik riktad mot muslimska länder eller militära operationer i muslimska länder kan skapa reaktioner hos islamistiska extremister. I våldsbejakande islamistisk extremistisk retorik har angrepp mot västvärlden motiverats med att västvärlden agerar på muslimsk mark.

Upplevda kränkningar av islam har också utgjort motiv för attentatsplanering mot västvärlden. Säkerhetspolisen bedömer att Sverige är ett land som i synnerhet kopplas till kränkingsmotivet hos våldsbejakande islamistiska extremister, både internationellt och när våldsbejakande islamister attentatsplanerat i Sverige. Upplevda kränkningar av islam kan alltså på samma sätt som utländsk militär närvaro i muslimska länder fungera som en del av retoriken för att motivera attentat riktade mot västvärlden. Det finns för både svensk och dansk del tydliga exempel på detta. I Danmark publicerades de så kallade Muhammedkarikatyrerna år 2005, vilket ledde till reaktioner hos islamistiska extremister. Ompubliceringen väckte år 2008 på nytt starka reaktioner, förstärkt av att en känd islamistisk extremistisk ideolog uppmanade

²⁵⁵ Dialog med Säkerhetspolisen hösten 2013
CATS (2013 a) s. 86.

till attentat.²⁵⁶ Som visats tidigare utgörs en del av det svenska attentatshotet av att personer inspireras av propaganda med uppmaningar att angripa västvärlden.

De politiska extremistmiljöerna har mer eller mindre en symbiotisk tillvaro där de påverkas av utvecklingen inom den motsatta miljön. Som visats ovan etablerar sig ofta extremistmiljöer på samma orter och de attackerar varandra genom långa kedjor av attacker som möts med hämndattacker. Utvecklingen inom en politisk extremistisk miljö kan därför påverkas av utvecklingen inom den politiskt motsatta extremistiska miljön. Därutöver kan uppmärksamhet kring extremistmiljöernas sakfrågor leda till större aktivitet. Som beskrivs vidare nedan i 5.5 lyfts många frågor upp i den allmänna debatten under valkampanjer där också extremistmiljöerna vill vara med och påverka.

Counter jihad-rörelsen får stöd för de föreställningar som är typiska för miljön, när personer som de uppfattar tillhör den grupp de missaktar gör sig skyldiga till brott eller annat klandervärt beteende. Terrorhandlingar utförda av islamistiska extremister kan också av counter jihad-rörelsen användas som belägg för föreställningen att islam är en våldsam religion. Utvecklingen inom islamistiska extremismen kan ha en påverkan på counter jihad-rörelsen. Om det sker våldsdåd som kopplas till islamistisk extremism kan counter jihad-rörelsens protester blir mer högljudda. I vissa länder har counter jihad-rörelsens protester varit våldsamma. Säkerhetspolisen bedömer att counter jihad-rörelsen är mycket liten i Sverige och rörelsen bedöms inte vara våldsbejakande. Säkerhetspolisen menar dock att det finns anledning att vara observant på utvecklingen av miljön, dess retorik och dess aktiviteter.

²⁵⁶ CATS (2013 a) s. 15.

5.4 Inspirerar genomförda extremistattentat andra?

En farhåga som kan väckas när extremistiska attentat har genomförts är att dessa kan ge inspiration till andra extremister. Det attentat som i närtid haft stor betydelse är de våldsdåd som Anders Behring Breivik genomförde sommaren 2011 i Norge. Vilken betydelse har attentaten haft för miljöer med liknande ideologisk uppfattning som den Anders Behring Breivik ansåg sig agera utifrån? Norska underrättelse- och säkerhetstjänster bedömer att Anders Behring Breivik framöver kommer att utgöra inspiration för enskilda personer både i Norge och internationellt. Även om man sett att de flesta sympatisörerna i Norge tagit avstånd från attentatet på Utøya så har de stöttat angreppen mot regeringskvartären i Oslo.²⁵⁷ Danska säkerhetstjänsten PET skriver att Breiviks attentat kan ha en inspirerande effekt på personer och grupper i Danmark och de har sett tecken på att terrorangreppen redan har inspirerat likasinnade personer i andra europeiska länder.²⁵⁸

Anders Behring Breivik hade föreställningar om att bevara en etnicitet och en kultur.²⁵⁹ Dessa föreställningar går hand i hand med den svenska vit makt-miljöns ideologi. Även om han, i alla fall till stor del, ansetts agera utifrån en counter jihad-ideologi finns starka beröringspunkter med vit makt-ideologi. Det finns dock enligt Säkerhetspolisens bedömning ingenting som tyder på att den svenska vit makt-miljön påverkats nämnvärt av händelserna i Norge i juli 2011. Säkerhetspolisen bedömer i dagsläget att Anders Behring Breivik istället utgör en referenspunkt, dels för enskilda att skapa uppmärksamhet kring sin person, dels för andra att beskriva en persons ideologiska referenser och potentiella farlighet. Det finns de som gärna förknippar sig själva med det dåd som genomfördes och som får önskvärda reaktioner av att anspela på gärningsmannen. Dessa individer förmedlar ett

²⁵⁷ E-tjensten, NSM & PST (2013) s. 8.

²⁵⁸ CTA (2013 a) s. 1, 3, 5.

²⁵⁹ Seierstad (2013) s. 216, 466.

budskap som inspirerats av Anders Behring Breiviks gärningar och ideologiska utgångspunkter, men dessa personer bedöms inte utgöra ett hot mot demokratin. Bedömningen baseras enligt Säkerhetspolisen på att avsikten inte har kunnat bekräftas eller att det saknas förmåga hos dessa personer att omsätta avsikterna till praktik.

Inom den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön i Sverige var ett av de uppmärksammade attentaten i närtid det självmordsattentat som genomfördes i centrala Stockholm i december år 2010. Attentatet var det första på svensk mark där en person planerat att själv dö i attacken, och det kan enligt Säkerhetspolisen fungera som inspiration för andra extremister. Säkerhetspolisen uppfattar att det genomförda terrorattentatet har lett till att ett attentat på svensk mark är en annan realitet än tidigare. Det har bevästs att det kan ske i Sverige och inte bara är något som är ett fenomen i utlandet.

5.5 Utvecklingen på två års sikt

Attentatshot finns från samtliga våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige i dag och det bedöms fortsatt vara så de närmsta åren. För närvarande, och i den närmsta framtiden, bedöms attentatshotet som störst från våldsbejakande islamistiska extremistiska miljöer. När det gäller risken för attentat från våldsbejakande islamistisk extremism bedömer Säkerhetspolisen att attentatshotet är större utifrån upplevda kränkningar av islam än utifrån militär närvaro i muslimska länder. Säkerhetspolisen bedömer vidare att en stor del av det potentiella attentatshotet mot Sverige kommer från personer som deltagit i träning eller i strider i konfliktzoner och sedan återvänder till Sverige. Enligt Säkerhetspolisens bedömning kan antalet attentatsförberedelser mot mål i Sverige komma att öka under de kommande åren, men det rör sig fortfarande om ett fåtal fall.

Säkerhetspolisen gör bedömningen att fenomenet med resande som avser att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper totalt

sett har ökat. I takt med att alltmer kunskap och information sprids om personer som reser till konfliktzoner för att ansluta sig till al-Qaida-inspirerade grupper, inspirerar dessa händelser troligen ytterligare personer att resa, vilket i sin tur troligen bidrar till att beslutet tas snabbare, åtminstone i enskilda fall. Kunskapen kan spridas genom befintliga sociala kontakter, men också genom att personer som föreläser i olika sammanhang uppmanar andra att resa exempelvis till Syrien för att strida. Den islamistiska extremistiska miljön bedöms kunna öka i storlek på grund av resandeverksamheten.

I dagsläget utgör Syrien ett lättillgängligt resmål och det har visat sig attraktivt för personer som valt att resa till muslimska länder för att delta i islamistisk extremism. Det är svårt att förut säga hur länge Syrien kommer att vara ett av de främsta resmålen. Det kan framöver vara andra konfliktzoner som kommer att dra till sig resande. Europol har iakttagit ett ökat resande av islamistiska extremister från EU-länder till Mali under 2013.²⁶⁰ Säkerhetspolisen har inte sett en utveckling där personer från Sverige rest till Mali, men det är inte uteslutet att det kan ske i framtiden.

När det gäller politisk våldsbejakande extremism bedöms brott i form av otillåten påverkan öka under det närmsta året. Det märks en regelbundet återkommande avsikt från våldsbejakande politiska extremistmiljöer att utöva otillåten påverkan mot grundläggande demokratiska processer i samband med val. Otillåten påverkan mot förtroendevalda ökar när dessa exponeras mer i media och när enskilda sakfrågor och kontroversiella uttalanden och andra mediala utspel uppmärksammas. Erfarenheter visar att så ofta sker i samband med valrörelser. Det finns därför en samvariation mellan valrörelser och förekomsten av otillåten påverkan. Säkerhetspolisens kartläggningar visar en kraftig ökning av otillåten påverkan under valrörelser. De danska och norska säkerhetstjänsterna har också erfarenhet av ökat antal politiskt

²⁶⁰ Europol (2013) s. 7.

motiverade brott inför val.²⁶¹ Eftersom år 2014 är valår i Sverige för både Riksdag, kommunfullmäktige och landsting förväntas en sådan ökning inträffa under 2014. Den autonoma extremistmiljön förväntas vara mer aktiv än vit makt-miljön när det gäller otillåten påverkan kopplat till valrörelsen. Redan under våren 2014 är det dessutom val till Europaparlamentet. Europaparlamentsvalet medför också ökad exponering vilket bedöms kunna få samma effekt. Efter valen bedömer Säkerhetspolisen att otillåten påverkan kommer att minska. Det är därför troligt att 2015 kommer visa på lägre nivåer av otillåten påverkan.

Inom politiska extremistmiljöer sker en ständig utveckling av organisationsformerna. I takt med att grupper splittras, läggs ner eller att nya etableras, ökar behovet för extremistiska grupperingar att profilera sig och stärka sina positioner. Vissa grupper kan bli mer våldsamma medan andra blir mindre våldsamma tack vara strategiska beslut om att använda en mjukare framtoning. Historiskt sett har inte förändrade organisationsformer eller tillkomsten av nya organisationer påverkat brottsligheten totalt sett. Detta bedöms heller inte ändras utan Säkerhetspolisen förväntar sig att brottsligheten från de våldsbejakande politiska extremistmiljöerna kommer att följa de mönster som iakttagits tidigare och att brottslighetens karaktär kommer att vara jämförbar med den som setts hittills.

Counter jihad-rörelsen bedöms av Säkerhetspolisen i dag inte vara en våldsbejakande miljö i Sverige då rörelsen inte förespråkar våld för att nå sina syften. Rörelsen har heller inte en ambition att förändra statsskicket. Samtidigt finns betydande ideologiska likheter mellan den våldsamma vit makt-miljön och counter jihad-rörelsen, särskilt utifrån vilken betydelse etnicitet tillskrivs. Som visats ovan finns också inom counter jihad-ideologin retoriska inslag som återfinns hos andra ideologier i våldsbejakande extremist-miljöer, exempelvis att ideologin erbjuder enkla svar på vad som är orsaken till problem i samhället, upp-

²⁶¹ 2013 I) www.pet.dk
Politiets Sikkerhetstjeneste (2012).

fattningen att det man anser sig försvara är utsatt för angrepp och föremål för konspiration, utmålandet av en svart-vit världsbild och indelningen i ”vi” (de goda) och ”dom” (de onda) osv.

I ett internationellt perspektiv har utredaren iakttagit att counter jihad-ideologi inspirerat till konfrontationer, upplopp och våldsdåd. Med tanke på att det finns etablerade kontakter och utbyte mellan counter jihad-förespråkare i de europeiska länder som belysts så menar utredaren att den svenska counter jihad-rörelsen kan komma att inspireras av de våldsyttningar som skett i andra länder.

Utredaren menar sammantaget att det kan finnas en risk att den svenska counter jihad-rörelsen i framtiden kan komma att förespråka våld för att nå sina ideologiska syften och att brottsligheten kan riktas mot demokratiska processer, i förlängningen med avsikt att förändra statsskicket. Med det sagt, är det svårt att bedöma hur och när en sådan utveckling skulle ske då påverkansfaktorerna är många.

6 Referenser

- Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst. (2012). *Annual report 2012*. <https://www.aivd.nl/english/publications-press/@2999/annual-report-2012/>
- Algemene Inlichtigen- en Veiligheidsdienst (2013). *Links activisme en extremisme in Nederland – divers en diffuus, wisselvallig en wispelturig*. www.aivd.se September 2013
- Bjurwald, Lisa. (2013) *Skrivbordskrigarna: hur extrema krafter utnyttjar internet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Björger, T., van Donselaar, J. och Grunenber, S. (2009). *Exit from right-wing extremist groups: lessons from disengagement programmes in Norway, Sweden and Germany*. I: Björger, T. och Horgan, J. (red.) *Leaving terrorism behind*. Cornwall: Routledge. s. 135–151.
- Björger, T. (2013). *Strategies for preventing terrorism*. USA: Palgrave Pivot.
- van den Bos, K, Loseman, A, och Doosje, B. *Waarom jongeren radicaliseren*. (2009). Universiteit Utrecht & Universiteit van Amsterdam. Utrecht: WODC – Ministerie van Justitie.
- Brottsförebyggande rådet, Brå & Säkerhetspolisen (2009). *Våldsamt politisk extremism – Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten*. Rapport 2009:15. Västerås: Edita Norstedts
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2013) *Hatbrott 2012*. Rapport 2013:16. Produktion: Brottsförebyggande rådet
- van der Brug et al. (2010) *Radical right parties* i Deland, M, Hertzberg, M & Hvitfelt, T. (red.). *Det vita fältet*. Stockholm: Opuscula Historica Upsaliensis.

- Bundesministerium des Innern (2012). Verfassungsschutzbericht 2012. <http://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/publikationen/verfassungsschutzberichte/vsbericht-2012>.
- CATS (2013 a) *Förebyggande av våldsbejakande extremism i tredje land*. Karlstad: One Digitaltryck i Karlstad AB
- CATS (2013 b) *Den svarta svanen och dess motståndare: förvarningsaspekter på attentaten i Oslo och på Utøya 22 juli 2011*. Vällingby: Elanders Sverige AB
- Center for Terroranalyse (CTA) (2013 a). *Vurdering av terrortruslen mod Danmark*. <https://www.pet.dk/Nyheder/2013/VTD.aspx>
- Center for Terroranalyse (CTA) (2013 b). *Tegningesagens fortsatte betydning for terrortruslen mod Danmark*. www.pet.dk.
- Deland, M, Hertzberg, M & Hvitfelt, T. (red.) (2010). *Det vita fältet*. Stockholm: Opuscula Historica Upsaliensis.
- Etterretningstjensten (E-tjensten), Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) & Politiets sikkerhetstjeneste (PST). (2013). *Trusler og Sårbarheter 2013 Samordnet vurdering fra E-tjensten, NSM og PST. 02/2013*. Departementets servicesenter.
- Europol (2012). *TE-SAT 2012 Eu Terrorism Situation and Trend Report*. <https://www.europol.europa.eu>.
- Europol (2013). *TE-SAT 2013 Eu Terrorism Situation and Trend Report*. <https://www.europol.europa.eu>.
- Expo Research. (2011 a). *Den rasideologiska miljön – Årsrapport 2011*. http://research.expo.se/den-rasideologiska-miljon_47.html
- Expo Research. (2011 b). *Den antimuslimska miljön – idéerna, profilerna och begreppen*. Fokusrapport 2011:1. http://research.expo.se/den-antimuslimska-miljon---ideerna,-profilerna-och-begreppen_48.html
- Expo Research. (2012). *Counterjihad rörelsen – en del i den antimuslimska miljön*. http://expo.se/www/download/counterjihadrorelsen_en_del_av_den_antimuslimska_rorelsen_2012.pdf

- Expo Research. (2013). *Intolerans 12*. http://research.expo.se/intolerans-12_102.html
- Federal Police Belgium. (2009). *Coppra – Community Policing Preventing Radicalisation & Terrorism*. EU-projektet Coppra I. 2009.
- ICSR (The international Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence) & CATS (Center for Asymmetric Threat Studies). (2013). *A Neo-Nationalist Network: The English Defence League and Europe's Counter-Jihad Movement*. <http://icsr.info/2013/03/icsr-report-a-neo-nationalist-network-the-english-defence-league-and-europes-counter-jihad-movement/>
- Jugendschutz.net. (2013). *Rechtsextremismus online – beobachten und nachhaltig bekämpfen*. Jugendschutz.net
- Lodenius, A-L. (2006). *Gatans parlament – Om politiska våldsvarkare i Sverige*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lodenius, A-L & Wikström, P. (1997) *Vit makt och blågula drömmar - Rasism och Nazism i dagens Sverige*. Borås: Natur och Kultur
- Löw, H. (1998). *Nazismen i Sverige 1980-1997*. Stockholm: Ordfront.
- Politiets Sikkerhetstjeneste (PST). (2012). *Åpen trusselvurdering 2013*. http://www.pst.no/media/58980/PSTs_tv2013_web.pdf
- Regeringens skrivelse 2011/12:44. *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism*. <http://www.regeringen.se/sb/d/13873/a/182356>
- Rydgren, J. (2010). *Den radikala högerens sociologi* i Deland, M, Hertzberg, F, & Hvitfeldt T. (red.) *Det vita fältet*. Stockholm: Opuscula Historica Upsaliensis.
- Sandelin, M. (2007). *Extremister; en berättelse om politiska våldsvarkare i Sverige*. Stockholm: Bokförlaget DN.
- Sandelin, M. (2013). *Jihad: svenskarna i de islamistiska terrornätverken*. Stockholm: Reporto.

- Seierstad, Å. (2013) *En av oss – en berättelse om Norge*. Albert Falun: ScandBook AB
- SOU 2012:44. (2012). *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott*. Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel. Stockholm: Fritzes
- SOU 2013:81. (2013) *När vi bryr oss – förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism*. Betänkande av Utredningen om ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism. Stockholm: Fritzes
- Statens Medieråd. (2013). *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet*. www.statensmedierad.se/Publikationer
- Säkerhetspolisen. (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. <http://www.sakerhetspolisen.se/publicerat/rapporteramnesvis/valdsbejakandeislamistiskextremism/valdsbejakandeislamistiskextremismisverige.4.34ffc68f1235b740c0680005424.html>
- Säkerhetspolisen. (2012). *Säkerhetspolisen 2011*. <http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.dd76e8113a4cb7da2d800056/120611Webbversionarsbok1.pdf>
- Säkerhetspolisen. (2013). *Säkerhetspolisen 2012*. <http://www.sakerhetspolisen.se/publicerat/rapporteramnesvis/omverksamheten/sakerhetspolisen2012.4.3fbb83313df609c410800016.html>

Internetsidor:

- 2013 a) 2013-09-18
<http://www.sakerhetspolisen.se/forfattningsskydd/enskildahot/utovare.4.34ffc68f1235b740c0680004384.html>
- 2013 b) 2013-09-18
<https://www.mi5.gov.uk/home/the-threats/terrorism.html>
- 2013 c) 2013-11-28
http://www.vg.no/nyheter/innenriks/22-juli/psykiatrisk_vurdering/

- 2013 d) 2013-11-21
<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.html>
- 2013 e) 2013-11-12
<http://www.theguardian.com/uk/2010/nov/02/profile-roshonara-choudhry-stephen-timms>
- 2013 f) 2014-01-02
<https://www.mi5.gov.uk/home/the-threats/terrorism/international-terrorism/international-terrorism-and-the-uk/the-threat-from-lone-actors.html>
- 2013 g) 2013-10-22
<https://www.pet.dk/Kontraekstremisme>
- 2013 h) 2013-10-22
<https://www.aivd.nl/onderwerpen-0/extremisme/rechts-extremisme/>
- 2013 i) 2013-10-22
<https://www.aivd.nl/actueel/nieuws-persberichten/>
- 2013 j) 2013-11-21
<http://www.sakerhetspolisen.se/publicerat/nyhetsarkiv/nyheter/andradhotbildmotsverige.5.34ffc68f1235b740c0680004841.html>
- 2013 k) 2013-11-22
<http://bra.se/bra/brott--statistik.html#&panel1-1>
(Film)
- 2013 l) 2013-11-22
<https://www.pet.dk/Nyheder/2011/RACI2010.aspx>

Departementsserien 2014

Kronologisk förteckning

1. Gröna boken
Riktlinjer för författningsskrivning. SB.
2. Patent- och marknadsdomstol. Ju.
3. Europeisk skyddsorder
– Samarbete om skydd för hotade och förföljda personer inom EU. Ju.
- 4 Våldsbejakande extremism i Sverige
– nuläge och tendenser. Ju.

Departementsserien 2014

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Gröna boken

Riktlinjer för författningsskrivning. [1]

Arbetsmarknadsdepartementet

Justitiedepartementet

Patent- och marknadsdomstol. [2]

Europeisk skyddsorder

– Samarbete om skydd för hotade och förföljda personer inom EU. [3]

Våldsbejakande extremism i Sverige.

– nuläge och tendenser. [4]

Utrikesdepartementet

Försvarsdepartementet

Socialdepartementet

Finansdepartementet

Utbildningsdepartementet

Landsbygdsdepartementet

Miljödepartementet

Näringsdepartementet

Kulturdepartementet
